

Τα Ποιητικά

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΟΙΗΣΗΣ · ΤΕΥΧΟΣ 11 · ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2013 · ISSN: 1792-8877 · ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: €5,00 · ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ: €20,00

EZRA POUND: VORTEX¹

—Μετάφραση—Σχόλια: Γιώργος Μπλάνας—

ΔΙΝΗ (VORTEX)

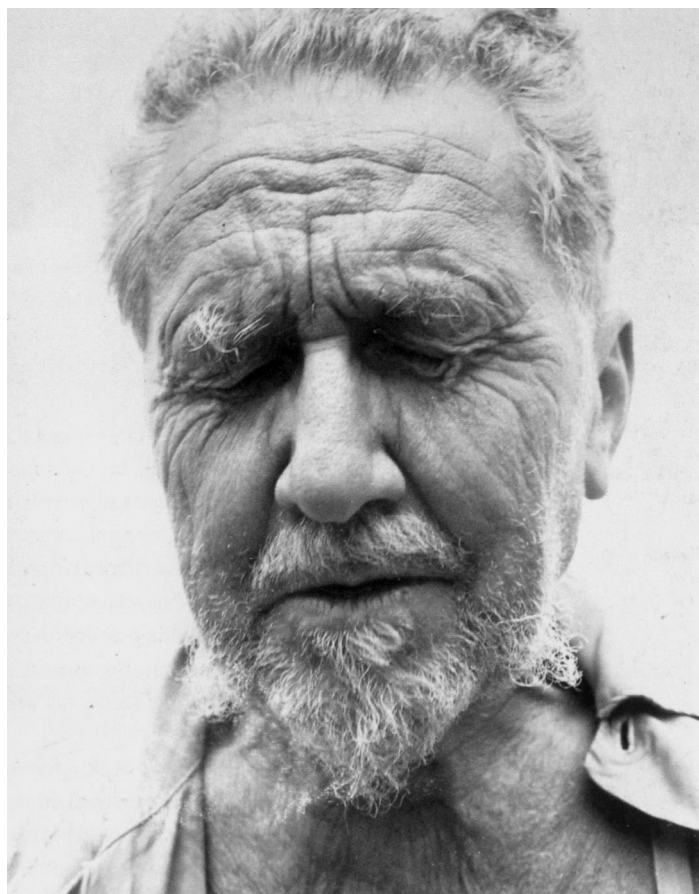
- Η δίνη² είναι το σημείο της μέγιστης ενέργειας.³
- Στην {Κλασική} Μηχανική, αντιπροσωπεύει τη μέγιστη απόδοση.⁴
- Χρησιμοποιούμε την έκφραση «μέγιστη απόδοση» με την ακριβή σημασία, που έχει σε οποιοδήποτε εγχειρίδιο {ΚΛΑΣΙΚΗΣ} ΜΗΧΑΝΙΚΗΣ.
- Κάποιοι νομίζουν πως ο άνθρωπος βομβαρδίζεται από παραστάσεις, πως είναι ΠΑΙΧΝΙΑΔΙ των ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΩΝ, εύπλαστη ύλη που ΠΡΟΣΛΑΜΒΑΝΕΙ εντυπώσεις.
- Όμως, κάποιοι άλλοι νομίζουν πως ΑΝΤΙΤΑΣΣΕΙ μια ρευστή δύναμη στις περιστάσεις, πως δεν παρατηρεί απλά ούτε αντικατοπτρίζει, αλλά ΣΥΛΛΑΜΒΑΝΕΙ ΙΔΕΕΣ.

Η ΒΑΣΙΚΗ ΧΡΩΣΤΙΚΗ ΟΥΣΙΑ

- Σ' ένα μόνο πράγμα στηρίζεται ο Βορτικιστής: στη βασική χρωστική ουσία της τέχνης του. Σε τίποτ' άλλο.
- Κάθε ιδέα, κάθε συναίσθημα, αναδύεται στη συνείδηση του ζώντος με μια στοιχειώδη μορφή.
- Είναι μια εικόνα, που μπορεί να γεννήσει εκατοντάδες ποιήματα: είναι μουσική, που μπορεί να γεννήσει εκατοντάδες εικόνες: είναι μια απόφανση προικισμένη με ενέργεια στον ύψιστο βαθμό, μια απόφανση που δεν έχει ακόμα ΑΝΑΛΩΘΕΙ στην έκφρασή της, μα έχει μέσα της —ιδίως αυτή— την ικανότητα έκφρασης.

Ο ΣΤΡΟΒΙΛΟΣ

- Η πείρα σύμπασα συρρέει ορμητικά σ' αυτή τη δίνη. Σύμπαν το ενεργό παρελθόν, το παρελθόν που είναι —κι αξίζει να είναι— ακόμα ζωντανό. Σύμπασα η ΟΡΜΗ, το παρελθόν που μας βαρύνει, η ΦΥΛΗ, η ΜΝΗΜΗ της ΦΥΛΗΣ, το ένστικτο που ΦΟΡΤΙΖΕΙ το ΜΗ ΕΝΕΡΓΟΠΟΙΗΜΕΝΟ ΜΕΛΛΟΝ.
- Το ΣΧΗΜΑ του μέλλοντος: η φουρκέτα της ανθρώπινης δίνης. Σύμπαν το παρελθόν που είναι ακόμα ζωντανό, το παρελθόν που αξίζει να ζήσει στο μέλλον, ενεργοποιείται στη δίνη, ΤΩΡΑ.
- Ο ηδονισμός είναι ο κενός εσωτερικό χώρος μιας δίνης. Δεν έχει ορμή, στερείται παρελθόντος και μέλλοντος. Μια κουβαρίστρα είναι: ένας ασάλευτος κώνος.
- Ο Φουτουρισμός είναι η ψεκάδα μιας δίνης. Δεν έχει δυναμική προοπτική, είναι ΣΚΕΔΑΣΜΟΣ.

- ΚΑΘΕ ΙΔΕΑ, ΚΑΘΕ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΤΑΙ ΣΤΗ ΖΩΝΤΑΝΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΜΕ ΚΑΠΟΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗ ΜΟΡΦΗ. ΑΝΗΚΕΙ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ Η ΟΠΟΙΑ ΑΣΧΟΛΕΙΤΑΙ ΜΕ ΑΥΤΗ ΤΗ ΜΟΡΦΗ. ΑΝ ΕΙΝΑΙ ΗΧΟΣ, ΑΝΗΚΕΙ ΣΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ. ΑΝ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑΡΘΡΟΣ ΛΟΓΟΣ, ΑΝΗΚΕΙ ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ. ΑΝ ΕΙΝΑΙ ΕΙΚΟΝΑ, ΑΝΗΚΕΙ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ. ΑΝ ΕΙΝΑΙ ΜΟΡΦΗ, ΑΝΗΚΕΙ ΣΤΙΣ ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ. ΑΝ ΕΙΝΑΙ ΧΡΩΜΑ, ΑΝΗΚΕΙ ΣΤΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ. ΑΝ ΕΙΝΑΙ ΜΟΡΦΗ Ή ΤΡΙΣΔΙΑΣΤΑΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ, ΑΝΗΚΕΙ ΣΤΗ ΓΑΥΠΤΙΚΗ. ΑΝ ΕΙΝΑΙ ΚΙΝΗΣΗ, ΑΝΗΚΕΙ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ Ή ΣΤΟΝ ΡΥΘΜΟ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΤΙΧΩΝ.
- Η επεξεργασία, η έκφραση δευτερευουσών αποχρώσεων με σκοπό τη διάδοση, είναι δουλειά των δευτέρας κατηγορίας καλλιτεχνών. Οι διαδεδομένες τέχνες ΥΠΗΡΞΑΝ δίνη.
- Ο ιμπρεσιονισμός και ο φουτουρισμός, ο οποίος είναι επιταχυνόμενος ιμπρεσιονισμός, ΑΡΝΟΥΝΤΑΙ τη δίνη. Είναι ΠΤΩΜΑΤΑ ΔΙΝΩΝ. Οι ΛΑΪΚΕΣ ΑΠΟΨΕΙΣ, τα κινήματα, κ.λπ., είναι ΠΤΩΜΑΤΑ ΔΙΝΩΝ. Ο Marinetti⁵ είναι πτώμα.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

- Ο βορτικιστής δεν βασιζέται στην ομοιότητα και την αναλογία ούτε στη συμβατότητα και την απομίμηση.
- Στη ζωγραφική, δεν υπολογίζει αν είναι ή δεν είναι συμβατός με μια πολυαγαπημένη γιαγιά ή μια λατρεμένη μετρέσα.
- Ο ΒΟΡΤΙΚΙΣΜΟΣ είναι τέχνη, πριν αυτή περιέλθει σε κατάσταση πλήρους διάλυσης, χαύνωσης, επεξεργασίας, δευτερευουσών εφαρμογών.

ΟΙ ΠΡΟΓΟΝΟΙ

- «Όλες οι τέχνες τείνουν προς τους όρους της μουσικής». Pater.⁶
- «Εικόνα είναι αυτό που παρουσιάζει ένα διανοητικό και συναισθηματικό σύμπλεγμα σε μια δεδομένη στιγμή». Pound.⁷
- «Ενδιαφέρεστε για έναν συγκεκριμένο πίνακα επειδή είναι συμπλοκή γραμμών και χρωμάτων». Whistler.⁸
- Ο Picasso, ο Kandinsky, πατέρας και μητέρα, ο κλασικισμός και ο ρομαντισμός της κίνησης.

ΠΟΙΗΣΗ

- Ο βορτικιστής πρέπει να χρησιμοποιεί μόνο τα θεμελιώδη μέσα της τέχνης του. Η βασική χρωστική ουσία της ποίησης είναι η ΕΙΚΟΝΑ.
- Ο βορτικιστής δεν πρέπει να επιτρέπει στην στοιχειακή έκφραση κάθε ιδέας και συναισθήματος να ξεστρατίζει προς την απομίμηση.
- Στη ζωγραφική, ο Kandinsky και ο Picasso.
- Στην ποίηση, τούτο εδώ, από την Η. D.⁹

Σήκωσε το κύμα σου αιχμηρό, το κωνοφόρο κύμα σου σήκωσε θάλασσα. Μεγάλο το κύμα σου στα βράχια μας ξέσπασε, πνίξε μας στο πράσινο του ελάτου.

Ε Ν Ο Τ Η Τ Ε Σ

ΚΡΙΤΙΚΕΣ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

ΝΕΚΡΗ ΖΩΝΗ

ΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

ΔΕΙΓΜΑ ΓΡΑΦΗΣ

EDITORIAL

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΟΙΗΣΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ 11

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2013

ISSN: 1792-8877

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: €5,00

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ: €20,00

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΓΙΑ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΙΔΡΥΜΑΤΑ: €30,00

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: €30,00

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

Κώστας Γ. Παπαγεωργίου

Τίτικα Δημητρούλια

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

Αλέξης Ζήρας

Ελισάβετ Κοτζία

Βαγγέλης Χατζηβασιλείου

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Πέτρος Τσαλπατούρος

www.poetrygovostis.wordpress.com

ΕΚΛΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

Ζ. ΠΗΓΗΣ 73 • 106 81 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 2103815433

www.govostis.gr

Τα κείμενα προς δημοσίευση στέλνονται σε ψηφιακή μορφή στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
gpkostas@gmail.com

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Το σύντομο κείμενο Vortex, που δημοσιεύτηκε από τον Pound –με μορφή μαυρέστου– στο πρώτο τεύχος του περιοδικού Blast (Λονδίνο, 20 Ιουνίου 1914), εκθέτει τις αρχές της ποιητικής πρακτικής, την οποία ο ποιητής ακολούθησε στα Cantos. Σύμφωνα με τον Pound στην αρχή κάθε ποιητικής δημιουργίας βρίσκεται η συγκίνηση, όπως ακριβώς την ορίζει η ψυχολογία: μια κατάσταση διέγερσης που χαρακτηρίζεται από υποκειμενικά αισθήματα, συνοδεύεται συχνά από φυσιολογικές μεταβολές και παρακινεί το υποκείμενο σε δράση. Κάθε έντονη συγκίνηση διαμορφώνει ένα θεμελιώδες διανοητικό σχήμα, μια πνευματική δομική μονάδα, η επανάληψη της οποίας μπορεί να οδηγήσει σε μια εικόνα, υπό την έννοια ενός περίπλοκου συστήματος μορφών. Η ιδέα θεμελιωδών πνευματικών στοιχείων από τα οποία προκύπτει το σύνολο των επιμέρους πνευματικών δράσεων: ιδέες, έννοιες, επιστημονικές προτάσεις και καλλιτεχνικές μορφές, διατρέχει τον ανθρώπινο στοχασμό από τις πρώτες ιστορικές εμφανίσεις του, και μάλιστα πρόκειται για μια πρωταρχική σύλληψη. Οι αρχαίοι μάγοι έδειχναν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα γεωμετρικά σχήματα, πράγμα που συνεχίστηκε σταθερά στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία, στον μεσαιωνικό λογικισμό, στον διαφωτιστικό ορθολογισμό και τελικά στον ίδιο τον κλασικό γερμανικό ιδεαλισμό. Το σχεδόν αποχρυφιστικό ένδυμα της γεωμετρικής φιλοσοφίας δεν κατάφερε να κρύψει την αυστηρή γεωμετρική συγκρότηση του συστήματός του, η οποία στηριζόταν σ' ένα απόλυτα σφαιρικό θεμελιώδες πνευματικό στοιχείο: την απόλυτη, αυτοπροσδιοριζόμενη, αυτοαναπτυσσόμενη ιδέα. Στην ίδια γραμμή κινήθηκε και η φαινομενολογία, ως μία από τις τελευταίες μορφές φιλοσοφικού ιδεαλισμού. Οι περίπλοκες εικόνες, με τις οποίες παρουσιάζεται μπροστά μας η πραγματικότητα, θεμελιώνονται σε στοιχειώδεις πνευματικές δράσεις. Αλλά επειδή το υποκείμενο δεν μπορεί να προσλάβει τα πράγματα παρά μονάχα αποβλέποντας σε κάποια εμπειρική, καθημερινή σχέση μαζί τους, οι στοιχειώδεις αυτές δράσεις επαναλαμβάνονται συνεχώς και δημιουργούν πολύπλοκες εικόνες, οι οποίες τις σκεπάζουν, τις απομακρύνουν στο βάθος της συνείδησης. Μονάχα μια συστηματική απαλλαγή του υποκειμένου από τις συσσωρευμένες προφάνειες, από τις καθημερινές βεβαιότητες δηλαδή, μπορεί να σημάνει μian επιστροφή στον βασικό, θεμελιώδη, στοιχειώδη τρόπο με τον οποίο πρωτοσχετίστηκε με τα πράγματα. Αλλά αυτή η επιστροφή στην πρώτη-πρώτη εμπειρία του κόσμου είναι επιστροφή σε μια στατική εικόνα. Από την άποψη της γνωσιολογίας, ο Μαρξ εισήγαγε την ιδέα πως όχι μόνο η πραγματικότητα είναι δημιούργημα της γνωστικής δύναμης του υποκειμένου –ιδέα πολύ παλιά– αλλά και το ίδιο το υποκείμενο είναι δημιούργημα της πραγματικότητας. Η πρωτογενής εμπειρία του σχετισμού με τα πράγματα είναι μια ενιαία δράση, που διαμορφώνει το γνωριζόμενο αντικείμενο και το γνωρίζον υποκείμενο στην προοπτική του ιστορικού χρόνου. Συνεπώς, η επιστροφή σε μια στατική πρωτογενή εμπειρία δεν έχει κατεύθυνση προς τα πίσω, διότι τότε δεν θα υπήρχε ούτε το πράγμα ούτε το υποκείμενο, που υπάρχουν την στιγμή της ανάληψης του φιλοσοφικού έργου της διαύγασης του κόσμου, της αναζήτησης της αλήθειας. Στην πραγματικότητα, η προσπάθεια επιστροφής στην πρωτογενή εμπειρία δεν είναι παρά μια ακόμη πρωτογενής εμπειρία, η οποία δεν αναλύει αλλά συνθέτει, δεν ξεκαθαρίζει αλλά δημιουργεί καθαρότητα. Από αυτήν την άποψη, η συλλογιστική του Pound είναι καθαρά υλιστική, μαρξιστική. Θεωρεί πως ενώ η βορτικιστική «εικόνα» πλάθεται από τη συστηματική επανάληψη ενός θεμελιώδους πνευματικού στοιχείου, η έννοια «εικόνα» δεν είναι ο καλύτερος τρόπος για να περιγράψουμε ένα βορτικιστικό δημιούργημα. Η εικόνα είναι κάτι στατικό και ο βορτικισμός στηρίζεται στην κίνηση. Γι' αυτό, η οικοδόμηση ενός ποιήματος δεν στηρίζεται στην παράθεση εικόνων, με βάση την αναπτυσσόμενη συλλογιστική, όπως στον κλασικισμό ή ακόμα και στον δεξιό αγγλοσαξονικό ρομαντισμό, όπου το πάθος διακοσμεί κατά κάποιον τρόπο την ανάπτυξη των ιδεών, αλλά στην ανάπτυξη εικόνων που γεννούν η μία την άλλη, ξεκινώντας από το πάντα απλησίαστο θεμελιώδες πνευματικό στοιχείο. Κατά βάση, η κίνηση των εικόνων προέρχεται από την κινητικότητα, τη συσσωρευμένη ένταση των λέξεων, δεδομένου ότι οι λέξεις δεν είναι ερείπια μιας ψυχικής αρχαιότητας, που πρέπει να ανασκαφούν βαθύτερα, αλλά αρχαίες οντότητες που οικοδομούν συνεχώς κόσμους. Η αρχαιότητά τους είναι μία από τις μορφές που δημιουργούν, προκειμένου να χτίσουν τις προοπτικές τους.
2. Δίνη (vortex). Σύμφωνα με τη μηχανική των ρευστών: μια κυκλική, συχνά τυρβώδης ή στροβιλώδης, ροή ρευστού. Αρχικά, ο Pound φαίνεται να χρησιμοποιεί τυπικά τα τεχνικά στοιχεία της κλασικής μηχανικής, αλλά η μεταφορά της δίνης δεν αργεί να χρωματιστεί από την –τυρβώδη άλλωστε– σκέψη του ποιητή.
3. Ενέργεια: η ικανότητα ενός σώματος ή συστήματος να παράγει έργο.
4. Κάθε μηχανικό σύστημα μετατρέπει την ενέργεια από μια μορφή σε άλλη και παράγει έργο. Ως απόδοση ορίζεται ο λόγος του έργου που παράγεται προς την ενέργεια που καταναλώνεται.
5. Filippo Tommaso Emilio Marinetti (1876-1944). Ιταλός ποιητής, πρωτεργάτης του φουτουρισμού.
6. Walter Horatio Pater [1839-1894]. Άγγλος φιλόσοφος της αισθητικής, πρωτεργάτης του αισθητισμού. Η άποψη που αναφέρει εδώ επιγραμματικά ο Pound, καταγράφεται στο παρακάτω απόσπασμα από το βιβλίο του Pater, Η Αναγέννηση: Μελέτες για την Τέχνη και την Ποίηση (The Renaissance: Studies in Art and Poetry, 1888): «Η τέχνη προσπαθεί πάντα να διατηρήσει την ανεξαρτησία της απέναντι στην αμιγή σκέψη, να απαλλαγεί από τις διανοητικές ευθύνες που της θέτουν το θέμα και το υλικό της. Τα ιδανικότερα παραδείγματα ποίησης και ζωγραφικής είναι εκείνα, των οποίων τα συστατικά στοιχεία είναι τόσο καλά δεμένα μεταξύ τους, ώστε το υλικό και το θέμα να μην απευθύνονται μόνο στον νοου ούτε η μορφή μόνο στο μάτι και στο αυτί. Ενωμένες, απόλυτα ταυτισμένες, μορφή και ύλη προσφέρουν μία και την αυτή εντύπωση στη “δημιουργική διανοητική ικανότητα”, για την οποία κάθε σκέψη, κάθε συναίσθημα, γεννιέται μαζί με το δίδυμο αισθητό ανάλογό του, το δικό του σύμβολο. Η τέχνη της μουσικής υλοποιεί στο μέγιστο δυνατό βαθμό αυτό το καλλιτεχνικό ιδεώδες, αυτήν την τέλεια ταυτότητα ύλης και μορφής. Στις πιο ολοκληρωμένες στιγμές μας, ο σκοπός δεν διακρίνεται από τα μέσα, η μορφή από την ύλη, το θέμα από την έκφραση. Διαποτίζουν το ένα το άλλο, αποτελούν αναπόσπαστα μέρη ενός όλου. Συνεπώς, μπορούμε να πούμε πως όλες οι τέχνες πα-

ρουσιάζουν μια φιλόδοξη τάση προς τον ίδιο βαθμό τελειότητας. Στη μουσική, λοιπόν, μάλλον παρά στην ποίηση, βρίσκεται ο αληθινός τύπος, το μέτρο της τέλει τέχνης. Κάθε τέχνη έχει το μη αναγώγιμο στοιχείο της, τη δική της τάξη δημιουργίας εντυπώσεων, η οποία δεν γίνεται να μεταφερθεί σε άλλη τέχνη, την αποκλειστική μέθοδο της να απευθύνεται στη “δημιουργική διανοητική ικανότητα”. Ωστόσο σε όλες τις τέχνες μπορούμε να διακρίνουμε τη συνεχή προσπάθειά τους να υπαχθούν στον νόμο, στην βασική συνθήκη της μουσικής, σε κείνη την πρόθεση που μόνο η μουσική υλοποιεί».

7. Η θέση αυτή βρίσκεται στο περίφημο κείμενο του Pound, *Μια Ανασκόπηση (A Retrospect, 1913)*: «Μια εικόνα είναι κάτι, το οποίο παρουσιάζει ένα διανοητικό και συναισθηματικό σύμπλεγμα σε μια δεδομένη στιγμή. Χρησιμοποιώ τον όρο “σύμπλεγμα” με την τεχνική σημασία, που εισήγαξαν οι νεότεροι ψυχολόγοι, όπως ο Hart, αν και ο τρόπος με τον οποίο αναφερόμαστε σε αυτόν, διατηρεί

κάποιες αποστάσεις. Σύμφωνα με τον Άγγλο ψυχολόγο Bernard Hart ο όρος “σύμπλεγμα” καλύπτει κάθε “συναισθηματικά φορτισμένο σύστημα ιδεών”. Στην πραγματικότητα δεν υπάρχουν μη συναισθηματικά φορτισμένα συστήματα ιδεών. Δεν είναι η ποίηση που φορτίζει την γλώσσα με συναισθημα, αλλά η θετική γνώση που την απαλλάσσει από αυτό».

8. James Abbott McNeill Whistler (1834-1903). Άγγλος ζωγράφος, αμερικανικής καταγωγής, με μεγάλη –κυρίως τεχνική– επιρροή στους ζωγράφους της εποχής του. Η πλαστή αυτή φράση που αποδίδει στον Whistler ο Pound είναι κάποιο είδος συμπύκνωσης των ιδεών του ζωγράφου και όχι ρητή δήλωσή του. Ο Whistler θεωρούσε το εικαστικό έργο αυτόνομο αντικείμενο και όχι οποιοδήποτε είδους αναπαράσταση της πραγματικότητας.
9. Hilda Doolittle (1886-1961). Αμερικανή ποιήτρια. Ο Pound διέγινε από τις αρχές του 20ού αιώνα τη μεγάλη αξία της ποίησής της.

ΜΙΡΤΣΕΑ ΚΑΡΤΑΡΕΣΚΟΥ

—Βασίλης Κυριαζάκης—

Ο Μίρτσεα Καρταρέσκου είναι ποιητής και πεζογράφος. Γεννήθηκε το 1956 στο Βουκουρέστι. Έργα του έχουν μεταφραστεί σε δεκαπέντε γλώσσες. Διδάσκει ιστορία λογοτεχνίας στο πανεπιστήμιο της Ρουμανικής πρωτεύουσας.

ΤΡΙΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ 50 ΣΟΝΕΤΑ ΤΟΥ ΜΙΡΤΣΕΑ ΚΑΡΤΑΡΕΣΚΟΥ ΜΕ 50 ΣΧΕΔΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΝΤΟΡ ΖΕΜΠΕΛΕΑΝΟΥ

«φτάνεις κάποια στιγμή να αναρωτιέσαι
και σου φαίνεται πως ούτε καν...»
υπήρχαν αστέρια

το αμάξι σταμάτησε νύχτα σε κατάσπαρτο κάμπο, οι άλλοι
είχαν κατέβει

μόνο οι δυο μας είχαμε μείνει μες στη δυνατά φωτισμένη καμπίνα
σε κοιτούσα απ' τον εσωτερικό καθρέφτη
κι από πίσω μας έκανε σήματα ένα πράσινο ανθρωπάκι
που είχε κατέβει απ' τα αστέρια
επειδή υπήρχαν αστέρια

ανθρωπάκι δίχως σώμα

και δίχως ψυχή

-πως σε λένε, πράσινο ανθρωπάκι, το ρώτησα

-με λένε βιολέτα, μας είπε λυπημένο

λέγετε με απλά: βιολέτα

«τ' αστέρια είναι ποιητικά και όλοι εμείς ήρωες μιας εποποιίας
έχουμε αρκετά πράγματα κοινά και ακόμα πιο πολλά μας χωρίζουν
έχουν καλλιτεχνικές σκηνές τ' αστέρια; έχουν ζαχαροπλαστεία;
έχουν μπαρ τ' αστέρια; για να μην γίνουν πάρα πολλά
τι αντισυλληπτικά χρησιμοποιούν;
πως συμπεριφέρονται τ' αστέρια στην δημόσια ζωή;
... έχοντας πει πάνω απ' το όριο
δυο βακτήρια κοιτούσαν με γουρλωμένα μάτια τ' αστέρια
ένα τρίτο κρεμόταν από ένα δέντρο, ταλαντευόταν
ταλαντευόταν...
«έστριφα και είδα τον μινώταυρο

το γελοιωδέστερο άτομο στον κόσμο,
φαντάσου...» «δεν θέλω να φανταστώ
θέλω να με πάρεις αγκαλιά... θέλω... να...»

σας προειδοποιώ: σε αυτό το ποίημα θα είμαι ιδιαίτερα βαθύς
αυτό που γράφω εδώ δεν θα το καταλάβουν πολλοί
ενώ κι αυτοί που θα καταλάβουν θα νομίζουν ότι κατάλαβαν
καθημερινά, με κάθε τους κίνηση, με κάθε τους αναπνοή
θα ανακαλύπτουν

πόσο έκαναν λάθος σχετικά με το ποίημα αυτό
πόσο το υποτίμησαν, πόσο το χλεύασαν με την βαριά
κι άκαμπτή τους φαντασία
με την έτοιμη την πακεταρισμένη τους διάνοηση. Θα κάνουν βόλτες
στην πόλη
στις ποταπές διακοπές τους, τις εμποτισμένες με την επιδημία
της μοναξιάς

θα πηγαίνουν στις πισίνες κριτσανίζοντας λεμονάδα
και συλλαβίζοντας

το πόλεμος και ειρήνη όταν κεραυνός εν αιθρία
το ποίημα αυτό θα αστράφει στα μάτια τους και ποτάμι θα τρέξουν
τα σάλια του σκυλιού του Παβλόφ
και θα ωρύονται αφόρητα στην κατάμεστη πλαζ, την πολύχρωμη
συντεθλιμμένοι απ' τη βαρύτητα του νοήματος, αξιοσέβαστοι,
υδροδυναμικοί,

άπιαστοι...

αυτό το ποίημα δεν θα το καταλάβει ο καθένας.

Ο ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΑΡΑΝΤΑΡΗΣ ΩΣ ΠΟΙΗΤΗΣ ΤΗΣ ΜΟΝΤΕΡΝΙΣΤΙΚΗΣ ΟΥΤΟΠΙΑΣ

—Βαγγέλης Χατζηβασιλείου—

Αν ο ποιητικός μοντερνισμός του Γιώργου Σαραντάρη παραμένει ως προς την τεχνική και τη στιχουργική δομή του έργου του σε ένα λίγο-πολύ διερευνητικό επίπεδο, φανερά επηρεασμένος από τον συμβολισμό και την καθαρή ποίηση, με πλήρη μεν εμπιστοσύνη στον ελεύθερο στίχο, όπως και με ευδιάκριτες επιδόσεις στη διάσπαση της λογικής ή στην υπονόμηση της αλληλουχίας της γλώσσας, μέσω της συχνής χρήσης του παράδοξου και του αναπάντεχου, αλλά χωρίς την παραμικρή διάθεση να απαλλαγεί στα σοβαρά από τον χαλινό μιας βαθύτερα παραδεδεγμένης τάξης και αρμονίας, γίνεται σίγουρα πολύ πιο εκδηλωτικός και ρηξικέλευθος αν τον παρακολουθήσουμε στην ανάπτυξη της ποιητικής του, στον τρόπο, με άλλα λόγια, με τον οποίο κατανοεί τη στάση της τέχνης απέναντι στον κόσμο και στα πράγματα¹. Ο ευθύς εξαρχής οραματικός χαρακτήρας της ποίησης του Σαραντάρη συνδέεται οργανικά με τις καταστατικές διακηρύξεις του μοντερνισμού για ολοκληρωτική απομάκρυνση από τη χειραγωγική βούληση του ορθού λόγου, καθολική αποδέσμευση από την αστική τυραννία του Διαφωτισμού και παντοτινή απεξάρτηση από την εξωστρέφεια ή τον μιμητισμό της καλλιτεχνικής φόρμας, ακόμη κι αν το μοντερνιστικό πνεύμα σπανίως απαρνείται πέρα για πέρα τη δύναμη του λόγου, έστω κι αν η μοντερνιστική αμφισβήτηση δεν είναι ποτέ κάτι παραπάνω από μια μορφή ριζοσπαστικής ορθολογικότητας, ακόμη κι αν ο μοντερνιστικός αντίλογος στο καθιερωμένο και την παράδοση είναι σε κάθε περίπτωση, όπως κι αν το λογαριάσουμε ή το ζυγίσουμε, ένα προκεχωρημένο διαφωτιστικό φυλάκιο².

Γιατί, όμως, ο Σαραντάρης είναι οραματικός ποιητής και πώς ακριβώς τον δένει κάτι τέτοιο με τον μοντερνισμό; Η γραμμή την οποία διαγράφει ο ποιητής τόσο στις συλλογές του –από τις *Αγάπες του χρόνου* (1933), τα *Ουράνια* (1934), και τα *Αστέρια* (1935), μέχρι τα *Γράμματα σε μια γυναίκα* (1936), και το *Στους φίλους μιας άλλης χαράς* (1940)– όσο και στις δημοσιευμένες στα περιοδικά *Νέα Γράμματα* και *Μακεδονικές Ημέρες* ποιητικές του ενότητες –από τις *Ουσίες* (1936) και τη *Σαγήνη* (1937), μέχρι τις *Εικόνες Ρέμβης* (1938 και 1939), και τα *Έξη ποιήματα στη μνήμη του Ρεμπώ* (1938)– αποτελεί μια σταθερά ανοδική έκκληση για την υπέρβαση της πραγματικότητας και για την απελευθέρωση από κάθε δυναστική αλλοτρίωση του υπαρκτού κόσμου: ο θάνατος είναι αδύνατον να καταπνίξει την ανάταση της ονειρικής περιπλάνησης, ο καλπασμός του χρόνου είναι ταυτισμένος με ένα θεϊκό πανόραμα του ουρανού, η άπειρη ενέργεια της ζωής γίνεται ένα με τη φύση, αλλά και με τη νίκη ενάντια στη θλίψη και την ταπεινή φιλοδοξία ενώ η αθανασία αγκαλιάζει την ομορφιά στο εσωτερικό μιας απογείωσης και αποθέωσης της χαράς, που θα ευαγγελιστεί το χτίσιμο μιας υπερβατικής και συνάμα ουτοπικής πολιτείας θεμελιωμένης στα ύψιστα αγαθά της δικαιοσύνης και της δεξίωσης του άλλου από ένα εγώ ικανό να υπερκεράσει ξανά και ξανά τον εαυτό του μέχρι την απεξάρτηση και από το τελευταίο βαρίδι του:

*Μια πνοή μια διάθεση να σε χορτάσω
Έχω ουρανό μου
Μια πνοή μια διάθεση να σ' αγκαλιάσω
Να σηκωθώ απ' τη γη με τους ανθρώπους
Τα ζώα και τα φυτά στον ύπνο μου να τα φυλάω
Που θα τα θρέφει και θα 'ναι ζεστός*

*Ο πόθος μου να φτάσω εσένα
Και να ξαποστάσω
Με τους ανθρώπους
Κάτω απ' την ιτιά
Ενός ονείρου
Στον τόπο σου
Στο στόμα της ζωής
Να ξαπλώσω*

*Και ν' αφηγιέμαι τότε την καρδιά μου
Μαζί με τους συντρόφους
Μπροστά στα ζώα και τα φυτά
Που θα έχουν τότε βγει απ' το δικό μας ύπνο*

(«Μια πνοή μια διάθεση...»)

Δύσκολα μπορεί να αμφιβάλλει κανείς για το ότι οι έννοιες της υπέρβασης και της ουτοπίας, αλληλένδετες σε μεγάλο βαθμό, συνιστούν τους κεντρικούς πυλώνες της ποίησης του Σαραντάρη και παράγουν επί μονίμου βάσεως τις ενοράσεις της. Δύσκολα, επίσης, μπορούμε να αμφιβάλουμε και για το ότι η υπέρβαση (αφήνω για την ώρα στην άκρη την ουτοπία), τουλάχιστον κατά το ένα σκέλος της σημασίας της, το σκέλος της μετάβασης από την απτή και αναγνωρίσιμη εμπειρία στο άυλο και το υπεραισθητό, ενέχει μιαν ένθετη παράμετρο, βασισμένη στη θρησκευτική πίστη του Σαραντάρη, όπως αποτυπώνεται στα ποιήματα, αλλά και στους φιλοσοφικούς στοχασμούς του, σχηματίζοντας ένα εξαιρετικά ισχυρό και αμετάθετο σημείο αναφοράς³, μιαν ύψιστη αφε-

τηρία για να κριθεί το εμπράγματο σύμπαν –η ανθρώπινη ύπαρξη, ο πολιτισμός και η Ιστορία–⁴, μιαν αενάως συνθετική κι υπερθετική ομιλία και συνομιλία, όπου ο προσωρινός και πεπερασμένος εαυτός μεταμορφώνεται συθέμελα προκειμένου να επινοήσει το μοναδικό αυθεντικό του αντίτυπο, που δεν είναι άλλο από τον αχρονικό και αιώνιο εαυτό⁵, ή, τέλος, ένα καταυγασμένο από το μυστικό φως και την άπιαστη διαύγεια του υπέργειου ή του θαύματος φυσικό τοπίο, εντός του οποίου η θριαμβική αναίρεση του θανάτου, της σήψης και της διάβρωσης, αλλά και της ιστορικότητας ή της εγκοσμιότητας του χρόνου ταυτίζεται με τη χριστιανική αποκάλυψη και σωτηρία⁶.

Το ενοραματικό, παρόλα αυτά, ιδίως στις αμφίσημες εικόνες και λέξεις του καλλιτέχνη, έχει πάντα δύο και τρεις όψεις, και στην άλλη όψη της ποιητικής τέχνης του Σαραντάρη, αν την ξεχωρίσουμε ρητώς από τους φιλοσοφικούς του στοχασμούς, βλέπουμε την ποίηση να επιμένει στην αυτοτέλεια και στην αυτοδυναμία της, προβάλλοντας τώρα μαζί με τη θρησκευτική και τη μοντερνιστική της πίστη. Σ' ένα πλαίσιο όπου η θρησκεία τείνει αντί να γίνει ποίηση, να ανακηρυχθεί σε θεραπαινίδα της⁷, ο Σαραντάρης ταυτίζει το πραγματικό από το οποίο ζητάει να ξεφύγει το όραμά του (την Ιστορία, τον άνθρωπο, τον πολιτισμό και το μεμονωμένο ή αυτοαναφορικό εγώ) με τον μείζονα αντίπαλο του μοντερνισμού: το εργαλειακά λογοκρατούμενο, αυταρχικό και αδειασμένο από οιοδήποτε ζωικό νόημα παρόν. Παρόν στο οποίο ο ποιητής θα αντιπαραβάλει τη βασιλική οδό της λυτρωτικής ουτοπίας που έχουμε ήδη γνωρίσει: της πολιτείας του ουρανού και της χαράς. Μια τέτοια αντιπαραβολή έχει οπωσδήποτε σχέση με την αντίσταση στον τεχνικό πολιτισμό της Δύσης από το μετερίζι της πνευματικότητας (της θρησκευτικής αγωγής) της κουλτούρας⁸, συνομιλεί, όμως, εκ παραλλήλου (και πάλι οι διπλές και τριπλές όψεις), παρακινήμένη από τις γενικότερες ποιητικές αναζητήσεις της γενιάς του 1930 στη σφαίρα της καλλιτεχνικής νεοτερικότητας, με τη στενή διαπλοκή ουτοπίας και μοντερνισμού στην αισθητική και κοινωνική ιστορία του 20ού αιώνα στην Ευρώπη.

Αν οι λεξιγραφικοί ορισμοί της ουτοπίας περιορίζονται σ' εκείνο που δεν έχει ποτέ εφαρμοστεί, και το οποίο δεν θα εφαρμοστεί στον αιώνα τον άπαντα, όντας χιμαιρικό, ανέφικτο και αντιπραγματιστικό (μια φανταστική σαπουνόφουσκα), ο μοντερνισμός σπεύδει, με τις ποικιλόμορφες απεικονίσεις του όχι μόνο στη λογοτεχνία, αλλά και στις αναπαραστατικές τέχνες ή στην αρχιτεκτονική, να αφαιρέσει από το ουτοπικό μέλλον τον ιδανισμό με τον οποίο το κάλυψαν, μέσα στη θέρμη του πολιτικού οραματισμού τους για μιαν εδραία αλλαγή της κοινωνίας, οι ευρωπαίοι πολιτικοί στοχαστές του 15ου και του 17ου αιώνα (ο Τόμας Μορ, ο Τομάσο Καμπανέλα, ο Φράνσις Μπέικον), για να το εγκαταστήσει στην αισθητική συνείδηση ως ερωτική επιθυμία και προσδοκία πραγματικού βίου, ως λατρεία της πιθανότητας να χτιστούν λαμπρά παλάτια πάνω σε μιαν από καιρό άρρωστη και πεθαμένη άμμο, ως ορατή-αόρατη προοπτική μιας αναπεπταμένης χειραφέτησης. Η υπέρβαση αποκτά εν προκειμένω όχι τη μεταφυσική, αλλά τη μετασχηματιστική και τη μεταμορφωτική σημασία της, μεταφρασμένη σε δύναμη σαρωτικής αλλαγής μιας παντοιοτρόπως χρεοκοπημένης πραγματικότητας. Η ριζοσπαστική ορθολογικότητα του μοντερνισμού, για την οποία έκανα λόγο προεισαγωγικά, βάλλει με όλα της τα πυρά κατά ενός πραγματοποιημένου και κοινωνικά, πολιτικά ή ηθικά απαράδεκτου κόσμου, που καλείται να αποσυρθεί επειγόντως από την παγκόσμια σκηνή προς όφελος μιας κατά κράτος πάταξης του αφόρητα καταπιεστικού παρόντος ή παρελθόντος του⁹. Ο Σαραντάρης θα ζήσει την καλύτερη ώρα της μοντερνιστικής ουτοπίας, που είκοσι μόλις χρόνια μετά τον θάνατό του θα πιάσει να βάζει μπόλιχο νερό στο κρασί της με την έλευση του μεταμοντερνισμού και την εμφανή τροποποίηση των αρχικών του προϋποθέσεων¹⁰. Η ουτοπία του μοντερνισμού ως συμπαντικής ορμής της τέχνης να δώσει μια πέρα για πέρα καινούργια υπόσταση στο ατομικό και το συλλογικό είναι εγγεγραμμένη στην καρδιά της ποίησης του Σαραντάρη, ρυθμίζοντας και την πιο ανεπαίσθητη δόνηση, συντηρώντας και τον πιο ανήκουστο παλμό της:

Με πράσινα φύλλα στολισμένη
Έρχεται μπροστά μου

Η στιγμή
Εκείνη που βυθίζω το κεφάλι

Ημέρα αυγουσιάτικη
Η θάλασσα ξυπνάει στην απαλάμη
Ο ήλιος ανεβαίνει στα βουνά
Και να η αγάπη κρύβεται στην πάχνη
Να τα πουλιά ζυγώνουνε τον ύπνο
Εγέννησαν τα ζα σ' όλη τη φύση
Εφόρεσε ο έρωτας κορόνα
Και τα παιδιά που είδαν την εικόνα
Να πρόβατα που μας ακολουθάνε
Να λαός που γέμισε τους δρόμους
Εφούντωσαν όλων τα μυαλά
Ενίκησε η χαρά και ξεχειλίζει
Φέρτε ποτήρια να πιούμε στην υγεία σας
Ωραίοι καιροί ωραιότατες παρθένες

(«Ωραίοι καιροί»)

Η ακατάβλητη λάμψη του ονείρου, ο πόθος του ανείπωτου και του ανεύρετου ταξιδιού και το ατρόμητο σάλτο από τη γη προς τον ουρανό ρίχνουν τον Σαραντάρη, θα χρειαστεί να το πω για μια τελευταία φορά, στην αγκαλιά της μοντερνιστικής ουτοπίας, με την οποία θα έρθουν λίγο αργότερα να συνομιλήσουν τρεις ακόμη σημαντικοί νεοτερικοί ποιητές της γενιάς του μεσοπολέμου: ο καθολικός Τ. Κ. Παπατσώνης με την *Ursa Minor* (1944), αλλά και οι ανεξίθρησκοι Ανδρέας Εμπειρικός με την *Οκτάνα* (ξεκινάει να γράφεται το 1942) και Νίκος Εγγονόπουλος με τον *Ατλαντικό* (1946). Τίποτε, ασφαλώς, δεν είναι άσχετο ή τυχαίο.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Για τη λειτουργία του μοντερνισμού αφενός στην ποιητική έκφραση και αφετέρου στο ποιητικό πνεύμα του Σαραντάρη, βλ. Βαγγέλης Χατζηβασιλείου «Ο μοντερνισμός και η φιλοσοφία της χαράς ή του ουρανού στην ποίηση του Γιώργου Σαραντάρη», περιοδικό *Νέα Εστία*, Μάιος 2008, τεύχος 1811, αφιέρωμα τον Γιώργο Σαραντάρη.
2. Για την πρόσδεση του μοντερνισμού στο διαφωτιστικό άρμα, τόσο στο αισθητικό όσο και στο πολιτικό-φιλοσοφικό πεδίο, βλ. τη μελέτη του Βασίλη Φιοραδάντε «Μοντερνισμός και μεταμοντερνισμός ή προς μια ριζοσπαστική κριτική του μεταμοντερνισμού», περιοδικό *Θέσεις*, Απρίλιος 1989, τεύχος 27, όπως και τις παρεμβάσεις της Αλεξάνδρας Δεληγιώργη στη συζήτηση στοργυλής τραπέζης μεταξύ των Α. Τσατσάκου, Δ. Δημητριάδη, Σ. Ζαφειρίου, Ε. Μερκεντίδου και Τ. Χατζητάση, στην ημερίδα «Μοντερνισμός – μεταμοντερνισμός: διαχωριστικές γραμμές», που διοργάνωσε στις 25 Μαΐου του 2007 στη Θεσσαλονίκη το Εργαστήριο Συγκριτικής Γραμματολογίας του ΑΠΘ. Όλα τα κείμενα των παρεμβάσεων και των εισηγήσεων έχουν συγκεντρωθεί στο 9ο τεύχος της ετήσιας έκδοσης *Δια – Κείμενα*, Θεσσαλονίκη, 2007.
3. Βλ. τις παρατηρήσεις της Σοφίας Σκοπετέα στην εισαγωγή της στον πρώτο τόμο της έκδοσης των απάντων του Σαραντάρη με την επιμέλειά της. Γιώργος Σαραντάρης: *Έργα 1. Τα δημοσιευμένα από 1933 έως 1942*, Βικελία Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο 2001.
4. Βλ. τις επισημάνσεις του Σταύρου Ζουμπουλάκη στη μελέτη του «Η πίστη στο έργο του Γιώργου Σαραντάρη», περιοδικό *Νέα Εστία*, ό.π., όπως και του Δημήτρη Κοσμόπουλου στη μελέτη του «Η άλλη χαρά», περιοδικό *Νέα Εστία*, ό.π.
5. Κατά τις ωραίες διατυπώσεις του Ζήσιμου Λορεντζάτου στο έργο του *Διόσκουροι. Γιώργος Σαραντάρης – Δημήτριος Καπετανάκης*, «Δόμος», 1997.
6. Βλ. τα σχετικά συμπεράσματα του Σωτήρη Γουελά στο έργο του *Ο ποιητικός οραματισμός του Γιώργου Σαραντάρη*, «Ινδικτος», 2006.
7. Βλ. τη μελέτη της Ηρώς Τσαρνά-Κόχουλα «Ένας Φραγκισκανός της ποίησης», περιοδικό *Νέα Εστία*, ό.π.
8. Βλ. τις θέσεις του Σ. Γουελά στο έργο του *Ο ποιητικός οραματισμός του Γιώργου Σαραντάρη*, ό.π.
9. Η φασιστική και ναζιστική παρέκκλιση του αντιδραστικού μοντερνισμού και το ιστορικό δράμα το οποίο προκάλεσε στην Ευρώπη των μέσων του 20ού αιώνα, βυθισμένος στον ιρασιοναλισμό, ξεφεύγουν από το θέμα μου. Για μια πρώτη και αρκετά πυκνή προσέγγιση του ζητήματος, βλ. την εισήγηση του Πέτρου Μαρτινίδη «Μεταμοντερνισμός και αποδόμηση: η παλινωδία στον ανορθολογισμό», στην ημερίδα «Μοντερνισμός – μεταμοντερνισμός: διαχωριστικές γραμμές», στην ετήσια έκδοση *Δια – Κείμενα*, ό.π., και τη μελέτη του Τάκη Καγιαλή «Ο μοντερνισμός και η λογοτεχνική κριτική: το πρόβλημα του φασισμού», στον τόμο *Μοντερνισμός: Η ώρα της αποτίμησης*; Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, 1996.
10. Για την απίσχναση του μοντερνιστικού ριζοσπαστισμού από τη δεκαετία του 1960 και μετά, βλ. το έργο της Marianne Dekoven *Utopia Limited: The Sixties and the Emergence of the Post Modern*, Duke University Press, 2004.

Κώστας Γ. Παπαγεωργίου

ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΟΥΚΗΣ

(Το μεγάλο παράδοξο του ήλιου, Εκδόσεις Γκοβόστης, Αθήνα 2013)

Αισθάνεται κανείς μian αιώρηση, μια ριψοκίνδυνη και συνάμα γοητευτική αιώρηση του ποιητικού υποκειμένου ανάμεσα σε έννοιες που, απελευθερωμένες από το όποιο χρηστικό τους απόβαρο, προσφέρονται για επιβεβαιώσεις της υπερβατικής, μέσω της τέχνης –ίσως και της φιλοσοφίας–, δύναμης της ομορφιάς.

Κι ακόμη, αισθάνεται να επιχειρούνται αλληπάλληλες, κυκλοειδείς, προσεγγίσεις, φιλοσοφικών ή απλώς φιλοσοφίζουσών προθέσεων, των διάσπαρτων, γύρω από τη ζωή και γύρω από τον θάνατο, εκδοχών και μηνυμάτων· κι όλ' αυτά με προφανή την αγωνία του χρόνου να υποστασιοποιηθεί, μέσω της γλώσσας, στο πεδίο της ποίησης.

Αυτές είναι οι πρώτες σκέψεις που έκανα διαβάζοντας τη δεύτερη ποιητική συλλογή του νέου ποιητή Χρήστου Κούκη, ευχάριστα παραξευραμένος για την πρόωρα ωριμασμένη –και γόνιμη ποιητικά– νηφάλια εγκαρτέρησή του μπροστά στην εναλλαγή των ομόκεντρων κύκλων της ζωής και του θανάτου, καθώς και για την αβίαστα προκύπτουσα ποιητική εκδοχή της υπαρξιακής –ατομικής και συλλογικής– αγωνίας του. Μάλιστα, παραξευραμένος ευχάριστα ακόμη περισσότερο στη διαπίστωση ότι, μολονότι φαίνεται να έχει επίγνωση των δίσεκτων καιρών που διανύουμε, μολονότι κάτω από τον νηφάλιο λόγο του θροίζει η αγωνία του ανθρώπου που μετέχει της ιστορίας, διασχίζοντας την με λέμβο το παρόν του, δεν απελπίζεται. Απεναντίας, μοιάζει να προσέρχεται στον χώρο της ποίησης εμπνευσμένος και ωθημένος από ένα νεανικό και προσώρας ανόθευτο όραμα της ελευθερίας αλλά και της ομορφιάς, αφού, για τον Χρήστο Κούκη, ελευθερία και ομορφιά είναι δύο έννοιες απολύτως ταυτόσημες.

Θα πρόσθετα, ακόμη, ότι, στην προκειμένη περίπτωση, έχουμε να

κάνουμε με μian ιδιούτως ελισθητική προσέγγιση του χρόνου (έτσι καθώς εναλλάσσονται και εντέλει ταυτίζονται απολύτως διαφορετικές χρονικές εκδοχές της ζωής του ποιητικού υποκειμένου και της ζωής γενικά) και του τόπου· με την έννοια ότι στο κέντρο ενός ακατάπαυστα περιστρεφόμενου και τελετουργικά εναλλασσόμενου κόσμου η γραφή, η ποίηση (σαν μια νησίδα συνθεμένη από ψηφίδες της παιδικής, της νεανικής και της ώριμης ηλικίας) αποτελεί το ακίνητο σημείο του κόσμου που γυρίζει.

Τελειώνοντας, θα ήθελα να επισημάνω ότι η ποίηση του Κούκη είναι μία ποίηση ευρύτερη και ευρύχωρη τόσο, όσο χρειάζεται για να είναι εφικτή η άνετη συνύπαρξη του ποιητικού εγώ με τους άλλους, για να είναι ανά πάσα στιγμή πραγματοποιήσιμες ευκταίες ή και ανεπιθύμητες καταστάσεις, συναντήσεις και συνευρέσεις προσώπων. Για να μπορούν να έχουν την αρμόζουσα θέση (και λειτουργικότητα) οι μεγάλοι και οι μικροί, προφανείς ή τεκμαιρόμενοι ύμνοι στις συμπτωματικές και αναπάντεχες, μέσα στην τύρβη της καθημερινότητας, συνυπάρξεις της αγάπης και της ομορφιάς, για να υπάρχει πάντα διαθέσιμος χώρος υποδοχής των οδυνηρών συμπτωμάτων της ζωής και των συνθηκών που προετοιμάζουν το συνταίριασμα του εφικτού με το ανέφικτο, στην κορύφωση του οποίου ο έρωτας και η ομορφιά απεγκλωβίζονται από τη φθαρτή τους ύλη, γίνονται σύμβολα της αθωότητας, για να αρχίζει εξ αρχής το αιώνιο παιχνίδι της ζωής και του θανάτου, αφού ο ποιητή γνωρίζει ότι η αναζήτηση της προσωπικής αλήθειας δεν μπορεί να γίνει παρά μόνο διασχίζοντας και συνθέτοντας ζεύγη των αντιθέτων.

ΣΤΕΡΓΙΑ ΚΑΒΒΑΛΟΥ

(Πλαστική άνοιξη, Εκδόσεις Εκάτη, Αθήνα 2013)

Από παντού εκτεθειμένη σε όλα όσα την περιβάλλουν –πρόσωπα, πράγματα, καταστάσεις– η νέα ποιήτρια (η Πλαστική άνοιξη είναι το πρώτο της βιβλίο), δεν βρίσκει άλλον τρόπο να αντιδράσει –να αμυνθεί σε πραγματικές και σε νομιζόμενες επιθέσεις– παρά καταφεύγοντας σε μεθόδους, το «υλικό» για την ενεργοποίηση των οποίων –λόγω ηλικίας αλλά και λόγω της ενδιάθετης τάσης της αντιπαρατεθεί σε οτιδήποτε θεωρεί αντιπροσωπευτικό του «βολεμένου» κόσμου των μεγάλων– απορρέει από την ειρωνική και σαρκαστική της διάθεση. Ο φόβος της μήπως εντέλει μοιάσει με ό,τι φοβάται και απορρίπτει (φόβος που έχει τις ρίζες του στην εν μέρει συνειδητά και εν μέρει διαισθητικά σχηματισμένη άποψη ή υποψία ότι η εναλλαγή των ηλικιών και των συνακόλουθων νοοτροπιών είναι, εντέλει, μία επιβαλλόμενη από τη φύση τελετουργική επανάληψη) την κάνει συχνά να καταφεύγει σε μαγικές εκφράσεις παιδικών παιχνιδιών ή σε κατακερματισμένες νοηματικά φράσεις, με απώτερο στόχο την απομυθοποίηση του σοβαροφανούς κόσμου που την περιβάλλει και την απειλεί.

Η ανατρεπτική –και αυτοανατρεπτική–, εν γένει, διάθεση του ποιητικού υποκειμένου, η διαρκής ανησυχία, ο φόβος εγκλωβισμού στα γρανάζια ενός ισοπεδωτικού συστήματος, το ωθεί στη δημιουργία παραποιημένων εικόνων της φύσης και της πραγματικότητας, που δεν οφείλονται, όπως θα μπορούσε να πιθανολογήσει κανείς, σε κάποιες

υπερρεαλιστικές καταβολές ή επιδράσεις, αλλά στην έντονη αίσθηση του παραλόγου που το διακατέχει ακόμα και όταν έρχεται αντιμέτωπο –το ποιητικό υποκείμενο– με τις πλέον αυτονόητες πτυχές της καθημερινότητάς του. Σαν διχασμένη ηλικιακά, η ποιήτρια, προσπαθεί, άλλοτε με αγωνία, άλλοτε με παιγνιώδη διάθεση και άλλοτε παιγνιώδως αγωνιώσα, να συνδυάσει μνήμες των παιδικών της χρόνων και να θωρακιστεί, συναισθηματικά και νοητικά, ερχόμενη αντιμέτωπη με τον άγνωστο και επίβουλο κόσμο των ενηλίκων. Θα έλεγα, μάλιστα, ότι ο ηλικιακός διχασμός που τη διακρίνει και, κυρίως, τα έντονα διατηρούμενα μέσα της στοιχεία –και όχι απλώς υπολείμματα– της παιδικής της ηλικίας συμβάλλουν τα μέγιστα στη διαμόρφωση και στην ενίσχυση των ποιητικών της δυνατοτήτων.

Ό,τι καθιστά την Στέργια Κάββαλου ποιήτρια ή, εν πάση περιπτώσει, τη στέργει στην αντιμετώπιση ενός κάθε άλλο παρά ευφρόσунου ή απλώς ανεκτού παρόντος, οφείλεται στην άρρηκτη και διαφυλαγμένη ως κόρη οφθαλμού σχέση της με το προσωπικό της παιδικό παρελθόν αλλά και με την παιδικότητα γενικώς. Γι' αυτό και κάποτε ο λόγος της υπερβαίνεται από εκφραστικές χειρονομίες και πόζες εντυπωσιασμού· γι' αυτό κι ενίοτε υποβόσκει μία διάθεση ναρκισσιστική, με συνέπεια ο «άλλος» να υπάρχει απλώς για την επιβεβαίωση ή τη συναισθηματική οριοθέτηση του ποιητικού υποκειμένου. Πράγματα

που κάθε άλλο παρά ελαττώνουν τη βαρύτητα και την επάρκεια του όλου εγχειρήματος, αφού η τολμηρότητα της έκφρασης, η ικανότητα συναρμολόγησης θνησιγενών εικόνων από παραδοσιακώς νομιζόμενα στέρεα υλικά και η διάχυτη αίσθηση ενός καθημερινού θανάτου μέ-

σα στα επίσης νομιζόμενα σταθερά –πλην όμως κατά βάθος σαθρά– δεδομένα της καθημερινότητας αποδεικνύουν την ύπαρξη ενός ιδιαίτερου αξιόλογου ποιητικού πυρήνα.

ΓΙΩΤΑ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

(Ποιητών και Αγίων Πάντων, Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα 2013)

Ποιήματα για την ποίηση και για τους ανθρώπους του ποιητικού σιναφιού θα χαρακτήριζε κανείς, εκ πρώτης όψεως, τα ποιήματα που συνθέτουν την ανά χειράς συλλογή της Γιώτας Αργυροπούλου. Ποιήματα, δηλαδή, ρητώς ή σιωπηρώς χωρισμένα σε δύο κατηγορίες. Σ' αυτά που η ποιήτρια επιχειρεί να αυτοπροσδιοριστεί σε σχέση με την ποιητική διαδικασία και το ποιητικό γεγονός, διατυπώνοντας, με τρόπο άμεσο ή υποδορίως λυρικό, τις απολύτως προσωπικές της απόψεις και θέσεις σχετικά με τη λειτουργία και την όποια σκοπιμότητα της ποίησης. Απόψεις και θέσεις βιωματικά διαμορφωμένες, απόρροια της προσωπικής ποιητικής περιπέτειας της ποιήτριας και, γι' αυτό, έμμεσα αποσκοπούσες σε μια οιονεί θεωρητική οριοθέτηση, ίσως και δικαίωση των δικών της βλέψεων και, μέχρι στιγμής, πραγματώσεων.

Πράγματι, τα περισσότερα ποιήματα της πρώτης κατηγορίας αποτελούν την απόρροια μιας συνειδητής προσπάθειας της ποιήτριας να συγκεκριμενοποιήσει το ποιητικό ιδανικό της, προκειμένου να διαπιστώσει κατά πόσο η έως τώρα ποιητική πορεία της ανταποκρίνεται σ' αυτό· κατά πόσο η ποίησή της ανταποκρίνεται στο κυρίαρχο αίτημα της ειλικρίνειας, της ταπεινότητας και της απλότητας και, κυρίως, κα-

τά πόσο είναι κατανοητή. Ιχνηλατεί, κατά κάποιο τρόπο, την πορεία της, προσπαθώντας, παράλληλα, σαν από λόγους αυτογνωσίας υποκινούμενη, να εντοπίσει τα βαθύτερα αίτια που συνέβαλλαν στη διαμόρφωση της ποιητικής της· να εντοπίσει, με άλλα λόγια, τους βασικούς συντελεστές της ιδιοσυγκρασιακής της ιδιαιτερότητας και, κατ' επέκτασιν, των εκλεκτικών πνευματικών-ποιητικών συγγενειών της, κάτι που πραγματοποιεί συχνά μετερχόμενη τρόπους ημερολογιακής εγγραφής.

Τα ποιήματα της δεύτερης κατηγορίας στην ουσία δεν διαφοροποιούνται από αυτά της πρώτης· συνθέτουν, θα μπορούσε να πει κανείς, ένα ποιητικό ονοματολόγιο, ένα εικονοστάσι, να πω καλύτερα, απαρτισμένο από πρόσωπα με περισσότερο ή λιγότερο «ένδοξο» όνομα, ονόματα προσώπων καθαγιασμένων στη συνείδηση της ποιήτριας, προσώπων που με το έργο τους και τη ζωή τους ενισχύουν την εν μέρει κατακτημένη κι εν μέρει ενδιάθετη τάση της να πιστεύει ότι το πρώτιστο στην ποίηση είναι η ταπεινότητα ύφους και ήθους. Ότι ουσία της ποίησης είναι το νόημα και σκοπός το κατανοητόν του· αλλιώς η ποίηση δεν είναι παρά σκαρφαλωμένη στο άδειο κέλυφος του λόγου ομορφιά, χωρίς λόγο ύπαρξης.

Κώστας Γ. Παπαγεωργίου

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑ ΕΥΡΙΣΜΑΤΟΣ

Κόπηκα.

Με το ξυράφι.

Το αίμα διαλύεται στο νερό, τρέχουν προς την ίδια κατεύθυνση.

Κρύβω τα μάτια να μην βλέπω το αίμα.

Τα χέρια κρατάνε το ξυράφι. Τα μάτια δεν κοιτάνε το αίμα.

Σταμάτησε το νερό να τρέχει, σταμάτησε και το αίμα.

Τα σεντόνια έχουν γεμίσει χώμα.

Τα τινάζω.

Τα στρώνω. Χώμα. Παντού χώμα.

Πιάνω το ξυράφι.

Ευρίζω τα σεντόνια.

Τα χέρια γέμισαν χώμα.

Κρύβω τα μάτια να μην βλέπω το χώμα.

Τα μαλλιά κόκκινα. Τα πιάνω όλα μαζί και τα ξυρίζω.

Ο νεροχύτης κόκκινος από μαλλιά.

Αίμα δεν βγήκε· Σταγόνα.

Οι κόρες των ματιών κόκκινες.

Κρύβω τα μάτια να μην βλέπω τα μαλλιά.

Μαζεύω τα μαλλιά, τα χέρια κόκκινα.

ΚΟΜΠΟ ΚΟΜΠΟ

Σε περιμένω να ρθεις.

Στην αλλαγή της ώρας, στην αλλαγή του χρόνου.

Έχω το κολιέ,

Μετρώ τον χρόνο.

Εύχομαι.

Εύχομαι κόμπο κόμπο.

Κόμπος να ρθεις, κόμπος να μην.

Κόμποι με βρίσκουν στο στομάχι, εύχομαι.

Κόμποι και τα μαλλιά, εύχομαι.

Κόμποι τα δάχτυλα, εύχομαι.

Κόμποι με βρήκαν στο στομάχι.

ΤΟ ΑΛΑΤΙ ΤΩΝ ΟΣΤΩΝ

Τα κοκκαλα, τα μαυρα, τα βουταμε σε αλατι

να διατηρηθουν

να φτιαξουν σωματα απ' την αρχη

νεες γενιες, αλμηρες

Τα κοκκαλα, τα λευκα, τα βουταμε σε μελανι

να διατηρηθουν

να φτιαξουν σωματα απ' την αρχη

αλλες γενιες, μελανιασμενες

τα σωματα οταν νοσουν, γιατρευονται

αλλωτε με αλατι χοντρο κι

αλλωτε με μελανι μαυρο

η κορη μου και εγω ανηκουμε σε διαφορετικες γενιες

λευκες & μαυρες

Κώστας Γ. Παπαγεωργίου

ΧΑΡΗΣ ΨΑΡΡΑΣ

(*Τα όντως όντα*, Εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα 2012)

Ποίηση εργαστηρίου, θα μπορούσε να πει κανείς ότι συνιστούν τα ποιήματα της νέας συλλογής του Χάρη Ψαρρά. Ποίηση με έκδηλη την πρόθεση του τελευταίου να ψαύσει και να εκτυπώσει ένα όσο το δυνατόν περισσότερο ανταποκρινόμενο στο ποιητικό του ιδεώδες πρόσωπο, συνδυάζοντας λυρισμό και φιλοσοφική διάθεση, προσπαθώντας παράλληλα να ενσωματώσει το «νέο» σε φόρμες που, αν και παραδοσιακές, αν και δοκιμασμένες, δεν παύουν να προσφέρονται για νέες αισθητικές εμπειρίες.

Θα έλεγα ότι ο Χάρης Ψαρράς έχει την κάθε άλλο παρά συνηθισμένη ικανότητα να διαστέλλει και να ωθεί το «προσωπικό» και το καθημερινό ως τα κρίσιμα όρια της έκφρασης: εκεί που διακυβεύεται η ύπαρξη και η συνοχή του ποιήματος. Με συνέπεια το «προσωπικό» να άπτεται, διαστελλόμενο, του γενικού και το καθημερινό να εμπλουτίζεται με ψήγματα μιας επίγειας αιωνιότητας. Δεν θα ήταν λάθος, αν μιλούσε κανείς για μια εναρμονισμένη συνύπαρξη του θείου με το φθαρτό περίβλημα της ουσίας. Για μια νεοπλατωνική σύλληψη του σύμπαντος από τις πτυχές των φθαρμένων και καθαραισμένων, μέσω της παλαιότητάς τους, πραγμάτων και καταστάσεων. Πρόκειται συνεπώς για μια ποίηση εργαστηρίου αλλά και για μια ποίηση φιλοσοφικών αποχρώσεων, μέσα από τα στρώματα της οποίας προβάλλει το παρόν του ποιητικού υποκειμένου, με απαστράπτοντα τα ράκη της φθοράς του.

Η μετουσιωτική δύναμη της ποίησης είναι, για τον ποιητή, ισοδύναμη με τη μετουσιωτική δύναμη της νύχτας (η νύχτα είναι, εξάλλου, η «έκταση» στους κόλπους της οποίας μπορεί και θάλλει, υπό προϋποθέσεις, η ποίηση – ας μη λησμονούμε και τις νεορομαντικές-νεο-

συμβολιστικές καταβολές του Ψαρρά, όπως και πολλών ομηλικών του νέων ποιητών, άλλωστε). Η μετατρεπτική ιδιότητα της μιας και της άλλης, το γεγονός ότι στο πεδίο της μιας και στους κόλπους της άλλης συντελείται η μετατροπή του υλικού σε άυλο και αντιστρόφως, σε συνδυασμό με την άρση ή την κατάργηση των αντικειμενικών χρονικών διαστάσεων, είναι κάτι που τον κινητοποιεί ποιητικά και, συνάμα, τον ωθεί σε σκέψεις που διαπερνούν το αρραγές κι ωστόσο ευπρόσβλητο και μονίμως εκτεθειμένο σε ορατούς και αόρατους κινδύνους σώμα, το συνθεμένο από βιώματα και εμπειρίες των ηλικιών της νεότητάς του. Τον περιβάλλει με υπαινικτικούς τριγμούς, προειδοποιητικούς της επικείμενης φθοράς και του θανάτου που, όσο μακριά κι αν είναι, τα ίχνη τους εντοπίζονται σε διάσπαρτα πράγματα παλιά που, έχοντας επιτελέσει τον προορισμό τους, διατηρούν ακέραια την υπομνηστική τους δύναμη, ηδονικά υποδαυλίζοντας μνήμες.

Θιασώτης ενός μετέωρου θαύματος, ο ποιητής, δεν παύει να εκφράζει, συγκρατημένα, την πικρία του για τις συνθήκες που ματαιώνουν ή αναστέλλουν τις όποιες ανοδικές τάσεις τής, έστω ψευδεπίγραφης, ελπίδας. Αναζητώντας, δικαιωματικά, μια θέση στο απέραντο μαυσαλείο που λέγεται ζωή, καταφεύγοντας στην ειρωνεία, τη σάτιρα, τον σαρκασμό και πάντα διατηρώντας μια απόσταση ασφαλείας από ό,τι θα μπορούσε να τον εμπλέξει συναισθηματικά, μη διστάζοντας να τσαλακώνει με τόλμη τον υμένα του συναισθήματος, ενώ δε λείπουν και κάποια ποιήματα που λειτουργούν ως περισπασμοί, σαν για να μη γίνεται αντιληπτή η αγωνία που τον διακατέχει μπροστά στο ενδεχόμενο μιας οποιασδήποτε «ένταξης»

ΜΑΡΙΑ ΚΟΥΛΟΥΡΗ

(*Μουσείο άδειο*, Αθήνα, εκδόσεις Μελάι, 2013)

Θα ήθελα να δηλώσω εξ αρχής ότι, διαβάζοντας τα ποιήματα της πρωτοεμφανιζόμενης ποιήτριας Μαρίας Κουλούρη, αισθάνθηκα, για μία ακόμη φορά, να επιβεβαιώνεται η κυρίαρχη εδώ και καιρό άποψη ότι τα τελευταία δέκα χρόνια συντελείται κάτι το ιδιαίτερα αξιοπρόσεκτο στον χώρο της ποίησης. Ολοένα και καινούργιες φωνές έρχονται να προστεθούν στις ήδη υπάρχουσες, δημιουργώντας μία ομολογουμένως εντυπωσιακή πολυχρωμία και, κυρίως, ανοίγοντας νέες οπτικές γωνίες προς έναν αντιπνευματικό και κάθε άλλο παρά φιλικό προσκείμενο προς την ποίηση κόσμο, όπως είναι ο κόσμος που μας περιβάλλει.

Αυτό που, κατ' αρχάς, κινεί το ενδιαφέρον του αναγνώστη των ποιημάτων του *Μουσείου άδειου* είναι η πρωτογενής ικανότητα της ποιήτριας να συνδυάζει και να συμπλέκει οργανικά βιώματα του σήμερα με το παρελθόν ή, καλύτερα, να συνδέει και να εμπλουτίζει πτυχές του παρόντος, ατομικού και συλλογικού, με θραύσματα μύθου, θρύλου και ιστορίας. Και αντίστροφα: ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίζει ιστορικές πραγματικότητες, προκειμένου στη συνέχεια να ψαύσει και να κατανοήσει καλύτερα και βαθύτερα εκδοχές του παρόντος: να αποκομίσει διδάγματα και να αποκτήσει τα απαραίτητα διαπιστευτήρια πρόσβασής της στο σήμερα.

Η Μαρία Κουλούρη είναι ποιήτρια του καιρού της. Για να γίνω ακριβέστερος, θα έλεγα ότι είναι ποιήτρια των ημερών της και των

ημερών που βιώνουμε. Αγγίζεται από την ατμόσφαιρα του κόσμου που την περιβάλλει και ανταποδίδει, συχνά με αξιοσημείωτη τόλμη, αυτά τα αγγίγματα, χωρίς να χάνει την αίσθηση του παρόντος. Το παρόν μοιάζει να είναι γι' αυτήν το σημείο γόνιμων συναντήσεων του ονείρου και της πραγματικότητας: αλλά ενός ονείρου διαβρωμένου, διαπερασμένου από τις άλλοτε τραυματικές και άλλοτε γοητευτικές εκπομπές της πραγματικότητας και μιας πραγματικότητας με την ασάφεια, την ανασφάλεια και την τυχαότητα του ονείρου.

Δείχνει να έχει αναπτύξει μια οξυδερκή και ιδιόζουσα παρατηρητικότητα, ακατάπαυστα στρεφόμενη προς τα μέσα και προς τα έξω και ανταποκρινόμενη στην ιδιοσυγκρασιακή της ιδιαιτερότητα. Παρατηρεί και, παρά την ηλικία της, διακατέχεται από μια έντονη θυμοσοφική διάθεση, δείχνοντας νηφαλιότητα και εγκαρτέρηση σε ό,τι θα μπορούσε να την ταλανίσει ψυχικά, πνευματικά, ενίοτε και σωματικά. Η νηφαλιότητα, η εγκαρτέρηση και η συγκατάνευση που σχεδόν μονίμως τη χαρακτηρίζουν, σε συνδυασμό με την έκδηλη ανάγκη της για έκφραση και επικοινωνία με τον εαυτό της και με τον άλλον, ιδίως με τον άλλον, προσδίδουν στον λόγο της τη χροιά ενός λόγου εξομολογητικού και τον κάνουν να ακούγεται σαν μια άλλοτε προφανής και άλλοτε τεκμαιρόμενη πρόταση συζήτησης με τον αποδέκτη του. Γι' αυτό μπορεί να μην είναι τυχαία η συχνή καταφυγή της στο δεύτερο πρόσωπο.

Συχνά διακρίνει κανείς την ανάγκη της ποιήτριας να αποδώσει ιδέες,

σκέψεις, καταστάσεις και τα συναφή μ' αυτές συναισθήματα κατά κάποιο τρόπο, θα έλεγα σκηνικό, οπότε τα πρόσωπα, ασαφή ή συγκεκριμένα, κάποτε και αναγνωρίσιμα, κινούνται και συμπεριφέρονται σαν φορείς, σύμβολα μάλλον ενός κόσμου και μιας πραγματικότητας που προσιδιάζει στον βαθύτερο ψυχισμό της. Σ' αυτές τις περιπτώσεις αποσπά την προσοχή του αναγνώστη μια ιδιότυπη αίσθηση θεατρικότητας: μια διάθεση του ποιητικού υποκειμένου να δραματοποιησει και να υποδυθεί τον εαυτό του, προσδίδοντάς του όμως και άλλες, επιπλέον ιδιότητες, ανταποκρινόμενες στις μύχιες προθέσεις του. Το θετικό εν προκειμένω είναι ότι δεν επικρατεί ο σκηνικός λόγος, η θεατρικότητα, αλλά η σιωπή της σκηνής, η ερημιά της, όπως όταν έχει αδειάσει και πλανώνται στην επιφάνειά της χειρονομίες μόνο και ψίθυροι όσων πρόλαβαν να ειπωθούν.

Ο λόγος της Μαρίας Κουλούρη είναι πρωτίστως ένας λόγος αφηγηματικός, συνειρμικός, διανθισμένος με σύμβολα και αλληγορίες, άλλοτε περισσότερο και άλλοτε λιγότερο προφανείς, με μέτρο εμπλουτισμένος με στοιχεία λόγια, που τη βοηθούν στο να κρατηθεί στη δέουσα απόσταση από τα προσωπικά της πάθη. Διακρίνονται ακόμη σ' αυτόν στοιχεία μιας ως επί το πλείστον υποδόριας ειρωνείας, που θα μπορούσε να πει κανείς ότι είναι απόρροια μιας κριτικής διάθεσης

της μπροστά στα ατομικά και στα κοινωνικά δρώμενα. Σκέφτομαι μάλιστα ότι αυτά ακριβώς τα στοιχεία, της ειρωνείας, την προφυλάσσουν από την άμεση έκθεση των όσων προτίθεται να εξομολογηθεί και να εκθέσει, βοηθώντας την, κατά περίπτωση, στις κατάλληλες αντιστοιχίες, ώστε να έχει ο λόγος της την απαιτούμενη, σύμφωνα με τα μοντερνιστικά πρότυπα, αμφισημία

Κώστας Γ. Παπαγεωργίου

ΘΕΟΣ ΠΟΤΑΜΟΣ

*Στον Γ. Χειμωνά
που ανάδυσσε το σιωπηλό όνειρο
σφηνωμένο βαθιά στον πυρήνα*

Το νερό ανεβαίνει φουσκώνει σκεπάζει
τα περάσματα
ζωντανό σώμα γυαλιστερό
βροντά κυλώντας
τους δικούς του ήχους.
Όρθια
μπαίνω στη λαμπρή ροή
με σηκώνει πασίχαρο
γεμάτο
στέρεο
με κυματίζει ελαφρά
χορευτική κίνηση
περνά απ' τους αστραγάλους στα γόνατα
στους μηρούς
στη λεκάνη
τεντώνομαι ν' ακολουθήσω
με οδηγεί πυκνά
ξεκινάμε ιλιγγιώδη προέλαση
θριαμβική
μέσα από ερείπια σπιτιών
πόλεις κατακλυσμένες
δεντρολίβανα και δάφνες μισοβουλιαγμένες
ευωδιάζουν σημάδια στο πέρασμά μας
το νερό διάφανο αστράφτει κάτω από τα ανήσυχα πέλματα
τανύζει τη δύναμή τους.
Βλέπω την ορμή του
φουσκώνει και γεμίζει
Θεός ποταμός
[ζωντάνεφε τότε στο μουσείο,
απάντησε αστραπιαία στο κάλεσμα]
το στρογγυλό φιδίσιο σώμα
είμαι μέσα
μαζί
με πήρε
με οδηγεί.
Το ρίγος της κίνησης
θραύει δεσμά και κόπους.
Το ποτάμι φουσκώνει κάτω απ' το πάτωμα του σπιτιού
έρχεται να με συναντήσει
έρχεται να με σηκώσει
να φύγουμε
στρέφοντας τη λεία κίνηση
των υδάτινων όγκων του.

Στρογγυλό σώμα
Πράσινα γαλάζια νερά
Σκοτεινό πέτρινο τοπίο
Νυχτερινό.

ΑΓΓΕΙΑ ΚΑΙ ΠΗΛΙΝΑ ΕΙΔΩΛΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΙΕΡΑ ΤΗΣ ΝΑΞΟΥ, 7ος – 6ος ΑΙΩΝΑΣ π.Χ.

Παντού και πάντα οι τύραννοι
στήνουν ογκώδη κτήρια, μνημεία
της μεγαλομανίας τους, έτσι
ακριβώς κι εδώ
εκείνη η λίγδα ο Λύγδαμης ναό
ύψωσε στον Απόλλωνα, ας είναι
μας έμεινε η περιφανής
Πορτάρα, πάντα και παντού
περίφοβοι οι πιστοί σε κίνδυνο,
σ' αρρώστια, στα Ιερά
προστρέχουν με ικεσίες, ευλαβικά
αποθέτουν τάματα στους αγίους
και στους θεούς, οι άγιοι,
οι θεοί αφειδώλευτα παρέχουν
παρηγοριά κι ελπίδα, ύστερα
τα πράγματα μπαίνουν
στη θέση τους, συνήθως
οι πιστοί στον τάφο, τα Ιερά
βαθιά στη γη, οι προσευχές
μετέωρες, τα ελπιδοφόρα
τάματα στο μουσείο.

ΦΕΡΑΙ

ΠΡΩΤΟΓΕΩΜΕΤΡΙΚΗ – ΓΕΩΜΕΤΡΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

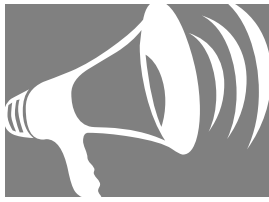
*Το Θα
Του Θανάτου θάλλει
ΠΑΥΛΙΝΑ ΠΑΜΠΟΥΔΗ*

Μ' όλα τα θήτα και τα λάμδα τους εδώ
ο τάφος και το ρωγοβύζι του παιδιού
σκύβω λίγο καλύτερα να δω
σάμπως ν' ακούω σφύριγμα φιδιού.

Πήλινο σκεύος ξεχασμένης εποχής
κύλησαν τρεις χιλιάδες χρόνια όμως αυτό
σπάει ρεκόρ απάθειας κι αντοχής
«θήλαστρο από τάφο θολωτό».

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΑΡΑΚΗΣ

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ

Συνεντεύξεις

ΠΑΝΟΣ ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ

► Πρώτη δημοσίευση;

Πρωτοδημοσιεύω ποιήματα με τη συμμετοχή μου στους «7 Ποητές» από τις Εκδόσεις Καστανιώτη το 1975, σ' ένα πολυσυλλεκτικό βιβλίο που στηρίχτηκε στη φιλία των συμμετασχόντων, που γνωρίζονταν μεταξύ τους ανά δύο, ανά τρεις. Βιβλίο τύχης περισσότερο και μιας εκλεκτικής, τότε, συγγένειας σε συνδυασμό με την καταστατική αδυναμία να εκδοθεί από τον καθένα εύκολα δικό του βιβλίο.

► Ένα κάποιο ξεκίνημα.

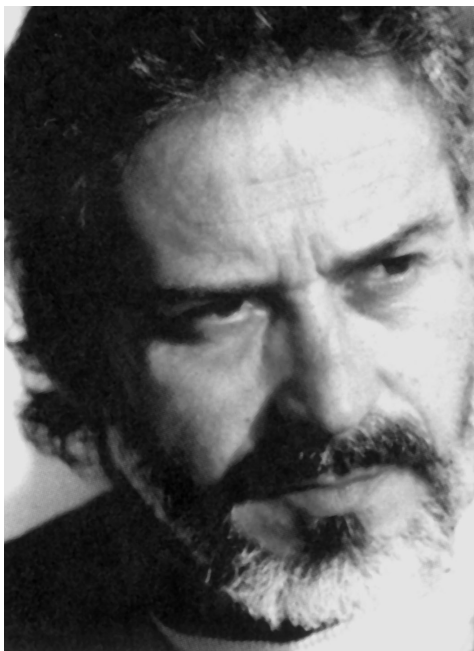
Έρχομαι από έναν δύσκολο, μετεμφυλιακό παιδικό κόσμο, γυρίζοντας από την Ουγγαρία μετά από πέντε χρόνια διαμονής μου εκεί στα εννιά μου χρόνια, με ουσιαστικές γλωσσικές, και όχι μόνο, αδυναμίες. Αξίζει να σταθώ για λίγο στο τότε, να τιμήσω τη μνήμη του πατέρα μου που του χρωστάω πολλά, αν όχι όλα. Με την επιστροφή μου νιώθω το πρώτο του χάδι εδώ, έχοντάς τον ήδη πλάσει νοερά αποδιηγήσεις της μάνας μου και από μια-δυο φωτογραφίες που μας έστειλε σ' αυτά τα χρόνια αλληλογραφώντας. Διαπιστώνοντας τις αδυναμίες μου, ο πατέρας με στέλνει μετά από κάποιο διάστημα να μάθω τα ανώμαλα ρήματα με τη φράση «Αν μάθεις, χρυσέ μου, τα ρήματα, θα μάθεις να μιλάς.» Αποστήθισα ένα σωρό από αυτά, κι αργότερα, στο Γυμνάσιο, έχωνα στα κελύφη τις σημασίες τους.

Κάπως έτσι λοιπόν, λίγο στα σοβαρά, λίγο στ' αστεία ή και τυχαία ίσως, ξεκινά η γλωσσική μου περιπέτεια, με μαθησιακές αγωνίες αλλά και με δυσκολίες αποδοχής από τους ομηλικούς, τουλάχιστον στο πρώτο στάδιο προσαρμογής μου. Μεγαλώνοντας, πήρα σβάρνα τα σχολεία, να προσλάβω ό,τι μπορούσα να προσλάβω σε μια πορεία με αρκετό μέλι αλλά και φαρμάκι στα σκαλοπάτια της. Εδώ και τα πρώτα πλατσουρίσματα στην ακρογιαλιά των στίχων. Μοιάζουν ψυχαναλυτικά όλα αυτά αλλά έχουν αντικειμενικές αναφορές μέσα στα χρόνια. Καμιά ορίζουσα δεν είναι ικανή να λύσει τα της ζωής, ούτε να τα προϋποθέσει κι είναι δύσκολο, από θέση τουλάχιστον, να μιλάει κανείς για τον εαυτό του διότι πρέπει να διαρρήξει τον ιστό της όποιας σεμνότητας τον διακατέχει.

► Ποια είναι η έννοια της ποίησης για σένα;

Πιστεύω πως η ποίηση, πέρα από κάθε ορισμό, διότι οι ορισμοί περιορίζουν, είναι μια διαδικασία γυμνού πέλματος στο χέρσο χωράφι της ζωής, μ' ό,τι αυτό συνεπάγεται σ' αυτή τη δεύτερη γέννα του εαυτού σου μετά τη γέννησή σου. Συνεκτική λεκτική συγκρότηση των όσων νιώθεις, ανοιχτός πάντα στα ερεθίσματα, χωρίς οχυρώσεις. Κάπου γράφει ο Max Jacob πως «ο ποιητής πρέπει νά 'ναι διάβροχος», φράση που χαρακτηρίζει καίρια όσους ασχολούνται με τη γραφή. Τη θεωρώ πεμπτουσία της. Θα μπορούσε να πει κανείς πως είναι μια βασανιστική δωρεά που υπηρετεί με ιερότητα θυσίας την ύπαρξη του άλλου σ' αυτή την

Συζήτηση με τον Κ.Γ. Παπαγεωργίου

επίμονη αναζήτηση του «εγώ» στο «εμείς». Είναι μια πράξη λυρικής ευαισθησίας αλλά και τρόπος που ξορκίζει κάποτε τον υπαρξιακό σου πανικό. Θυμούμαι τη φράση της μάνας μου, που σε κάθε αδυναμία μου 'λεγε με χάρη κεντώντας με «μη φοβάσαι, καμάρι, δε γλυτώνεις.»

Γράφω για να μ' αγαπούν. Επομένως χρωστώ και πρέπει να τιμήσω τη δωρεά που μου δόθηκε, κι αυτό δεν είναι εύκολο. Είναι μια πυρετική διαδικασία εκχωματώσεων να βρεις έναν πυρήνα διαρκείας, αλλά στην ποίηση όσο πλησιάζεις τη λέξη, που είναι άλλωστε η τεκτονική της μονάδα, τόσο η πλόμη βαθαίνει σ' αυτόν τον κυματισμό που προσπαθείς να κατακτήσεις το εννοιολογικό του περιεχόμενο. Η ποιητική διαδικασία είναι μία από τις ορίζουσες αυτογνωσίες, μαζί με την πολιτική και τη φιλοσοφία, και προϋποθέτει ένα γυμνασμένο αισθητήριο ώστε να θεάσαι τον κόσμο με ετοιμότητα και εμβριθεία για να καταλήξεις στο στοχασμό σου, ο οποίος ευτυχέι όσο το μελάνι συγγενεύει περισσότερο με το αίμα σου. Πονώντας τη λέξη δημιουργείς το ύφος, συνε-

πώς την υπέρβαση του εαυτού σου. Έχει μια αντίσταση ο λόγος στην ποίηση. Δεν είναι τόσο η γλωσσική σου ευχέρεια που τον χαρακτηρίζει, αλλά το συναισθηματικό σου βάθος και η μαγική εκπύρωση για την ανάφλεξη του που δημιουργεί μια ατμόσφαιρα που συγκινεί. Η λέξη συνεπώς πρέπει να είναι ώριμη και πυκνή, σαν κατάβαση στον Άδη, αλλά και ανάλαφρη, σαν την πνοή που γεννά ζωή καινούργια.

► Ποια είναι η θεματική σου;

Θαρρώ πως όλα έχουν ειπωθεί και δε μένει παρά ο τρόπος να μιλήσεις για τον έρωτα, το θάνατο, τις σχέσεις των ανθρώπων, να κωδικοποιήσεις λυρικά, βαθειά και λιτά με μαθηματική, θά 'λεγα, δομή το λόγο σου, ν' απαντήσεις στο πολυώνυμο των καιρών, αγγίζοντας με αγάπη το καθετί διότι αυτή αποτελεί την ποιητική σου περιουσία. Από την άλλη όλα της σιωπής ανήκουν κι όλα σε αυτήν μεγαλώνουν, καλώντας σε να κλείνεις με άνθη το ανοιχτό στόμα του θανάτου. Να μνημειώνεις, με τη ματιά σου που μεταβάλλεται, σ' έναν κόσμο που μεταβάλλεται, ό,τι αξιώνεται μέσα στο χρόνο σε μια διαδικασία προσέγγισης της συμπεκνωμένης ψυχής της ανθρωπότητας, ανάβοντας ένα κεράκι στην απουσία όσων εθελοντών της ομορφιάς έχουν χαθεί κι έφυγαν ίσως πικραμένοι.

Στα δικά μου ποιητικά βιβλία, από τον «Καπνοπόλεμο» το '77, μέχρι το «Φως Ορυχείου» το 2011, στα δέκα νομίζω βιβλία, τον κυρίαρχο λόγο κρατάει το παρελθόν. Η μνήμη και η νοσταλγία του χαμένου που βυθίζεται στην ιστορία. Νιώθω να με κοιτάει ένας στιγμιογράφος που κρατάει σπαραγμένες εικόνες, τις οποίες ανασύρει κάθε τόσο και τις τοποθετεί στο σώμα του ποιήματος με συνειρμικές διαστολές και σύμβολα αναγνωρίσιμα σ' ένα πυκνό μοντάζ που αποτελεί κατά τη γνώμη μου, τον νευραλγικότερο άξονα στη δομή του ποιήματος. Με συνέχει η καθημερινότητα που εκ των πραγμάτων περιέχει το σπέρμα της Ιστο-

ρίας και τα αποσιωπητικά της φιλοσοφίας. Η ποίηση είναι η άλλη φωνή της κοινωνίας. Δεν αλλάζει δυστυχώς τον κόσμο. Τον συγκινεί ίσως, του αναπτύσσει τη φαντασία και διευρύνει κάποτε τα όριά του. Του ανοίγει το παγωμένο κουτί πού 'χει μέσα του, τον συμπονάει.

Είμαι πλησιέστερα με αυτούς που νιώθουν τη ζωή και λιγότερο μ' αυτούς που θέλουν να την ερμηνεύσουν. Κι όταν νιώθεις, μετέχεις. Ο ύπνος μιας φιλόδοξης λογικής δε μπορεί παρά να γεννήσει τέρατα. Οικονομισμός και αλλοτριώση. Η πράξη είναι ο μόνος σεμνός, σιωπηλός και τελειωμένος λόγος. Θεωρώ τον εαυτό μου τυχερό που μπορεί να μετέχει και σε άλλες μορφές τέχνης, και κάποτε με επιτυχία. Στη ζωγραφική, στη γλυπτική, στο θέατρο, στον κινηματογράφο. Αναπτύσσεται έτσι ένας κόσμος, μια γεωγραφία που επιτρέπει αναγωγές αλλά και προαγωγικές ωσμώσεις απ' τη μια τέχνη στην άλλη. Ενεργοποιεί ο ένας χώρο τον άλλο κι εμπνέει.

► Η ποίηση και ο κόσμος σήμερα;

Ζούμε σ' έναν κόσμο τρόμου και φρίκης. Σ' έναν κόσμο που μετράει με φέρετρα τον πολιτισμό του. Βιώνουμε την εποχή των μαύρων θαυμάτων, με ανεκδιήγητους θαυματοποιούς, έξω από κάθε έννοια ήθους. Με χρηματοκεντρική ματιά ο άνθρωπος χάνει τις διαστάσεις, το μέγεθός του, κι η ζωή καθίσταται αμελητέα. Είμαστε όλοι μαζί μόνοι. Δημόσια μόνοι. Διαστέλλονται οι σχέσεις και η μνήμη υποχωρεί. Πιστεύω, δίχως να αποτελεί αυτό κριτική μεγαλοστομία πως ο σημερινός άνθρωπος έχει μεταλλαχτεί. Ζει στο κέλυφος, στη λάμψη του περιτυλίγματος. Μας ξοδεύει η φλυαρία. Όλοι μιλούμε για τους άλλους, κι ελάχιστοι ή κανείς με τους άλλους. Δεν ακούει κανέναν κανέναν. Σε ρωτάει κάποιος τι κάνεις κι όσο να του απαντήσεις έχει πάρει το λεωφορείο, είναι στην άλλη στάση.

Η ποίηση είναι μια γλώσσα μέσα στη γλώσσα και διαποτίζει την κοινωνική πραγματικότητα, πέρα από την επικράτεια των -ισμών. Αισθητική και γνωστική αξία που επιτρέπει στη διαστολή της το εύρος των αισθημάτων που μπορεί να εκφράσει το βαθύτερο περιεχόμενο του ανθρώπου. Τη σκοτεινότητα της ύπαρξης και το φως που τη διαπερνά. Επιμένει να γεωργεί δύσκολα χώματα, τεχνουργώντας το στίχο στη στρογγυλάδα των νοημάτων.

Βαθαίνει στις επώδυνες μεταλλαγές του όντος στην ύλη του θανάτου την αμάθητη. Ωστόσο, «προς τι οι ποιητές σε τέτοιο μίζερο καιρό;» κατά Hölderlin. Θεωρώ αναπάντητη την ερώτηση. Προς τι η τέχνη λοιπόν σε τέτοιον καιρό; Ο άνθρωπος μπορεί να ζήσει χωρίς αυτήν. Χρειάζεται φωμί, νερό, γιατρούς κι όσα του καλύπτουν τις βασικές του ανάγκες. Αυτές είναι οι προτεραιότητές του, και δικαίως. Τι κάνει όμως με την ομορφιά της, αν όχι με την ανάγκη της; Εδώ καλείται η ποίηση, μ' ένα λόγο πνοής παρηγορητικό, να φέρει μια ανάσα ζωής σ' αυτή τη λίγο πολύ θανατοδρομία. Και το κάνει, κινώντας κάποιο μεταβολισμό.

Είδα τα κόκκαλα της μάνας μου μέσα σ' ένα βαθυγάλαζο πλαστικό καλάθι. Τα είχαν μόλις πλύνει απ' τα χρώματα μετά από την εκταφή. Ένα δοχείο που ακόμα ζει, κρατώντας κάτι που ζούσε και το πάει αγχαλιά ο χρόνος. Ένα αγιασμένο πικρό «τίποτα». Θέλησα να μαζέψω το σωρό της σπονδυλικής στήλης, να τον περάσω μ' ένα σχοινί γύρω στο λαιμό μου. Μια παρόρμηση που μοιάζει με κινήσεις των φυλών που έχουν μια ιδιαίτερη σχέση με το θάνατο. Λογαριάζω αυτό το «τίποτα» με μια σκέψη που δεν είναι ίσως τίποτα, ωστόσο με κινεί σε μια συμπαντική στιγμή που ούτε εγώ, ούτε ο τώρα κόσμος θα κρατήσει. Ένα προς στιγμήν «υπαρκτό» που πεθαίνει να υποδεχτεί ένα άλλο «υπαρκτό» που θα πεθάνει, σχηματίζοντας ένα γαλαξία από φωτεινές χάντρες του «τίποτα». Με πολιορκεί το μάταιο, που απ' αυτό και μ' αυτό ζω και ρωτώ τι μένει. Ίσως αυτό το κυνήγι για το τι μένει μας ζει κι εκεί νά 'ναι το νόημα. Εκεί κι η ποίηση.

Δε νιώθουμε παρά την ηδονή και την καταστροφή. Το νερό που πίνουμε διψασμένοι, την τροφή, τον έρωτα που ποθούμε, το «μπορούμε» να γευτούμε. Το «μπορούμε» και το πόσο «μπορούμε» συνιστά αυτό που λέμε ζωή. Χίμαιρα φωτεινή που την αγχαλιάζει τέχνη μαγική και μας κάνει να ξεχνούμε. Στέκομαι στην πικρή αλλά και επιτελική φράση του πικρού μου φίλου, Αλέκου Ζούκα, λίγο πριν φύγει από το φως πως «ο κόσμος χρωστάει περισσότερα στην ποίηση απ' όσα στην εφορία.» Παρά το ότι η κλεψύδρα μετράει με σκόνη τη ζωή στη φωτεινή τουλάχιστον όψη της, όσο ο τελευταίος κόκκος να πέσει ως τελική τελεία, η ποίηση δεν μπορεί παρά να ευαγγελίζεται το αίτημα της ενότητας του κόσμου. Να κεντά τη συνευθύνη, μαλάζοντας το θαμμένο «φιλόδοξο» μες στο βυθό και να το ανασύρει στην επιφάνεια. Όλα αγοράζονται σήμερα εκτός απ' τη συμπόνια.

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΡΑΥΜΑΤΟΣ

Η περιοχή γύρω από τον κρεμεζί κρατήρα
–ας την ονομάσουμε άλω–
φαίνεται να μελανώνει υποσχετικά
το πύον δεν εκκρίνεται σε ίδιες
ποσότητες, αν συγκριθεί με την περασμένη
περίοδο –ας την ονομάσουμε διαμπερή–
αν πονάτε ακόμη, είναι κυρίως εξαιτίας
της δράσης του αντισηπτικού
–ας την ονομάσουμε απολύμανση.

Να ξεκαθαρίσω πως είναι συμβατικές
οι ονομασίες αυτές. Τις χρησιμοποιώ για
να συνεννοούμαστε. Ναι, αυτό που μοιάζει
με μηδέν –το ονομάζουμε περιτραυμάτια χώρα–
φαίνεται να μεγαλώνει. Είναι καλό νέο αυτό:
το κόκκινο –ναι, το ονομάζουμε όπως είπατε–
δίνει τη θέση του σε δέρμα. Αλλάζετε δέρμα,
μην φοβάστε, είναι μια φυσιολογική διαδικασία –
ας την ονομάσουμε, αφού επιμένετε, Μαρία.

BON VIVEUR

Φίλε,

Αν έχεις επιλέξει αυτό το επάγγελμα κι αυτόν τον τρόπο ζωής, θα συναντάς για χρόνια ακόμα κοπέλες 25, 30, 35, ίσως και 40 ετών, που έρχονται σε εσένα κρυφά μέσα στη νύχτα, από κουρασμένες σχέσεις με άνδρες μεγαλύτερους από εσένα κι από αυτές, σε ηλικία, εισόδημα και ισχύ από λευκούς bon viveur με καλές γνωριμίες – με ένα SUV, με ένα Rolex, με κάποιο εξοχικό. Θα κάθονται κοντά σου για μισή, ή μιάνμιση ώρα, θα παραπονιούνται ελάχιστα για την σχέση τους, τον φίλο τους, τον άνδρα τους, («ας μην μιλήσουμε για εκείνον»): καπνίζοντας το τελευταίο τσιγάρο, θα εξαφανίζονται στο μπάνιο για να φρεσκαριστούν και θα μπαίνουν πίσω στα ακριβά τους αυτοκίνητα. Μετά από λίγο καιρό, θα σταματήσουν να έρχονται και εσύ θα σταματήσεις να νιώθεις τόσο νέος πια. Και θα μεγαλώνεις από την μία στην άλλη, με το ίδιο γλίσχρο εισόδημα, και όλο και λιγότερα νιάτα, ενώ οι άνδρες εκείνοι με τα ρολόγια και τα εξοχικά, κάποιο βραδυ με πανσέληνο, θα ανάφουν ένα τσιγάρο, θα κοιτάζουν ψηλά, θα πουν στον εαυτό τους «ναι», και θα ξέρουν πως «μετά από αυτό» όλα θα πηγαίνουν όλο και καλύτερα.

ΛΙ ΤΑΪ ΠΟ

—Εισαγωγή—απόδοση: Γιώργος Βέης—

Ο Λι Τάι Πο ή ορθότερα Λι Μπάι, όπως τον αποκαλούν στη μητρική του γλώσσα, συγκαταλέγεται, ως γνωστόν, στους πλέον αντιπροσωπευτικούς ποιητές της Κίνας. Γεννήθηκε το 701 μ.Χ. στο Τσαγκ Μινγκ της επαρχίας Σετσουάν. Σύγχρονος του επίσης σημερινού ποιητή Του Φου. Υπήρξε για σύντομα χρονικά διαστήματα κρατικός λειτουργός. Από το 742 έως το 744 διετέλεσε μάριστα ποιητής του αυτοκρατορικού παλατιού. Η σύγκρουσή του μ' έναν αυλικό οδήγησε στην απόλυσή του. Επί δεκαετίες πλανήθηκε στο εσωτερικό της χώρας του. Ως απόλυτος νομάς, ως μοναχός των δασών και των λιμνών, άγγιξε την ωραιότητα της Φύσης, αλλά και τον σκοτεινό πυρήνα της. Μέθυσε καθ' υπερβολήν. Είχε το σταθερό χάρισμα ν' αναδεικνύει τα ελάχιστα, γράφοντας μουσική με ιδεογράμματα. Αυτοσχεδίαζε με παροιμιώδη επιτυχία. Γνώστης βαθύς της παράδοσης, όσο ελάχιστοι. Απεβίωσε στα 61 του χρόνια. Τον διαβάζουμε ακόμη. Είναι αξεπέραστος σε πολλά. Την ιδέα να τον αποδώσω στα ελληνικά, συνεχίζοντας την ανάλογη δοκιμή της αείμνηστης φίλης Αμαλίας Τσακνιά, μου την έδωσε ο κ. Λιού Τζιαντσάο, Πρέσβυς της Κίνας στην Τζακάρτα. Συζητώντας στην αρχή του χρόνου, στο περιθώριο μιας πολιτιστικής εκδήλωσης, ήρθε η κουβέντα και στον διάσημο συμπατριώτη του. «Στον Λι Μπάι καταφεύγουμε κυρίως, εμείς οι Κινέζοι. Δεν έχει τη σκληρότητα του Του Φου. Ούτε διακατέχεται από την απαισιοδοξία του. Ο Λι Μπάι είναι ποιητής που μας εμψυχώνει, όταν οι καιροί είναι δύσκολοι. Είναι ο πιο ανθρώπινος από όλους τους άλλους. Ασκεί βέβαια, όταν χρειαστεί, δριμεία κριτική στους πονηρούς του καιρού του, αλλά δεν τους εξοντώνει ως μονάδες, δεν τους εξευτελίζει. Αν και αδέκαστος, αδιάφθορος ως το μεδούλι, ξέρει να μαλακώνει το θυμό του. Κατέχει το μέτρο της λεπτότητας». Η απόδοση έγινε από ποικίλα αγγλικά μεταφράσματα. Την εγκυρότητά τους την είχε ελέγξει προηγουμένως ένας καλός παλιός φίλος, πολύγλωσσος ποιητής από το Πεκίνο.

Ποιήματα

ΤΑΞΙΔΕΥΕΙ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

Ταξιδεύει στη θάλασσα, καβαλάρης του ανέμου
πέρα, σε τόπους μακρινούς φέρνει το καράβι του
και δεν αφήνει πίσω του μήτε το σημάδι
που αφήνει το πουλί μέσα στο σύννεφο.

Η ΠΙΚΡΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Πόσο όμορφη είναι, ανοίγοντας το παράθυρο μαργαριτάρι
κοίτα πώς λυγίζει με χάρη, πώς κυματίζουν τα μαλλιά της.
Τώρα μπορείς να δεις ακόμα και τα δάκρυά της να λάμπουν.
Μόνον εκείνον που αγαπά και την πικραίνει δεν μπορείς να δεις.

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ

Το καλό κρασί του Λαν Λινγκ, μυρωδάτο, με βότανα,
σαν το κεχριμπάρι λάμπει στις κούπες από νεφρίτη.
Αν ο νοικοκύρης μπορέσει τους καλεσμένους του να μεθύσει
ίσως τα καταφέρουν την ξενιτιά για λίγο να λησμονήσουν.

ΣΙΓΑΛΙΑ

Μια αχτίδα στο κρεβάτι μου, αιχμάλωτη, λάμπει.
Να 'ναι το χνάρι της δροσιάς, αναρωτιέμαι.
Σηκώνομαι και βλέπω πως είναι το φεγγάρι.
Ξαπλώνω πάλι – και τότε θυμάμαι το σπίτι μου.

ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ, ΔΙΑΛΟΓΟΣ

«Μα γιατί κρύβεσαι στο πράσινο βουνό», με ρωτούν.
Σωπαίνω, με την καρδιά μου γαληνεμένη. Τους χαμογελώ.
Καθώς κυλάει το νερό και τα παίρνει μαζί του τα λουλούδια
της ροδακινιάς
ο κόσμος μου δεν είναι ο κόσμος των ανθρώπων.

ΣΤΑ ΣΚΑΛΟΠΑΤΙΑ ΑΠΟ ΝΕΦΡΙΤΗ

Τα σκέπασε η παγωνιά τα σκαλοπάτια από νεφρίτη.
Κι εγώ ακόμη εδώ, να περιμένο.
Τα μεταξωτά παπουτσάκια μου έχουν πια μουσκέφει.
Πίσω από την κουρτίνα κρύσταλλο
κοιτάζω το φεγγάρι, καθαρό φθινόπωρο.

Η ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΙΚΟΥ

Μάτια καρφωμένα στο κρασί, μου ξέφυγε η δύση
στις δίπλες του χιτώνα μου φώλιασαν τα πέταλα.
Πιωμένος, σηκώνομαι να πάρω το δρόμο του φεγγαριού
Τα πουλιά χάθηκαν, ο κόσμος κάτι λίγο.

ΚΟΡΑΚΙΑ ΠΟΥ ΚΡΑΖΟΥΝ ΤΗ ΝΥΧΤΑ

Τα τείχη της πόλης μέσα στα κίτρινα σύννεφα
κοράκια κάπου εκεί κοντά έρχονται τώρα να κουρνιαδίσουν.
Τ' ακούω να κρίζουν από κλαδί σε κλαδί.
Η κοπέλα από τα μέρη του ποταμού Τσιν στον αργαλειό της υφαίνει.
Θολό παράθυρο, σμαραγδένια ομίχλη, μας κρύβει τα λόγια της.
Αφήνει τη σαΐτα της, γεμάτη θλίψη, θυμάται εκείνον που 'ναι
τόσο μακριά.
Αυτή και η κάμαρη της μοναξιάς. Δάκρυα βροχή.

ΦΕΓΓΑΡΟΦΩΤΟ, ΤΑ ΠΙΝΩ ΜΟΝΟΣ

Μια κούπα κρασί, κάτω από τ' ανθισμένα δέντρα
κανένας φίλος εδώ γύρω. Τα πίνω μόνος.
Υφώνω την κούπα μου, ζητώντας από το φεγγάρι
να γίνουμε τρεις μαζί με τη σκιά μου.
Αλίμονο, το φεγγάρι δεν έχει ιδέα από ποτό
κι η σκιά το μόνο που ξέρει είναι να σέρνεται στο πλάι μου.
Κι όμως με φίλο το φεγγάρι και σκλαβάκι τη σκιά μου

Θα τα καταφέρω μια χαρά ως το τέλος της Άνοιξης.
Τραγουδώ και το φεγγάρι σιγοντάρει με τις ακτίνες του
χορεύω κι η σκιά μου τρεκλίζει από κοντά.
Κι όταν μας περνάει το μεθύσι, μοιραζόμαστε χαρές.
Τώρα πάλι μεθυσμένοι, ο καθένας παίρνει το δρόμο του
μακάρι να κρατούσε κι άλλο αυτή η συντροφιά
μακάρι να βρεθούμε στο τέλος όλοι μαζί
εκεί ψηλά, στο Θολό Ποτάμι, το Γαλαξία.

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΩΝΤΑΣ ΤΟΝ ΜΕΝΓΚ ΧΑΟ ΓΙΑΝ, ΦΕΥΓΟΝΤΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΓΙΑΝΓΚ ΤΣΟΥ

Παλιέ μου φίλε,
μ' αφήνεις στο μπαλκόνι με τα κίτρινα γεράνια,
παίρνοντας το δρόμο για το Γιανγκ Τσου,
το μήνα που ανθίζουν τα λουλούδια και μας τυλίγει η ομίχλη.
Ένας ίσκιος, ένα βήμα που χάθηκε στον αιθέρα τον γαλανό.
Τώρα πια βλέπω μόνο το ποτάμι – ανεβαίνει στον ουρανό.

ΚΟΙΤΩΝΤΑΣ ΤΑ ΟΡΗ «Η ΠΥΛΗ ΤΟΥ ΟΥΡΑΝΟΥ»

Ο ποταμός Τσου διασχίζει την Πύλη του Ουρανού.
Το πράσινο νερό φτάνει ως εδώ από την Ανατολή –
μετά όλα δίνη και στρόβιλος.
Σε κάθε όχθη, λόφοι στα γαλάζια θωρούν ο ένας τον άλλο.

Ένα τόσο δα πραγματάκι,
ένα μοναχικό πανί έρχεται από τη μεριά του ήλιου.

ΣΤΟ ΛΟΦΟ ΤΖΙΝΤΙΝΓΚ ΣΑΝ, ΜΟΝΟΣ

Ένα κοπάδι πουλιά, ψηλά στον ουρανό.
Ένα μοναχικό σύννεφο πλανιέται τεμπέλικα.
Κοιταζόμαστε, εγώ κι εσύ, και δεν βαριόμαστε
και μπροστά μου, είσαι εσύ και μόνον εσύ, Τζιντίνγκ Σαν.

ΠΕΡΝΩΝΤΑΣ ΤΗ ΝΥΧΤΑ Σ' ΕΝΑ ΝΑΟ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ

Εκατό πόδια ψηλό είναι το τείχος.
Από δω μπορεί κανείς να φτάσει τ' άστρα
και να τα ξεριζώσει – μα δεν τολμώ παρά να μιλώ φιθυριστά
απ' το φόβο μήπως και ταράξω τους ανθρώπους τ' ουρανού.

ΑΝΟΙΞΙΑΤΙΚΟ ΒΡΑΔΥ ΣΤΟ ΛΟΥΟΓΙΑΝΓΚ, ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΦΛΑΟΥΤΟΥ

Από πιο σπίτι άραγε να φτάνει μυστικά ως εδώ
τραγουδι από σμαραγδένιο φλάουτο;
Το παρασέρνει τ' ανοιξιάτικο αγέρι που τυλίγει την πόλη.
Το νυχτερινό τραγουδι μου φέρνει στο νου τη ρημαγμένη ιτιά.
Ποιος άλλωστε δεν θα θυμόταν τώρα το σπίτι του;

Άλκηστις Σουλογιάννη

ΑΘΗΝΑ ΠΑΠΑΔΑΚΗ

(*Θαύμα ιδέσθαι*, Αθήνα 2012)

«γιατί μ' αφήνετε εδώ, / σε τόπο ξερό κι αιμοβόρο / που τάφος
θα 'τανε, αν δεν / τον δρόσιζε αραία και πού ο άνεμος της μνήμης;»
ΧΑΡΗΣ ΨΑΡΡΑΣ (*Τα όντως όντα*)

Η προσωπική και αποκλίνουσα από τα κοινότυπα σχέση που η Αθηνά Παπαδάκη διατηρεί με την αντικειμενική πραγματικότητα και μεταφέρει στα λογοτεχνικά κείμενά της, αποτυπώνεται και στην ποιητική συλλογή *Θαύμα ιδέσθαι* ως σύνθεση τριάντα έξι κειμένων τακτοποιημένων σε τέσσερις ενότητες με τους ιδιαίτερους τίτλους «Απόκρυφα Λουτρά», «Θυρίδες αινιγμάτων», «Οι Έναστροι» και «Στο κέντρο της πόλης».

Στο πλαίσιο αυτό αποδίδεται ο διάλογος του εσωτερικού ανθρώπου με το υλικό και το άυλο περιβάλλον, η πρόσληψη του οποίου ως σύνθεση βιωματικού και γνωστικού φορτίου οδηγεί στην οργάνωση των τοπίων της εσωτερικής πραγματικότητας.

Το περιεχόμενο του ατομικού χωρόχρονου προσδιορίζει τόσο τη διαστρωμάτωση του συνειδησιακού βάθους όσο και το ευρύ φάσμα των διαπροσωπικών σχέσεων στη διάσταση του κοινωνικού ανθρώπου. Με αυτή την προϋπόθεση στο βιβλίο αναγνωρίζονται λεπτομέρειες μιας προσωπικής μυθολογίας και θεωρίας περί κόσμου, όπου κυριαρχεί ο χρόνος με το συνακόλουθο υλικό της φιλάνθρωπης μνήμης ως επλεκτική προβολή αυτού στον εξωτερικό χώρο.

Η Α. Παπαδάκη πραγματεύεται έννοιες, όπως είναι η γνώση και η άγνοια, ο αποχωρισμός και η νοσταλγία, τα όνειρα, η αλήθεια, η ελπίδα, τα δεινά, η ανατροπή, η τόλμη, η μοίρα, ο πόνος, η πλάνη, η ζωή και ο θάνατος, το παρελθόν και το παρόν. Τα δεδομένα αυτά αποτελούν αρχές και αξίες που προσδιορίζουν την ποιότητα του υπο-/κειμενικού κόσμου.

Λόγος άμεσος, παραστατικός, συνδηλωτικός, πυκνός, αφοριστικός, ενίοτε σαρκαστικός, απροσδόκητος έως κυνικός και αιρετικός κατά την κοινή αντίληψη, πάντως πλήρης συναισθήματος διεκπεραιώνει τα σημειώματα του βιβλίου με ιδιαίτερη οικονομία σε ό,τι αφορά το μήκος των στίχων και την ενιαία (χωρίς στροφές) οργάνωση των ποιημάτων, ενώ είναι εμφανής η συνδρομή της μεταφοράς, π.χ.: «Φτάνοντας έως τα βαθιά / γεράματα της πόλης», «Με λεπτότατες / χορδές νερού», «Αιωρούμενος / μα πάντοτε δεμένος / με τον ομφάλιο λώρο / του αμέτοχου χρόνου», «η πιο βαθιά πληγή / είναι η ελπίδα», «Οι συμφορές στα ρούχα του / μαύρες τρύπες άνοιγαν / απ' όπου την παλάμη έβγαζε, / να διακονεύει».

Η μεταφορά εξασφαλίζει την αισθητική των γραμματικών εικόνων που καλύπτουν την επιφάνεια του κειμενικού κόσμου ως μια εκτενής τοιχογραφία καταγόμενη από τη βιωματική ανάγνωση πληροφοριών τόσο της εξωτερικής πραγματικότητας (όπου εντοπίζεται και ο διάλογος ανάμεσα στη λογοτεχνική και στην εικαστική έκφραση, όπως αποδίδει η σύνθεση της ενότητας «Απόκρυφα Λουτρά»), όσο και του εσωτερικού ανθρώπου. Με τον τρόπο αυτόν οδηγούμαστε και στην προσέγγιση του τίτλου του βιβλίου *Θαύμα ιδέσθαι*.

Ιδιαίτερο δείκτη ύφους της Α. Παπαδάκη που προσδιορίζει την ποιότητα των κειμένων, αποτελεί ο ρυθμός ως προϊόν ποικίλων παρηχήσεων, π.χ.: «στου χρόνου τα ρηγά», «[Ο κάθε παφλασμός /] ροδίζει ορίζοντα» (όπου και μεταφορά), «ο απόρρητος ρύπος», «Χαράζει η άτρακτος / τη μοίρα του νερού» (όπου και μεταφορά), «Με τροφή τεφρή», ενώ εντοπίζεται και ο δεκαπεντασύλλαβος: «Αίμα χρειάζονται οι καιροί / για να δολώσουν έπη» (όπου και μεταφορά).

Είναι φανερό ότι το βιβλίο χαρτογραφεί τα πεδία ανάπτυξης της προσωπικής, σταθερής σχέσης της Α. Παπαδάκη με τη γλώσσα. Επομένως, είναι αυτονόητη και η (περιστασιακή, έστω) εμπλοκή της με-

ταγλωσσικότητας ως υφολογικού μηχανισμού, όπως ανιχνεύεται στη διάσταση της αυτοαναφορικότητας της δημιουργικής γραφής («θα ελευθερώσω/ τους ύμνους της νύχτας/ από της ποίησης το κλουβί», όπου και μεταφορά), καθώς και στη διάσταση της χρήσης γλωσσικών φαινομένων, εν προκειμένω του φαινομένου της μεταφοράς, ως λο-

γοτεχνικού υλικού («Έσταζε ο τόπος μέλι./ Και βέβαια δεν κυριολεκτώ»).

Για άλλη μια φορά, με συνέπεια όσο και με διακριτικότητα, η Α. Παπαδάκη προσφέρει προϋποθέσεις για τη δημιουργική ανάγνωση ως επίσκεψη σε τοπία σημασιών και αισθητικής.

Ο ΑΛΛΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

Της λέγανε πως η μαμά πήγε στον ουρανό
ο θεός τη φροντίζει και της δίνει μέλι
και στα μαλλιά της ανθίζουν λουλούδια

στα σαράντα την πήρανε μαζί τους
το συμφωνήσαν να μην κλαίνε
και να μιλούν για το μέλι
και τον ουρανό
που είναι μεγάλος κι όμορφος
γεμάτος περιπάτους και πορτοκαλιές

μα εκείνη δεν άκουγε τίποτα
χαρούμενη δεν ήταν ούτε και λυπημένη
κοιτούσε από μακριά μια κηδεία
γυναίκες ακουμπισμένες στον τοίχο
να θρηνούν
ένας γόος που έσκιζε το αυτί της
ενώ εκείνη έπαιζε μήλα ανάμεσα στους τάφους
με μια μπάλα φανταστική
που την κλωτσούσε ως τα σύννεφα

κι ύστερα ανάβουν το καντήλι της μαμάς
και φεύγουν

σκεφτόταν πως είναι δύσκολο
να ανάφεις το καντήλι
λάδι νερό φιτίλι
σπίρτα νερό φωτιά
ποτήρι διάφανο
κρυστάλλινη αντανάκλαση
στον πάτο
κι ένας μενεξές τα πέταλά του στο λαδάκι

οι πεταλούδες πετούσαν πάνω απ' τα φέρετρα
ανάλαφρα
όπως αγγίζουν τα μάτια των ανθών
ο φίθυρός τους ήταν στα φτερά
μια τριβή από ξύλο
που δυναμώνει
και δυναμώνει...

ΤΑ ΚΑΛΑ ΤΗΣ ΜΗΤΡΙΑΡΧΙΑΣ

Όλοι οι νεκροί είναι αδέρφια
από την ίδια μάνα
όταν πεινούν σ' εκείνη τρέχουν
να τους ανοίξει το τσουκάλι
κι απ' την κουτάλα της να βγει
ζεστό το ρύζι
κι ενώ μοιράζει το φωμί
τους δίνει υπόσχεση
όποιος τελειώσει πρώτος το φαΐ του
να 'χει ευχή που πιάνει τόπο
για τους αγαπημένους του
τότες όλοι ακουμπούν
με το σαγόνι τους στα πιάτα
κι ανοιγοκλείνουν τα στόματα
όπως στην πρώτη τους ζωή

«κι αν πεθάναμε μυαλό δε θα βάλουμε»
σκέφτεται κάποιος

αν το βράδυ ξαπλώσεις
σε ενός δέντρου τη ρίζα
και κλείσεις τα μάτια
μια θέρμη σε αρπάζει
καυτό νερό κυλάει τη σάρκα σου
και μόλις σφίξεις
μες στα χέρια σου τις πέτρες
γίνονται κόκκοι από ρύζι
που λάμπουν σαν ρουμπίνια
και τρικυμίζουν το ξημέρωμα

έτσι γλιστρούν οι προσευχές
χαμένες προσευχές
απ' τα πουλιά μας τα ξενιτεμένα...

ΜΗΛΟ ΜΗΛΟ ΚΑΙ ΜΗΛΙΑ

Κορμί σκυφτό
κορμί μικρό
των θεριστών
προσευχητάρι
είμαι ένα μήλο ανάποδο
εκ φύσεως δαγκωμένο
μετρώ τα δόντια
που με ρούφηξαν
για να μου έρχεται ο ύπνος

έχω πολλά παιδιά
κορμιά σκυφτά
κορμιά μικρά
ραβδιά της Κίρκης
κακορίζικα
τα φροντίζω
τα ποτίζω
με το κοτσάνι μου
τα κανακεύω
μα κάπου τα μπερδεύω
στην ορθή ανατροφή τους:
σαν φτώνω τα κουκούτσια μου
αντίς μηλιές
βγαίνουνε άνθρωποι

τους ξεχωρίζεις απ' τη μυρουδιά
αν τους δαγκάσεις πίσω απ' τ' αυτιά
και στο κρασί αν τους ρίξεις
μήλο μήλο και μηλιά θροΐζει η κοιλιά τους
σαν πεινούν ευδοκιμούν
ακόμη και σε χέρσα σώματα
πιο πολύ εκεί
στέλνουν μαντάτο τη δροσιά τους

η γη δε λογαριάζει
της γέννας μου το κόστος
συνεχίζει την κούρσα της
μαύρη κούρσα σκοτεινή
στα μαλλιά των πεθαμένων.

Θοδωρής Ρακόπουλος

Ο ΣΤΟΧΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΦΩΤΟΣ: ΤΟ ΚΑΝΤΗΛΙ ΚΙ ΑΛΛΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ, ΤΟΥ ΑΝΤΩΝΗ ΨΑΛΤΗ

Ο Ψάλτης έχει διαβάσει, μεταβολίσει, και μεταποήσει κάποιες σημαίνουσες στιγμές της Διαφωτιστικής παράδοσης, που στην ευσύνοπτη συλλογή, παρωδούνται ή αναπροσαρμόζονται. Ο Ντεκάρτ, ο Σπινόζα κι ο Μαρξ είναι οι πιο προφανείς φανερώσεις της εξέλιξης αυτής των φώτων, που εφορμούν στο σκοτάδι και τον σκοταδισμό με βία. Ο λόγος περί της μεθόδου, η αιωνιότητα ως μέθοδος ανάλυσης (ή καλύτερα: υπόθεση εργασίας), η επανάσταση (δix στην συλλογή, την πρώτη φορά σαν τραγωδία, την δεύτερη σαν φάρσα). Να λοιπόν η εξήγηση του τίτλου «καντήλι», με την κάρια αποσαφήνιση «και άλλα ποιήματα»: είναι ο ανθρωπογενής φωτοδότης, το καντήλι, ένα ποίημα – αλλά είναι και ένας ποιητικός σχολιασμός στο φιλοσοφικό παλίμψηστο του Διαφωτισμού η ίδια η ποίηση.

Αυτή η διαλεκτική σχέση ποίησης και φιλοσοφικού στοχασμού είναι συχνά ολισθηρή. Πολλοί ποιητές την προσπαθούν, άλλοι την οραματίζονται κι άλλοι, που ολοένα λιγοστεύουν, για να θυμηθούμε τον Σαχτούρη, δείχνουν να έχουν μian αθώα, βιωματική σχέση μαζί της. Ο ίδιος ο Ψάλτης, που επιμένει να χρεώνει στον εαυτό του πως η ποίηση ή είναι βιωματική ή δεν είναι ποίηση, δεν φιλοσοφεί αλλά μεταγράφει ποιητικά το στοχαστικό παιχνίδι.

Το κάνει με αναφορές σε παραδοσιακές φόρμες, συχνά σπασμένες, όπως το *mezzo sonneto*, με πεζοποίηση, και με τρόπους συνέχισης του τίτλου μέσα στο ποίημα – όπως στο ποίημα «οι νύχτες είναι αγύρτες» (για παράδειγμα κάποιες ξημερώνουν/ και δη με αναιδέστατη δικιολογία/ πως δεν αντέχουνε το φως), όπου η διαλεκτική του φωτός με το σκοτάδι αποτελεί μόνιμη επωδό, σχεδόν εμμονή. Είναι ενδιαφέρουσα η εξέλιξη του ολιγογράφου, προσεκτικού ποιητή, που πρώτα εξέδωσε το 2005, μια συλλογή με σταθερό γνώμονα τον στοχασμό και

την εμπειρία του θανάτου. Το βιβλίο («Ο Ήρωας Μέσα Μου») έφερε τον Ψάλτη κοντά σε ποιητές της γενιάς του '70 όπως ο Βαγγέλης Κάσος, αλλά κυρίως τον άφησε μετεωριζόμενο ανάμεσα σε ένα είδος πεισιθάνατης υπαρξιακής πλησμονής (από τον Καρούζο) και φασματικής φρίκης (από τον Σαχτούρη), με πυροβολισμούς προς την πλευρά των γερμανόφωνων υστερορομαντικών όπως ο Τρακλ. Ας μου επιτραπεί εδώ μια αναφορά στην μοντέρνα αυτή υπαρξιακή φρίκη που μαρτυρά κοσμολογική ένδεια: αντιγράφω ένα κορυφαίο ποίημα εκείνης της συλλογής (βγήκανε στους δρόμους καρναβάλια/ ντυμένοι δολοφόνοι// με όπλα αληθινά/ σκοτώνοντας τους κόσμους/ εξαίφνης/εξ επαφής/ είμαστε ντυμένοι δολοφόνοι/ λένε// είστε ντυμένοι νεκροί).

Μετά από 7 χρόνια εργασίας, ίσως αυτή την εξέλιξη, προς μια ποίηση πιο μεστωμένη, ολιγόστιχη και ολιγοποίητη (συνολικά 19 ποιήματα) έπρεπε να την περιμένει κανείς. Ο αναγνώστης υποψιάζεται τον ποιητή με μεράκι και δουλειά, διαβάζοντας τις σημειώσεις του τομίδιου. Ο Ψάλτης απεκδύεται την ροπή και μετατοπίζεται σε μια στωική, κλασικιστική θεώρηση της συσκότισης και της φθοράς: το καταφέρνει ενώ κοιτάζει προς τον Σολωμό, την Παλατινή Ανθολογία, και τους Λατίνους ποιητές. Ένας επικούρειος γιορτασμός της ζωής υπογραμμίζει την συλλογή. Ο Ψάλτης προτείνει λαμπρά την εποπτεία του φωτός, σε αντιλυρική προοπτική, με χιούμορ και λιτότητα έκφρασης. Αποτελεί ευχάριστη σύμπτωση ότι η Μεσόγεια Κύπρος, με την τραγικότητα ενός φωτός σφαιρικού, στέγασε την εκδοτική φανέρωση του βιβλίου αυτού, και μάλιστα σε πείσμα του εν Ελλάδι έθους για ίδιους αναλώμασι ποιητική έκδοση. Οι εκδόσεις Αιγαίον, με έδρα την Λευκωσία, στήριξαν μια προσπάθεια θεώρησης του φωτός μέσω ενός απέριπτου ποιητικού λόγου.

Ζωή Σαμαρά

ΤΟ ΠΕΠΡΩΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ

(Άννυ Κουτροκόη, *Ωχρα υπόκοσμη*, Αθήνα, εκδόσεις Μελάνι, 2013)

Μπορεί η επαφή με οποιαδήποτε μορφή γραπτού λόγου να μη μας οδηγεί σε άμεση συνειδητοποίηση της ετυμολογίας της λέξης «ανάγνωση», ωστόσο αυτό δεν ισχύει για την ποίηση. Με την πυκνότητά της, η ποίηση ενεργοποιεί την ανάγνωσή της, εμπλέκει τον αναγνώστη στη δημιουργία του νοήματός της, τον προσκαλεί να «διαβάσει ξανά» τον κόσμο με νέα, ανανεωτική, ματιά, να «αναγνωρίσει» τη δική του πορεία κρυμμένη στο πεπρωμένο της ποίησης. Στο έβδομο ποιητικό της βιβλίο, *Ωχρα υπόκοσμη*, η Άννυ Κουτροκόη μάς καθιστά κοινωνούς όλων των χαρακτηριστικών της καλής ποίησης, από τον πηγαίο μεταφορικό λόγο στην υλικότητα της έκφρασης, όπου κάθε λέξη ταξιδεύει καθέτως, φτάνει στην καρδιά των πραγμάτων, ανακαλύπτει το βάθος των ονείρων.

Στο πρώτο ποίημα της συλλογής, «Domenica», το ποιητικό υποκείμενο απευθύνεται στην Κυριακή, ημέρα προσευχής και διασκέδασης, της αποδίδει διπλή εθνική ταυτότητα, και μαζί αναλαμβάνουν δράση, μας εισάγουν στις θεματικές των ποιημάτων που ακολουθούν – με τη στέρση και τη σκληρότητα στο επίκεντρο –, ενώ τις περιβάλλουν με έντονο ρυθμό, υπαινικτικά ιαμβικό. Η αμφισημία κυριαρχεί. Η Κυριακή, αν και σέρνει το χορό, είναι μια κραυγή οδύνης, που ενισχύουν οι τραχείς φθόγγοι και οι πολλαπλές επαναλήψεις, με το εγώ να περιορίζεται, στη δεύτερη στροφή, σε βορεινό κελί. Το «γι' αυτό» του τελευταίου στίχου υπονοεί μια επεξήγηση της επανάληψης «Πά-

ντα η Κυριακή θα επανέρχεται». Όμως, σε τι θα μπορούσε να παραπέμπει, πέρα από το μύθο της αέναης επιστροφής; Αυτό προφανώς επαφίεται αποκλειστικά στον αναγνώστη. Η Κυριακή είναι άπιστη. Η ημέρα του Κυρίου, σύμβολο πίστης, αυτοαναιρείται, χαρακτηρίζεται από μια δίσημη απιστία, συνάμα ιερή και ανθρώπινη. Είναι μια γιορτή που επανέρχεται, άρα δεν επαναλαμβάνεται απλώς, επιστρέφει στην αρχή των όντων και των πραγμάτων, όπως όλες οι τελετουργικές πράξεις. Η προσφώνηση «domenica σταλαγματιά στα χείλη διψασμένων» κωδικοποιεί ποιητικά την ερωτική φόρτιση που κρύβεται ανάμεσα στους στίχους, ενώ η φράση «αδέσποτα γλυκά φιλιά», εις πείσμα του επιθέτου «γλυκά», διατηρεί τη σκληρότητά της, φέρνοντας στο νου μας σκυλιά που στερούνται το χάδι των αγαπημένων αφεντικών τους. «Μετρώ τους κάκτους των φιλιών», θα γράψει η ποιήτρια λίγο αργότερα, αναπαριστώντας ξανά τον έρωτα με σκληρές εικόνες.

Ίδιον της γνήσιας ποίησης είναι η αυθόρμητη ανανέωση των τεχνικών και θεματικών της. Το σχήμα του αδυνάτου, που ξεκίνησε από τα ομηρικά έπη και έφτασε ως τα δημοτικά μας τραγούδια, επανεμφανίστηκε στην αναγεννησιακή ευρωπαϊκή ποίηση να υμνεί τη δύναμη του έρωτα, με το ποιητικό υποκείμενο να διαβεβαιώνει ότι θα πάψει να αγαπά μόνο αν ανατραπεί η φυσική ροή του σύμπαντος – αν το νερό του ποταμού κυλήσει προς τα επάνω, αν οι κορυφές δύο βουνών συναντηθούν (Maurice Scève). Ωστόσο, η Άννυ Κουτροκόη, καθώς εκ-

φράζει ένα συναίσθημα που περιγράφεται με κάθε πιθανή, ή και απίθανη, υπερβολή, ανατρέπει την τεχνική, αναζωογονεί το παλιό θέμα, συνδέοντας τον έρωτα με την ανυπαρξία και το θάνατο και μάλιστα χωρίς προσφυγή σε ψυχαναλυτικές έννοιες. Στο ποίημα που δίνει το όνομά του στον τίτλο του βιβλίου, τα μάτια, πηγή φωτός στην πλατωνική φιλοσοφία και τη λυρική ποίηση, δεν είναι μονάχα θαμπά από θλίψη, θυμίζουν σβησμένους φανοστάτες και μεταδίδουν την αρνητική ιδιότητά τους σε όσες εικόνες ακολουθούν, από τον σακατεμένο άνεμο και τις στερεμένες βρύσες στο πεθαμένο φως. Ο θάνατος, για να επιβεβαιωθεί ως άρνηση της παρουσίας και να οδηγήσει στη θέαση του αοράτου, κινείται σε ένα χώρο με «θλιβερά απομεινάρια». Αλλά η πιο ανατρεπτική μορφή του μοτίβου του αδυνάτου βρίσκεται στο ποίημα «Το ανεπίδοτο φιλί», αυτό που κερδίζει το έπαθλο της προδοσίας. Ενδεχομένως, ένα φιλί θα μπορούσε να απαλύνει το άλγος του προδομένου. Ή μήπως το φιλί του Ιούδα γίνεται πιο ισχυρό, πιο προδοτικό, γιατί δεν δίδεται, επίκειται, γιατί το προσμένει ανήμπορος ο ακούσιος αποδέκτης.

Στο ποίημα «Amore», ο Έρωτας, όπως η Κυριακή στο «Domenica», έχει διπλή εθνική προέλευση. Με τη συνεχή επανάληψη του τίτλου, ο Έρωτας δεν προσωποποιείται ούτε θεοποιείται απλώς, εμφανίζεται ως κινητήρια δύναμη της ζωής. Λέξεις που σηματοδοτούν τη σιωπή («άφωνη», «άφατη») ή το φως («αστέρια», «φεγγάρι»), υλικά από τα οποία πλάθεται ο ποιητικός λόγος, μας επαναφέρουν στις ρίζες της ποίησης, ενώ το φωνήεν «α» που ακούγεται διαρκώς μοιάζει με κραυγή και προετοιμάζει το «αχ» που θα ακολουθήσει. Αυτή η εμμονή στα γράμματα απονέμει μεταφυσική ισχύ στις λέξεις, χωρίς να αφοπλίζει την αμεσότητά τους, όπως όταν στο ποίημα «Η μικρή κιβωτός» η παιδική ηλικία συνδέεται με τον μαγικό κόσμο της ποίησης: «ήμουνα κάποτε παιδί / γράμματα είκοσ' τέσσερα τον κόσμο όλο χτίζουν».

Εντούτοις, το πιο γοητευτικό χαρακτηριστικό της ποίησης της Κουτροκόη είναι το ταξίδι προς την κυριολεξία μέσα σε καταγίδα μεταφορών. Στο ποίημα «Η μέθη», με τη φράση «ένα καυτό φιλί στο στόμα», διακόπτει τη συνεχή πορεία της σε μεταφορικό τόπο, απογυμνώνει την τυποποιημένη έκφραση «καυτό φιλί» από τη μεταφορική χροιά της, την αναζωογονεί, καθώς της αφαιρεί την ασημαντότητά της (παύει να είναι στερεότυπη), και την τοποθετεί σε νέο μονοπάτι που οδηγεί στην κυριολεξία. Ο έρωτας εδώ είναι θάνατος, χωρίς ρητορικά σχήματα και χωρίς σύμβολα. Στο «Ο θεός μου ο καλός», οι τοίχοι σκάνε από τα γέλια, ενώ η κοινή φράση «ψωμάκι το ψωμί» υπονοεί φτώχεια και στέρηση, μοιάζει να ευλογεί το ψωμί, να το παρομοιάζει με άρτο των Γραφών, κι αυτό να περισσεύει για να φάνε τα ορφανά. Το υποκοριστικό «ψωμάκι», σύμβολο ανέχειας και επιθυμίας για τροφή, γίνεται στην κυριολεξία ψωμί που μοιράζεται σε φτωχότερα παιδιά. Η μητρική γλώσσα της ποίησης, η μεταφορά (ευ μεταφέρειν, το χαρακτηριστικό του καλού ποιητή κατά τον Αριστοτέλη), ανοίγει δρόμους για την αναίρεσή της, με στόχο την ανανέωση της ποιητικής έκφρασης. Η παντοδύναμη ποιητική μεταφορά μας μεταφέρει στον αντίποδα του ποιητικού λόγου, την κυριολεξία, επιβεβαιώνει το πεπρωμένο της ποίησης, κρατώντας το νόημα σε συνεχή εκκρεμότητα.

Η νέα ποιητική συλλογή της Άννυς Κουτροκόη περιέχει όλη τη σοφία που συσσωρεύουν οι γνήσιοι ποιητές στο διάβα τους. Ρυθμούς που αλλάζουν για να εκφράσουν τη λιγοστή χαρά και τη σκληρή πραγματικότητα, επαναλήψεις που οδηγούν σε ανανέωση των νοημάτων και μαζί της ίδιας της ποίησης, μεταφορικό πλαίσιο που εκρήγνυται για να τονίσει την πολυσημία των λέξεων και το βάθος των πραγμάτων. Και πάνω απ' όλα, κάθε στίχος της, σμιλευμένος με γνώση και τέχνη, μας θυμίζει ότι η ποίηση είναι η πρωταρχική γλώσσα του ανθρώπου, η καθημερινή ομιλία των θεών.

ΓΚΡΑΧΑΜ ΜΟΡΤ

—Απόδοση: Μπελικά-Αντωνία Κουμπιρέλη—

Ο Γκράχαμ Μορτ (Graham Mort-1955) Ποιητής με οχτώ βιβλία και πολλά βραβεία, έχει δουλέψει από νοσοκόμος ως σερβιτόρος για να σπουδάσει. Τα τελευταία χρόνια είναι προφέσορας Δημιουργικής Γραφής στο πανεπιστήμιο Λανκάστερ και Διευθυντής του Εθνικού Διαπολιτισμικού πρότζεκτ αγγλο-αφρικανικής λογοτεχνίας. Ταξιδεύει συστηματικά στην Αφρική με στόχο να φέρει στο φως νέους συγγραφείς. Τα τελευταία 9 χρόνια συνεργάζεται με το BBC, το Βρετανικό Συμβούλιο, το Υπουργείο Πολιτισμού και το εκπαιδευτικό των Times. Δικά του έργα έχουν γίνει ραδιοφωνικά και θεατρικά.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΜΗΚΟΣ

Σαράντα-δύο σήμερα ενώ νόμιζα ότι δε θα γίνω ποτέ μεσήλικας,
πως ούτε καν θα το νιώσω.

Βολτάρω σ' ένα πλακόστρωτο σοκάκι κάποια στιγμή του χρόνου
ή του γεωγραφικού μήκους, με τη βροχή στα βήματα πριν
τον υπόνομο.

Η θάλασσα ξεβράζει ένα νεκρό πετροχελίδονο

Μου κρατούσες το χέρι όλη νύχτα, μου τραβούσες τον αντίχειρα
στόμα σαν μωρού παιδιού που βυζαίνει
ένας ώμος σου γυμνώθηκε στην ξημερωμένη αύρα·
σήμερα έχω γενέθλια να με καταπλήσσουν
με έναν ακόμα χρόνο, το πρόσωπο του πατέρα μου κρυφοκοιτάζει
απ' την αχλύ στον καθρέφτη του μπάνιου

Χαμογελώ στον εαυτό μου έκθαμβος
που ζω ακόμα, βλέπω έναν άγνωστο,
ένα αγόρι σε κορμί άντρα,
πάει στα μαγαζιά να πάρει γάλα,
μπαγκέτες ζεστές ακόμα κάτω
απ' το μπλε μου πουκάμισο ανθισμένο
υπό βροχή.

ΘΑΛΑΣΣΙΝΟΣ ΔΡΟΜΟΣ

Ένα άδειο κρεβάτι, ήλιος στραγγίζει
τον όρμο, ολοφάνερος υπαινιγμός
του επερχόμενου καύσωνα.

Σέρνουμε τις τσάντες μας στο αμάξι
κατεβάζουμε τα παράθυρα
σκουντουφλάμε ως το λιμάνι
όπου αφήνουμε τα κλειδιά κι οι φαράδες
καπνίζουν το τελευταίο τους τσιγάρο
στραμμένοι στη θάλασσα
πώς την πήρε έτσι μακριά τη ζωή τους.

Ο δρόμος μια άτσαλη γλειφιιά ασφάλτου
πάνω απ' τη Μεσόγειο, κολλώδης βατραχόγλωσσα
μας κρατάει όμηρους σε κάθε του στροφή
και περιδίνηση.

Σε λίγο θα απλώσουμε τα μάτια μας
στο πρόγευμα στο καφέ Σόλο του Πορτμπού
θα δείξουμε στον μπάτσο τις ταυτότητές μας
στα σύνορα προς Γαλλία,
τα ηλιοκαμένα σου χέρια στο τιμόνι,

αυτή την αξιολάτρευτη μέρα γεμάτη απώλεια
ίσα που μιλάμε.

Αργότερα το αεροπλάνο θα μας υψώσει στο φιλόβροχο
πάνω απ' τη θολούρα του Ντόβερ στα αναδιπλούμενα
σαξονικά λιβάδια του Κεντ.

Άλλη μια μέρα οδήγησης βόρεια
ύστερα οι πόλεις και οι λόφοι του Γιόρκσάιρ
με τις πέτρινες κάπες σφιγμένες κόντρα στη μπόρα
και υπερβολικές ελπίδες.

Όμως όχι ακόμα:
ένα κικρινέζι τρεμοπαίζει ίδιο βελόνι πυξίδας
πάνω απ' τη σωτήρια γαλήνη του όρμου,
το φτέρωμά του φουσκαλιάζει στην κάφα,
οι ρόδες μας τινάζουν πετραδάκια
απ' το δρόμο, η θάλασσα αστράφτει
σε θρυμματισμένες αλυσίδες φωτός.

Η ΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ

Οι γάτες εδώ είναι λιγνές, βαδίζουν σκεφτικές·
Δρόμοι λιθόστρωτοι κάτω από ζεματιστό ουρανό,
γλιστράμε πέφτουμε, πύραυλοι προς τον ήλιο.

Οι γάτες σκύβουν στην αντηλιά των λευκών τοίχων,
κυκλωτικά περνούν τις γωνιές, οριοθετούν οσμές,
της ιστορίας αόρατοι φράχτες.

Εμείς, ανώνυμοι, βουρτσίζουμε στα όρια
την αξία της θαλασσινής γλώσσας ή του σκοπού
στο απόλυτο μούδιασμα της καυτής πέτρας.

Οι γάτες βολτάρουν στους σκουπιδοτενεκέδες,
φάχνουν υδράργυρο σε σάπια σαρδελοκέφαλα
η μόχα τους υφαίνει γάζες πυκνότερου αέρα.

Οι γάτες αγριοκοιτάζουν τις αποκλεισμένες ζώνες της μέρας
παρατηρούν ριπές αέρα να θερίζουν κεραμιδοσκεπές
μια καυτή ομίχλη από φτερακίσματα πουλιών.

ΚΑΤΑΙΓΙΔΑ

Τα παντζούρια κροταλίζουν απ' την πρώτη γροθιά
του αέρα, η βροχή ξεπλένει τη σκόνη στους δρόμους
τη διώχνει από καφαλισμένες στέγες, γλάροι τσιρίζουν
στις ατέλειωτες αστραπές που συγκλονίζουν
το θαλασσινό φλαμπέ.

Αυτό είναι ο Θεός που μας δείχνει κάτι ακατάληπτο,
πέρα απ' το γεγονός των ανοδικών ρευμάτων
τον ηλεκτρισμένο πάγο, τον βαρύ άνεμο·
ηλεκτρισμένα όρθια μαλλιά, ο κεραυνός σκάει
τυλίγει σε φυσαλίδες τα εύθραυστα βουνά.

Ο αέρας ταρακουνάει τα πάντα, η πόλη φυλλορροεί:
δέντρα, πινακίδες μαγαζιών, σκουπίδια, φουστάνια
πάνω σε ποδήλατα τρέχουν σπίτι. Σκοτάδι
ένα δάχτυλο μελάνης μαυρίζει την πόλη
και ξέρω πως ό,τι φάχνουμε είναι εδώ,
σιμώνει ύπουλα σαν κρατημένη ανάσα.

Μια βρεγμένη προσδοκία.
Αυτή η γροθιά πάλι κι ύστερα η διαλεκτική της βροχής,
ίδια με σκέψεις που συνταράζουν ένα μυαλό
συνηθισμένο στην ακινησία από κάπου αλλού.

Αγώνας για ύπνο στο κρύο σπίτι με τα πλακάκια·
είσαι κOURνιασμένη σε κάποιο όνειρο
σαν άγνωστη που λαγοκοιμάται στο τρένο,

το χέρι μου στο γοφό σου, το σώμα σου δροσιά
ανάμεσα στη βαμβακερή αφή των σεντονιών.

Το πρωί, τα σύννεφα ρουφήχτηκαν στο μπλε
του κόλπου, ο αέρας καθάρισε την κάφα,
το μοναστήρι χάσκει στο ρημαγμένο του βουνό,
οι βεράντες του γέρνουν, οι βίγλες του
αστράφτουν διπλασιάζοντας το μεγαλείο του.

Η ΠΑΡΑΛΙΑ ΤΩΝ ΚΑΒΟΥΡΙΩΝ

Μια σταλιά ξερό μεσογειακό φιορδ:
Η θάλασσα χάφτει τον εαυτό της,
η κάφα δέρνει ηφαιστειακό βράχο
μια στρωτή λωρίδα μαύρης άμμου
ίσα που χωράει δύο.

Λιαζόμαστε, κολυμπάμε γυμνοί, ανείδωτοι
κι ασφαλείς, αν εξαιρέσεις τους αχινούς
που δηλητηριάζουν τις πατούσες μας.

Ακινησία, παγιδευμένη ζέστη,
σμήνη φαριών χωρίζονται, ήσυχα
κύματα τιμωρούν τα γκρεμνά
στρώνουν πράσινο νερένιο μουσαμά.

Μετά η στράτα γλιστράει, σείεται, ξεφεύγει
πλευρικά προϊστορικά μάτια καβουριών
καρφώνουν γουρλωτά τα πάντα.

Ο βράχος ξερνά τανάλιες, φανατισμένα στοιχειά
αντιμάχονται, ρωγμές του νερού μέσα μας
ξέφρενοι υβριστικοί αφροί καίνε το πετσί μας.

ΑΠΟΥΣΗ

Δε μπορούμε να πείσουμε το φυγείο να παγώσει τη μπίρα:
Η κατάφυξη αγριοκοιτάζει, λευκή αρκούδα
με ομοιοκατάληκτα κρόσσια στην άδεια της μούρη.
Κόβουμε μια ίντσα χιονιού,
τη σπάμε στο νεροχύτη, βάζουμε μπρος το βόμβο
που μας τρελαίνει ολονυχτίς, κοπανάμε την πόρτα
στο μελίτσι του κρυσταλλιασμένου πάγου.
Λαγοκοιμάστε ανάμεσα σε ριπές παγωνιάς
ανάγλυφες σπηλιές, αχινιστή πρωινή ανάσα.

Με ξυπνάει η δίφα, φάχνω στον παγερό φωτεινό όρμο
πατάω κρύα πλακάκια, ένα μπουκάλι ξυλιάζει τα δάχτυλά μου,
το aqua minerale σχεδόν αλμυρό στη γλώσσα μου.
Καθώς ο ήλιος λοξεύει στα παντζούρια
μιλάς αργά στον ύπνο σου:
Gracias. Gracias.

Το μέτωπό σου ιδρωμένο, μυστηριακό με ευχαριστίες,
το χέρι μου απλώνεται προς το μουδιασμένο
σύνορο του προσώπου σου.

Όταν ξυπνάς εγώ παρατηρώ αυτή τη θρασυτάτη
εισβολή φωτός μ' ένα ποτήρι στα χείλη,
παγάκια μετεωρίζονται, φυσαλίδες κυλούν
το κεφάλι μου σε αποσυμπίεση με το αίμα
ν' ανεβαίνει προς την επιφάνεια.

Βατραχοπέδιλα σηματοροί –κι άλλη υπο-υδάτινη
έκπληξη– κάτι διαφορετικό, εκστατικά
ζωντανό πέρα απ' την κάφα του δέρματός σου,
αυτές οι γυναίκες που φτύνουν νερό,
το πάσο ντόμπλε των πανιών
πάνω απ' το χειροκρότημα των κυμάτων.

ΤΟ ΔΕΝΤΡΟ

Κάθομαι στην ακαθόριστη αναμονή

κάτω απ' το δέντρο. Κάτω απ' τη γλώσσα της φωνής—
της φωνής τη γλώσσα—η αγάπη μου για το δέντρο

τα μάτια που στέλνουν το φως σ' αυτό που είμαστε.

Αυτά ήταν τα μακρινά μου λόγια
της φαντασίας το δέντρο.

Αν καθόμουν κάτω απ' το δέντρο
εναποθέτοντας το βάρος μου στο χώμα,
δε θ' ανέβαινε φηλά να μιλήσει
και η συνέχεια θα διαπερνούσε τη μέρα
μέσα από εμένα κάτω απ' το δέντρο.

Και η μέρα θα διαπερνούσε τη συνέχεια
μέσα απ' το δέντρο πάνω από μένα.

Καμιά σκιά δε θ' ακολουθούσε ο λόγος.

κοιταει και λεει «εγω» διαλεγω με τι θα ταυτιζομαι με τι θα χτενιζομαι με τι θα νιωθουν ωραια τα ματια μου η φωνη μου τα χερια μου και τρεχουν ποταμι τα δακρυα μου και ξερω πως δεν ειναι μονο αυτο και φωναζω κρυφα στα κρυμμενα παιδια στις ακρες του χαμογελου που χαριζω μονο σ' αυτη που θελω να ειναι αυτη και πλησιαζω με μια μασκα που με κοβει παντα και την αγαπω σαν ξεχασμενο οικογενειακο καθρεφτη στη μεση της ανασας της πιο επωδυνης αναμνησης και το φιμωμενο μου στομα κανει να βουρκωνουν και να φοβουνται στο τελος της υλικης μου επιδρασης και οσο δε μιλανε τα χειλη στο θορυβο κρυφοκοιταζω με αορατο κεφαλι και ξερω πως να κομματιαζω χωρις να ακουει η συνειδηση μου και δεν ξεχναω πως λαμποκοπουσε το ποτηρι με το γαλα στο φως των διακοπων οταν ημουν μικρος και δεν ξερω πως να κρατησω το βαρος γιατι δεν εχει γινει το βαπτισμα του στο ονομα μου και ολα τα λοξα τα στριμωξα στα δωματειο που δεν ακουγεται καμια φωνη οσο και να φωναζω δεν αλλαζει το περιβαλλον μου παραμενει ιδιο αλλα εγω ειμαι αυτο και αναγνωριζω τα υφη με την ωραια κοφη και ειμαι γεματος ζωη και προσωπο πλαι τους και δεν αφηνω τη ζωη να μου αγορασει παπουτσια αλλα δεν ξερω πως να το πω και πως να αγαπησω με αυτο αλλα κατω απο τα βλεφαρα εχω μια φευτικη γι' αυτο τρυφερη ζυγαριτσα που φυλαω για τις ερωτησεις του νερου και με αναφιλλητο που προσευχομαι να καταλαβει γραφω τα κυματα απο τα ματια και το νευματοφορο μου ολο θα το αφησω ενα βραδυ να αποκοιμηθει χωρις φοβο και ειπε «ειμαι» μονος ντυμενος αλογο που κατοικει στη φαντασια τοσο λιγων

ΕΛΛΗ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Γιάννης Στρούμπας

ΣΠΑΡΑΚΤΙΚΑ ΣΠΑΡΑΓΜΑΤΑ

(Μαρία Κούρση, *Το βραχιόλι στον λαιμό*, εκδ. Γαβριηλίδης, Αθήνα 2013)

Το βραχιόλι, σύνθητες κόσμημα στον γυναικείο καρπό, μετατοπίζεται από τη Μαρία Κούρση, στην ποιητική της συλλογή *Το βραχιόλι στον λαιμό*, στον ανθρώπινο λαιμό. Αν ένα βραχιόλι φοριέται στο χέρι με άνεση, στον λαιμό σφίγγει κατάφωρα, στραγγαλίζει. Η απουσία αέρα, ζωής, ελευθερίας στο πλαίσιο της ασφυκτικής σχέσης ενός αντρώγου αποτελεί το κεντρικό θέμα της Κούρση. Η ποιήτρια, εξαιρετικά φειδωλή ως προς την παροχή κωδίκων αποκρυπτογράφησης της κρυπτικότητας και πολυσήμαντης ποιήσής της, φροντίζει, σε αντιστάθμισμα, να παράσχει εξαρχής τον ομιλητικό τίτλο της συλλογής της, αλλά και το μότο που προηγείται των ποιημάτων, στο οποίο εισάγεται το δεύτερο κατευθυντήριο στοιχείο για το ξεκλείδωμα της συλλογής: το φως. Δεν είναι τυχαίο πως τα τρία μέρη της συλλογής τιτλοφορούνται *Η φωτογένεια*, *Η φωταψία*, *Η φωτοβολίδα*, επικυρώνοντας τον κυρίαρχο ρόλο του φωτός.

Ενώ όμως το φως ορίζεται ως κυρίαρχο στη συλλογή, το ποιητικό υποκείμενο το στερείται. «Με περιφέρουνε τυφλή», δηλώνει η ποιητική ηρωίδα, προσθέτοντας πως ο «επιτήδειος λογιστής» «περνάει στο κεφάλι» της μια σακούλα. Η περιφορά της μ' «ένα στεφάνι στο κεφάλι» διαγράφει αχνά τη σχέση της με τον «λογιστή»: πιθανώς εισέρχεται σε γάμου κοινωνία μ' έναν άντρα που την αξιολογεί μόνο σαν «προίκα», κι ελλείπει πραγματικών αισθημάτων απέναντί της, την «πνίγει» με τον ίδιο τον φορέα του χρηματικού ποσού που προορίζεται ως προίκα, δηλαδή τη σακούλα που το περιέχει.

Ο εναρκτήριο στίχος της συλλογής «Η διήγηση λέει» εκκινεί την ανάκληση μιας προσωπικής ιστορίας («Ανακαλούμαι»). Η ανάκληση προϋποθέτει την ενεργοποίηση της μνήμης, της αφυπνισμένης, πιθανώς, από τη θέαση μιας φωτογραφίας, εξού και ο τίτλος *Η φωτο-*

γένεια τού πρώτου τμήματος της συλλογής. Τυφλό, πειθήνιο όργανο εντός μιας ανειλικρινούς, αρρωστημένης σχέσης, η ηρωίδα ποτίζεται από δυσάρεστες παραστάσεις, που την αναγκάζουν να προσλαμβάνει τη ζωή σαν απειλή. «Απειλούμαι να ζήσω», διεκτραγωδεί τη θέση της, σαν να μην είναι δώρο η ζωή, παρά κατάρτα.

Κλειδί που απεγκλωβίζει από τον καταναγκασμό της σύμβασης αποδεικνύεται το «μολύβι». Αν και «δεν είναι / ατρόμητο», το όργανο γραφής και ποιητικής δημιουργίας δύναται να δομήσει ένα προσωπικό καταφύγιο απέναντι στην ψυχική τυραννία της κίβδηλης σχέσης. Στο πνεύμα και στον φιλοσοφικό στοχασμό αναζητά παραμυθία η ηρωίδα, επιδιώκοντας την επιστροφή στα πρωτογενή υλικά της ανθρώπινης καταγωγής: στο νερό, τη φωτιά, τη γη και τον αέρα. Τα βασικά στοιχεία του κόσμου, σύμφωνα με τους προσωκρατικούς φιλοσόφους, κατευθύνουν πίσω στη γέννηση, σ' ένα νέο ξεκίνημα, που εγκαταλείπει κάθε πρότερο τραύμα.

Από τα τέσσερα βασικά στοιχεία της κοσμικής δημιουργίας, η ηρωίδα εκδηλώνει ιδιαίτερη προτίμηση στον αέρα: «Ο αέρας με προίκισε». Αυτοσυστήνεται λοιπόν σαν ύπαρξη που πλανιέται στους αιθέρες, στα πετάγματα του πνεύματος, στην ποίηση. Αυτή είναι η «προίκα» της ηρωίδας, που την απολυτρώνει από τη γαμήλια ασφυξία. Όπου λοιπόν «η ζωή βαρέλι / αμείλικτο» κυλά, εκεί τη δραπετεύση την προσφέρει η ποίηση: αέρινη, άπαστη, «δεν έχει φωτογένεια», δεν αποτυπώνεται φωτογραφικώς, δεν φυλακίζει, δεν δεσμεύει. Γι' αυτό και προς επίρρωση: «Ξεφτισμένη ζωή μου / Ας γράψω κάνα ποίημα».

Το ποιητικό καταφύγιο, βέβαια, δεν προσεγγίζεται εύκολα. Προϋποθέτει ιλιγγιώδη ανάβαση ως τον απόκρημνο εντοπισμό του, γιατί το άσπρο του χαρτιού είναι χιονισμένο, χειμωνιάτικο, «συνέχεια χει-

μώνας», κι η Άνοιξη (με κεφαλαίο αρχικό γράμμα, δηλωτικό αξίας, σε αντίθεση με τον χειμώνα) ίσως να μην έρθει ποτέ («Ο χειμώνας [...] / δεν θα φέρει ποτέ την Άνοιξη»). Η ατυχής, χειμωνιάτικη σχέση του ζευγαριού, συμβολοποιείται και στο κλειστό σπίτι, όπου τα τραγούδια παύουν. Είναι τόσο άγονη η συνύπαρξη, ώστε επισύρει, εν είδει ευχής-κατάρας, την επίκληση ακόμη και του πλέον αποτρόπαιου διακομιστή, αρκεί μονάχα να επιτευχθεί ο απεγκλωβισμός: «Ένας διάολος να με πάρει».

Η τραχύτητα της ηρωίδας απορρέει από τη δηλητηριασμένη της ψυχή. Αντί της φωτιάς, του ερωτικού πόθου, του πάθους, αιωρούνται στην ατμόσφαιρα μόνο στάχτες, που υποδαυλίζουν τον φθόνο. Γι' αυτό και η *φωταψία*, σύμφωνα με τον τίτλο του δεύτερου τμήματος της συλλογής, καταλύεται. Η ηρωίδα επιχειρεί αποφασιστικά την αντεπίθεσή της. Σφραγίζει την πόρτα στον δυνάστη της. Τα πεταμένα έπιπλα στον δρόμο είναι η παλιά της ζωή. Σε αντιδιαστολή με το πέταγμα στα άχρηστα των παλιών επίπλων, το ποιητικό υποκείμενο ετοιμάζεται για ένα άλλου είδους πέταγμα: φορά τα αγγελικά του φτερά και αφαιρεί από τον καταδότη του την προδοτική του κουκούλα. Το φως αποκαθίσταται, καθώς «Η αλήθεια / [...] ζητά σε χορό του ήλιου την κόρη», την κόρη με τ' αγγελικά φτερά.

Η μέρα όμως τούτη, δηλαδή η συνολική περίοδος που διάρκεσε η

μονίμως αρρωστημένη σχέση της ηρωίδας, δεν συντηρεί άλλη ζωή. «Καμία συγγνώμη», δηλώνει με ανυποχώρητη αποφασιστικότητα ξανά η ηρωίδα, απορρίπτοντας το τυφλωτικό φως. Στη θέση του επιλέγει το δροσερό φως του φεγγαριού, που σκάει στον νυχτερινό ουρανό και τη ζωή της σαν *φωτοβολίδα*. Η προηγούμενη «τάξη πραγμάτων» του κόσμου εγκαταλείπεται, επειδή πληγώνει. Η ίαση επέρχεται με την εκδήλωση του ρομαντικού, ευαίσθητου, συναισθηματικού χαρακτήρα της ηρωίδας, η οποία μάλιστα, με τον καταληκτικό απολογιστικό ενδοσκοπικό στίχο της συλλογής («Ήταν μια αυγούλα μια Μαρία»), αφήνει να υπονοηθεί κάποιας μορφής ταύτισή της με την ποιήτρια Κούρση.

Τα ποιήματα της Κούρση, ολιγόστιχα σαν πνιγμένος λυγμός, αποτελούν σπαράγματα σπαρακτικά, που προτείνουν, θα 'λεγε κανείς, έναν διαφορετικό τρόπο πραγμάτευσης σχεδόν του ίδιου θέματος με εκείνο που πραγματεύεται ο Γιάννης Ρίτσος στη «Σονάτα του σεληνόφωτος»: με το φως του φεγγαριού να δεσπόζει σαν καταληκτικό φόντο και στις δύο περιπτώσεις, με ηρωίδες ψυχικά καταπιεσμένες, η Κούρση προκρίνει όχι την πλατιά, παρά τη λιτή φόρμα, και, μέσα απ' αυτήν, προτείνει λιγότερη αμφιταλάντευση και περισσότερη αυτοπεποίθηση, σε μια συλλογή που γοητεύει με τον εξομολογητικό της τόνο και την πολυσημία της.

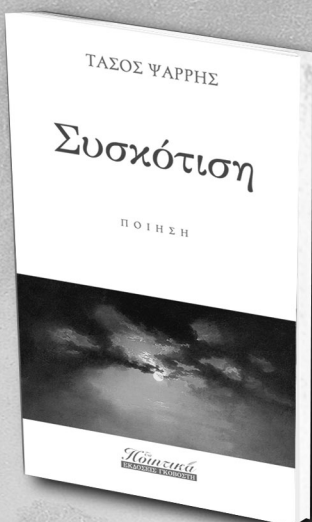
ΑΤΑΚΤΗ ΦΥΓΗ

Και τι θα γινόταν αν
—αν λέω—
δεν άφηνα την κλωστούλα να σαπίσει
αν έπαιρνα
ένα φαλιδάκι τόσο δα
μια μέρα τυχαία, σαν όλες τις άλλες
ένα χειμωνιάτικο απόγευμα, μετά τον καφέ
και την έκοβα
ανεπίσημα
βουβά
μέσα στην κουζίνα
Χρυσοκόκκινη απ' το ηλιοβασίλεμα κλωστούλα
αιμάτινη
κομμένη
πράξη αιώνια,
αναλλοίωτη
στο χρόνο των ανθρώπων

ΠΟΛΥΠΛΟΚΟΤΗΣ

Θα μιλήσω απλά
Είδα μέσα μου
Δε θα καπνίσω χίλα τσιγάρα
Είδα αλλόκοτους ανθρώπους
Ξέρεις, απ' αυτά που πάνε ένα για κάθε λάθος
Είδα ένα παράξενο ζευγάρι
Ένα για κάθε γέλιο δυνατό
Είδα τη μοναξιά κατάματα
Ένα για κάθε μοναδική στιγμή
Είδα το χαμόγελό μου
Αλλά θα καπνίσω μόνο ένα
Είδα τον καθρέφτη
Για να καταστρέψω τη ζωή μου λίγο ακόμα
Είδα ένα θόρυβο δυνατό
Όσο λίγο ακόμα χρειαζόταν να αντέξω
Είδα έναν κόσμο άλλο
Για να μην πάθω ασφυξία
Είδα μια γυναίκα ίδια με μένα
Θα μιλήσω απλά
Είμαι τυφλή

ΡΟΔΟΥΛΑ ΦΡΑΓΓΙΔΟΥ

Να μ' ανταμώνεις
στους κρύους περιπάτους μου
στα μυστικά μου ταξίδια
να μου δείχνεις τα σημάδια του χειμώνα
και να με φωνάζεις σώμα
αργά, σαν της ατέλειωτης φυγής το παρακάλλι
πάντα την ίδια ώρα
την ώρα του θυμού και της συσκότισης
με το κόσμημα του έρωτα στο στήθος
και της αποστασίας τις φωτιές.
Να με κρατάς ψηλά, μέχρι τα σύννεφα,
να μου χαρίζεις την πνοή της σωτηρίας
αγριεμένη κυρά της αντοχής.

ΤΑΣΟΣ ΨΑΡΡΗΣ

Συσκότιση

Π Ο Ι Η Σ Η

www.gouostis.gr

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

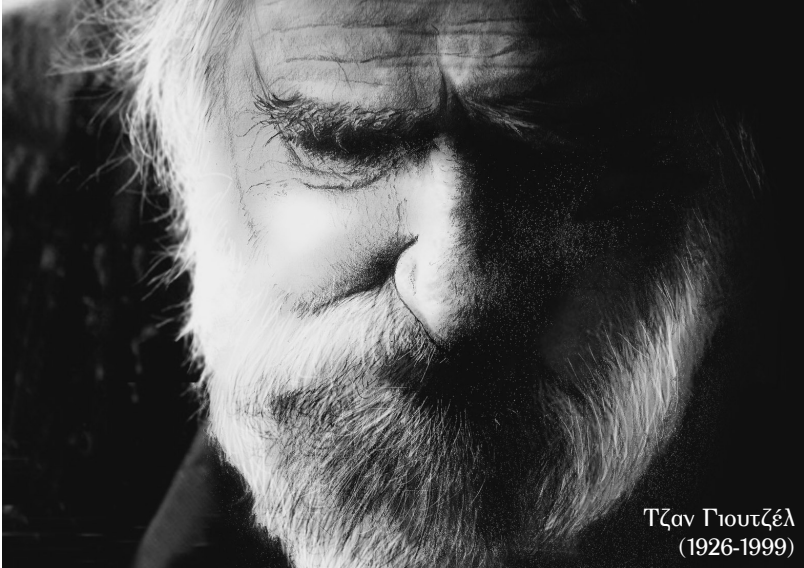
Ζ. ΠΗΓΗΣ 73 • 106 81 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 2103815433

Η ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΤΖΑΝ ΓΙΟΥΤΖΕΛ

(Τζαν Γιουτζέλ, Ποιήματα, επιλογή-μετάφραση: Ηρακλής Μήλλας, Εκδόσεις Γαβριηλίδης)

—Καλλιρρόη Παρούση—

Τζαν Γιουτζέλ
(1926-1999)

ΕΓΓΡΑΦΗ ΑΝΑΝΕΩΣΗΣ

Ήμουν από κόμμα αναμεμειγμένο στην ιστορία
Ανοιξα μια ταβέρνα τώρα...
Τα απογεύματα καθώς αραιώνουν οι πελάτες
Βάζω ρακί στο ποτήρι μου
Και με λίγα πασατέμπο κάθομαι στο παράθυρο
Στο τραπέζι αριθμός δύο
Και κοιτάω και κοιτάω τις ψαρόβαρκες στ' ανοιχτά
Και τα βάζω με τον εαυτό μου
Τι γυρεύεις ρε πούστη εδώ από τα χαράματα
Σ' αυτή την τρύπα δύο μέτρα μέρος, λέω...
Μ' αυτό το βάσανο με βρίσκουν οι νυχτερινοί πελάτες
Και βουτάμε ξανά στις κουβέντες και στα τρεχάματα...
Την νύχτα που πέρασε, την ώρα που θα σχολάγαμε
Βγήκα για λίγο να πάρω αέρα εμπρός στο μαγαζί
Μπορεί για πείσμα στους ψαράδες εκεί στ' ανοιχτά
Η μνήμη μου μ' έπιασε τελείως μεθυσμένο
με το ασημοστολισμένο της αγκίστρι
Και ανανέωσα την εγγραφή μου στην ιστορία
Και γυρνώντας σπίτι η γυναίκα μου μού είπε
Καιρό είχα να σε δω τόσο ξεμέθυστο...

Ο Τζαν Γιουτζέλ ήταν «μια βροντερή φωνή φρέσκια, άμεση, πρωτότυπη»¹ για τα τουρκικά –και όχι μόνο– ποιητικά δρώμενα του εικοστού αιώνα. Ασυμβίβαστος, πολυταξιιδεμένος, κοσμοπολίτης, ευθύς, σαρκαστικός αλλά και ευαίσθητος, αφήνει πίσω του μια ποίηση αντίστοιχη του τρόπου ζωής του, μια ποίηση που πλάθεται κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης και καθιστά τον αναγνώστη συμμετέχο στον ποιητικό κόσμο του γράφοντος «Για να δημιουργήσουμε μια νέα ζωή / Ζών και ανθρώπων / Μεταβαλλόμενοι αλλά και μεταβάλλοντες / Με την τεράστια δύναμη των λέξεων».² Ο Τ.Γ. ταξίδεψε ανά τον κόσμο εργαζόμενος είτε ως μεταφραστής σε διάφορες πρεσβείες ή ακόμη και ως ταξιδιωτικός ξεναγός. Η κοσμοπολίτικη παιδεία του και τα ταξίδια του σε όλη την Ευρώπη («Σχεδόν πέρασα από την Ευρώπη σας / σχεδόν με τα πατήματα αλόγου κούρσας») προκύπτει ευθέως από την ποιητική του γραφή, μια γραφή ετερογενών αποχρώσεων αρμονικώς συνδυασμένων στον ποιητικό καμβά του γράφοντος.

Πρόκειται για μια ποίηση που βρίσκεται σε διαρκή κίνηση προσπαθώντας να συνδέσει σε μια αδιάκοπη ενότητα το εσωτερικό βίωμα με το εξωτερικό ερέθισμα. Η συχνή χρήση των τοπωνύμιων (ειδικά στα ποιήματα που έχουν επιλεγεί από τη συλλογή *Οικογενειακώς*), η διαρκής παρουσία του υγρού στοιχείου («*Η βροχή, σαν παλιός μπερκής, / Τώρα το έριξε στο ροζέ*»), ο προφορικός τό-

νος και η δυναμική παρουσία της αργκό και της αγοραίας γλώσσας, είναι μερικά από τα βασικά στοιχεία που διέπουν τη συγκεκριμένη εκλογή των ποιημάτων από τον μεταφραστή Ηρακλή Μήλλα, καλύπτοντας έτσι ένα ευρύ φάσμα της συνολικής ποιητικής παραγωγής του Γιουτζέλ. Κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης αποκομίζει κανείς την εντύπωση ότι πρόκειται για έργο ενιαίο αλλά και πολύμορφο, μέσα από τις εναλλαγές του οποίου σκιαγραφείται η εικόνα του εσωτερικού και του κοινωνικού ανθρώπου, μια εικόνα εκ πρώτης όψεως αντιφατική και ωστόσο απολύτως συμφιλωμένη με τις διακυμάνσεις της ανθρώπινης ψυχής.

Κατ' αυτόν τον τρόπο, η διαλογική συνύπαρξη των ετερογενών αποχρώσεων του ανθρώπινου χαρακτήρα, όπως προκύπτει από το κάθε ποίημα συνολικά και από το συνδυασμό τους, δημιουργεί μια ποιητική ατμόσφαιρα ταυτόχρονα στοχαστική και ανατρεπτική. Ο γράφων μέσα από την αυτοκριτική του προβαίνει σ' έναν συλλογικό απολογισμό («*Λέω χώρα μου, είναι όντως χώρα (...) Λέω ρεζίλι, είναι όντως ρεζίλι*») και σε μια ιστορικών αποχρώσεων «ποιητική κριτική» με αποκορύφωμα αφενός το ποίημα «6/7 Σεπτεμβρίου 1955» που αναφέρεται στα Σεπτεμβριανά και αφετέρου το τελευταίο της συλλογής με τίτλο «Περπατάμε στην στάση» όπου γίνεται λόγος για την παθητική στάση και τις αένας προσδοκίες του λαού: «*Περιμένουμε ως έθνος περιμένουμε (...) η υπομονή συνεισφέρει λένε / Αλλά πρέπει να κουνάς και τα χέρια σου*».

Η αγάπη του ποιητή για την Ελλάδα προκύπτει συν τοις άλλοις και από τα πρώτα κιόλας ποιήματα του βιβλίου στα οποία σκιαγραφείται ο θαυμασμός του σχετικά με την ομορφιά των ελληνικών τοπίων και τη γραφικότητα των ελληνικών νησιών:

Ας πούμε για την Άνδρο, για τα πλοία
Για τη ζωή μας γενικά,
Κι όταν κουρασμένα θα 'ναι τα χείλη σου
Ας διαβάσουμε ποιήματα
Για την Άνδρο, τα ψάρια, τους τρελούς καπετάνιους.
Όταν τελειώσει το ποτό με τον ύπνο
Ας σκεφτούμε την Άνδρο και το θάνατο
Γαλήνιοι σαν τα χέρια σου
Μακρείς σαν τα χέρια σου
Λευκοί σαν τα χέρια σου.³

Σε τελική ανάλυση, ο αναγνώστης έχει ενώπιόν του μία ποίηση επίκαιρη, και γι αυτό το λόγο οικεία, που αφήνει το ανεξίτηλο στίγμα της στο σύγχρονο κοινωνικοπολιτικό γίγνεσθαι.

(Η γάτα της Αθήνας)

Κοιτάζω από το υπόγειο
Απέναντί μου υπάρχει τοίχος δύο μέτρα
Πιο πίσω τα γεράνια
Περνά τώρα μια γάτα πάνω στον τοίχο
Τεντώνεται τανιέται
Γυρίζει πίσω κατουρά
Το πιο κόκκινο γεράνι,
Μετά ξαπλώνει φαρδιά-πλατιά
Γλείφει τα μέλη της
Βλέπω πως δεν έχει ακόμη ευνοχιστεί
Δεν έχει ακόμη ενταχθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Από την Εισαγωγή του μεταφραστή, Ηρακλή Μήλλα.
2. Από το ποίημα *Η Χερσόνησος*.
3. Από το ποίημα του Γιουτζέλ με τίτλο *Η γυναίκα από την Άνδρο*, εμπνευσμένο από το ομώνυμο μυθιστόρημα του Θόρντον Ουάιλντερ.

Τατιανή Γ. Ραπατζίκου

ΠΟΡΤΡΕΤΟ ΠΡΙΝ ΤΟ ΣΚΟΤΑΔΙ ΤΗΣ ΛΙΑΝΑΣ ΣΑΚΕΛΛΙΟΥ

(Εκδόσεις Τυπωθήτω, 2010)

Το *Πορτρέτο Πριν το Σκοτάδι* (2010) αποτελεί την τρίτη κατά σειρά ποιητική συλλογή της Λιάνας Σακελλίου μετά από τις *Πάρε με σαν Φωτογραφία* (2004) και *Αφές Ρέουσες* (1992). Η ποιήτρια επιχειρεί στην παρούσα συλλογή να πειραματιστεί με την πρωτογενή εμπειρία και να αποκαλύψει αυτά τα οποία η στεγανή πραγματικότητα κρατά στα περιθώρια του συνειδητού με το ασυνείδητο. Έναυσμα της συλλογής αυτής αποτελεί η σχέση του ζευγαριού Edward James και Tilly Losch η οποία αποτελεί την αφετηρία για να κτιστεί, όπως σημειώνει η ποιήτρια στο «Σημείωμα» της συλλογής, «ένα[ς] φανταστικό[ς] διάλογο[ς]» (σελ. 50). Αυτός ενισχύεται από τα φωτογραφικά πορτρέτα του James και της Losch που οι αναγνώστες συναντούν σε διαφορετικά σημεία της συλλογής τα οποία λειτουργούν ως ένα εικονιστικό σκαλοπάτι για να μεταβεί κανείς σε μια ρευστή διάσταση της πραγματικότητας, σ' έναν κόσμο *πριν το σκοτάδι*, όπου σκιές και αποχρώσεις συγχέονται δημιουργώντας έτσι μια μυστηριώδη αλλά και μεταλασσόμενη εμπειρία.

Ο Edward James, Βρετανός εκατομμυριούχος, ποιητής και προστάτης πολλών σουρεαλιστών καλλιτεχνών (Salvador Dalí και René Magritte), και η Tilly Losch, Βιεννέζα χορεύτρια και σταρ, παντρεύτηκαν στις αρχές τις δεκαετίας του 1930. Η σύντομη αλλά θυελλώδης σχέση τους, έληξε με ένα σκανδαλώδες διαζύγιο το 1934. Όσο ήταν μαζί ο θαυμασμός του James για τη Losch ήταν τόσο μεγάλος που θέλησε να υφανθούν τα αποτυπώματα των βρεγμένων ποδιών της στο πράσινο χαλί που συνεχίζει να καλύπτει ακόμη και σήμερα την κυκλική σκάλα στην προσωπική τους κατοικία στο Monkton στην Αγγλία. «Θ' αποτυπώσω τα πέλματά σου, / νωπά απ' το μπάνιο, / στο χλόινο χαλί της σκάλας. // [...] Η σκάλα οδηγεί στην κάμαρή μας. / Το φως θα μας βρει σμαραγδί.» (σελ. 30), γράφει η ποιήτρια της συλλογής *Πορτρέτο πριν το Σκοτάδι*. Η λεκτική αποτύπωση των αποχρώσεων του χλόινου και του σμαραγδένιου περιπλέκονται εδώ με τον ερωτικό πόθο μετατρέποντας μια καθημερινή, σωματική κίνηση σε μια έντονα συναισθηματική και φαντασική εμπειρία.

Στην παρούσα ποιητική συλλογή είναι έκδηλο το ενδιαφέρον της ποιήτριας για τη μεταβλητότητα και πλαστικότητα της ίδιας της γλώσσας τόσο στον τρόπο που προσλαμβάνει το φυσικό κόσμο που μας περιβάλλει όσο και τον κόσμο που περικλείεται μέσα μας. Σε ένα κείμενό της για την προβολική ποίηση του Αμερικανού Τσαρλς Όλσον (ένας από την ομάδα ποιητών Μπλακ Μάουντεν), η ποιήτρια δηλώνει ότι σημασία έχει «[η] ικανότητα του ποιητή να επιστρέψει την εμπειρία στη γενέθλια χώρα της, να ξανασυνλάβει και να αποκαταστήσει τη χαμένη του επαφή με τις ασυνείδητες πηγές της ύπαρξής του και να γίνει φορέας και μέτοχος σε μια μεγαλύτερη από το εγώ του δύναμη, τη φύση» (σελ. 3). Αυτή είναι ακριβώς η αίσθηση που αποκομίζουν οι αναγνώστες αυτής της ποιητικής συλλογής καθώς μέσα από τη ματιά της ίδιας της ποιήτριας ο πραγματικός τόπος, ο οποίος δεν είναι άλλος από την κατοικία όπου κάποτε έμεναν ο James και η Losch σε συνδυασμό με την εσωτερική της διακόσμηση και το φυσικό τοπίο που την περιβάλλει, μεταουσιώνονται σε «ένα είδος αναζήτησης [...] / μια περιπέτεια αισθήσεων» (*Πορτρέτο πριν το Σκοτάδι*, σελ. 11). Αυτή η μεταβλητότητα της εξωγενούς πραγματικότητας μέσω της ποιητικής γραφής οδηγεί σε μια διαρκή από-σύνθεση και ανα-σύνθεσή της, διαδικασία η οποία ωθεί τη ματιά του αναγνώστη από σελίδα σε σελίδα σε ποικίλες λεκτικές περιπλανήσεις: «Αγγίζεσαι από το μίτο / μιας νέας αφήγησης» (*Πορτρέτο πριν το Σκοτάδι*, σελ. 19). Μην υιοθετώντας επομένως προσχεδιασμένες ποιητικές «φόρμες», η ποιητική αυτή συλλογή στηρίζεται στις συνεχείς εναλλαγές ρυθμού, ήχου και αποτύπωσης (λεκτικής και έντυπης) της εμπειρίας όπως αυτή εξωτερικεύεται μέσα από συνδυασμούς στίχων και στροφών. Αυτή η διαδικασία λειτουργεί το ίδιο απελευθερωτικά και για τα φωτογραφικά «εγώ» των ασπρόμαυρων

φωτογραφιών του James και της Losch τα οποία ξεφεύγουν από τον οπτικό εγκλεισμό τους στην έντυπη σελίδα για να εμπλακούν σε μια σειρά από απρόσμενες λεκτικές μεταμορφώσεις.

Η γραφή της Σακελλίου στην παρούσα συλλογή θυμίζει το ακόλουθο σχόλιο από τη εισαγωγή για την ποιητική του Όλσον όπου η ίδια σημειώνει ότι «ο [ποιητικός] δημιουργός [...] ανακαλύπτει τη ζω-

Σαρλ Μπωντλαίρ

(ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΚΥΡΙΑΚΗ ΛΥΜΠΕΡΗ)

XXVI

SED NON SATIATA

Θέαινα ποικιλόμορφη και σαν νυχτιά μελαχρινή
Μόσχο ευωδιάζεις και μαζί άρωμα της Αβάνας
Κι είσαι έργο κάποιου ξωτικού, του Φάουστ της σαβάνας,
Του εβένου μάγισσα εσύ, του πιο βαθιού σκότους παιδί.

Απ' το αφιόνι προτιμώ, τις νύχτες που μελώνει,
Το βάλσαμο απ' το στόμα σου, όπου ο έρωτας κομπάζει·
Κι όταν σε φτάνει ο πόθος μου, που караβάνι μοιάζει,
Η στέρνα είναι τα μάτια σου, που η δίψα μου ημερώνει.

Απ' τα μεγάλα μάτια σου, που η φυχή σου ξεπηδά,
Δαίμονα ανελέητε, λιγότερη σκόρπα φωτιά!
Γιατί δεν είμαι η Στύγα εννιά φορές να σ' αγκαλιάσω.

Και δεν μπορώ, ω Μέγαιρα, χωρίς αιδημοσύνη,
Να κάμφω την ικμάδα σου, στα έσχατα να σε φτάσω,
Σαν Περσεφόνη ν' αφεθώ στου Άδη σου την κλίνη!

ΟΙ ΘΡΗΝΟΙ ΕΝΟΣ ΙΚΑΡΟΥ

Οι εραστές της πόρνης χορτασμένοι,
Ευτυχισμένοι είναι, χαρωποί· μα εγώ
Αγκάλιασα σφιχτά τα πλήθη των νεφών
Κι είναι οι βραχίονες μου τσακισμένοι.

Χάρη στων άστρων τις μεγαλοσύνες,
που σπινθηροβολούν στα ουράνια βάθη,
το εξαντλημένο πλέον μου το μάτι
δε βλέπει παρά ήλιων μόνο μνήμες.

Άδικα αναζήτησα στην πλάση
Αρχή που είναι, τέλος, μέση για να βρω·
Κάτω από άγνωστης φωτιάς τον οφθαλμό
Νοιώθω πως πάει η φτερούγα μου να σπάσει·

Και, στου ωραίου φλεγόμενος τη ζέση,
Την υψηλή τιμή δε θα ξυγώσω
Το όνομά μου στην άβυσσο να δώσω,
Που τάφος γαλανός θα με χωρέσει.

ική του δύναμη και αφήνει το εγώ του έκθετο, ανοιχτό στις πολλαπλές και άγνωστες δυνάμεις που προέρχονται από τη φύση και υφαίνουν τη δημιουργική του στιγμή» (σελ. 3). Ακριβώς αυτή είναι η αίσθηση που αφήνουν στους αναγνώστες οι στίχοι με τους οποίους η ποιήτρια «ολοκληρώνει» το παρόν εγχείρημά της: «Το ποτάμι κυλούσε διάφανο. / Με ρώτησες, τί σε φοβίζει ακριβώς; / Μπήκα στο δάσος με καλπασμό» (*Πορτρέτο πριν το Σκοτάδι*, σελ. 48). Χωρίς να είναι ξεκάθαρη η αφετηρία και ο προορισμός της φωνής που εκλαμβάνεται εδώ, η πραγματικότητα με την οποία έρχονται αντιμέτωποι οι αναγνώστες δεν είναι αφηρημένη αλλά εξω-πραγματική καθώς εκτείνεται πέρα από την απτότητα των ίδιων των λέξεων. Το ποτάμι που κυ-

λά διάφανο, η αίσθηση του φόβου και ο καλπασμός προς το άγνωστο φορτίζουν το ποίημα συναισθηματικά, οπτικά αλλά και ηχητικά εξομοιώνοντας την ποιητική δημιουργία με μια διευρυμένη υπαρξιακή εμπειρία που δεν αναπολεί απλά αλλά προσβλέπει στη διαρκή μεταμόρφωσή της. Γράφοντας τη συλλογή *Πορτρέτο Πριν το Σκοτάδι* κατά τη διάρκεια της παραμονής της στο West Dean (πρώην κατοικία του Edward James και της Tilly Losch) στο Monkton της Αγγλίας, η ποιήτρια δεν στέκεται στο παρελθόν αλλά στο παρόν και στο μέλλον καθώς η ποίησή της ανοίγει για τους αναγνώστες μονοπάτια για περαιτέρω περιπλανήσεις όχι μέσα σ' ένα φοβικό σκοτάδι αλλά σε μια δημιουργικά εν-ορατική ποιητική φαντασία.

ΟΔΟΣ ΑΘΗΝΑΣ

Η οδός Αθηνάς έτεμνεν εγκαρσίως το σεσηπός πτώμα της πόλεως.

Στις βρώμικες παρόδους ποιητές.
Τι Αισχύλος! Τι Σοφοκλής! Τι Σιμωνίδης!
Ως και εκείνος ο τρελός γέρων Ευριπίδης ο Αθηναίος.
Τα Σάββατα στη λαϊκή ο Οιδίπους, τυφλός,
Σκοντάφτει στα καφάσια με τις σάπιες ντομάτες
Και με φωνή στεντόρια ως αστραπή διαρηγνύει το σκότος:
«Κόσμε, κόσμο ακούω και κόσμο δε βλέπω»
Αίφνης μια νάρκη απλώνεται στον κυματίζοντα ρυθμό του πλήθους.
Ασπαίρουν του γέλωτος και του καημού τα προσωπεία
Και πίπτουν οι τιμές των ζαρζαβατικών.

Στη γωνία η Μυρτώ, η γριά πόρνη από τη Σίκινο.
Ηρώδα προφητικών ιάμβων αδικαίωτη
Εόδεφε το σαρκίον της στις αγορές του αιώνας
Για μια σταλιάν αγάπη.
Ανάμεσα στα σκέλη της ανδρώθηκεν η μισή Ελλάς
Που παρελαύνει ευθυτενής στις επετείους
Κλίνουσα πάντοτε την κεφαλήν επί τα δεξιά.

Η οδός Αθηνάς έτεμνεν εγκαρσίως το σεσηπός πτώμα της πόλεως.

ΘΟΔΩΡΗΣ ΓΟΓΟΛΟΣ

Αγάπη, μοναξιά, ελπίδα είναι τα κύματα της τρικυμίας με τα οποία παλεύουμε στη ζωή μας. Γι' αυτές τις πτυχές της ανθρώπινης ψυχής μας μιλούν τα ποιήματα της μικρής αυτής συλλογής. Μιλούν για τον έρωτα, για τη δίψα για λίγη ευτυχία, για την αναζήτηση του ωραιότερου ονείρου, αλλά και για την ανθρώπινη απογοήτευση. Ο καθένας μπορεί να βρει μέσα σε κάποιους στίχους, σε κάποια στροφή τους ένα κομμάτι του εαυτού του, ένα κομμάτι της ζωής του.

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ
Το πουλί
της λήθης
ΠΟΙΗΣΗ

www.gouostis.gr

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ
Ζ. ΠΗΓΗΣ 73 • 106 81 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 2103815433

Σύγχρονη τουρκική ποίηση

—Μετάφραση: Θάνος Ζαράγκαλης—

Χιλάλ Καραχάν

ΠΕΝΤΕ ΘΕΩΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΙΡΑΛ ΜΟΝΑΞΙΑΣ – ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

- 1/
όποιος εξετάζεται στην ελευθερία
καταδικάζεται στη μοναξιά
- 2/
η προσπάθεια για τη λύση της ελευθερίας
μέσα απ' τον κόμπο της μοναξιάς
είναι η ιστορία των ιδεών
- 3/
ο άνθρωπος είναι η μοναχική κατάσταση της ύλης
- 4/
η ελευθερία
είναι ο αφέντης του ελεύθερου
- 5/
μοναξιά είναι τα τούβλα μας
κτίστης η ζωή
η μοναξιά κάνει να γεράσει το κονίαμα

Ιλγιάς Τουντς ΔΥΣΤΥΧΗΜΑ

έβρεχε
στους δρόμους που τρέχαμε σαν τρελοί
οι λάμπες ξερνούσαν φως
και η ζωή
τι γλυκά κυλούσε
κάτω από τα πόδια μας

αγαπημένη, συγχώρεσέ με!
αν νόμισα ζώνη ασφαλείας
τα μπράτσα σου που με τύλιξαν
αν πέρασα με κόκκινο στα φανάρια
αν προσπέρασα λανθασμένα

προτού τα κορμιά μας γίνουν σαράβαλο
ζητήσαμε από τον Δημιουργό
λίγο ακόμη χρόνο το γκάζι για να πατήσουμε
και να ξεπεράσουμε
το όριο ταχύτητας αυτού του έρωτα

έβρεχε
οι λάμπες ξερνούσαν φως

στους δρόμους που τρέχαμε σαν τρελοί
δεν λειτουργούσαν οι υαλοκαθαριστήρες
όμως...

αγαπημένη! μας αρκεί ο ίδιος ο ορός
ας χύσουν το ίδιο αίμα στις φλέβες μας
ας κοιτάξουμε απ' τον ίδιο καθρέφτη αμαξιού
τα όσα αφήσαμε πίσω μας
έτσι κι αλλιώς
η ταχύτητα συρρικνώνει το χώρο

αγαπημένη! εσύ δολοφόνησες εμένα εγώ εσένα
και η ταυτότητά μας θα εξακριβωθεί
απ' τα αποτυπώματα των χειλιών μας
στο γυαλί του μπροστινού παράθυρου

και όμως δεν μας αρκεί τούτη η μετάνοια
διότι ακόμη συνεχίζει να βρέχει
και η ζωή
μα τι γλυκά γλιστρά
κάτω από τα πόδια

Τοζάν Αλκάν Ο ΑΚΡΟΒΑΤΗΣ

Χαμηλός μου φαινόταν κάποτε ο κόσμος
φηλά στέκονταν τα πόδια μου από το έδαφος
με τα μυρμήγκια και τα έντομα
ζούσα για χρόνια αμέτρητα ξένοιαστος

Ό,τι κι αν πουν η αγάπη είναι ωραία
έσκυβα και φιλούσα στο στόμα μια τσιγγάνα

στην ατέλειωτη σιωπή που άγγιζε την καρδιά
μάκραινε ο λογισμός μου και έφτανε μέχρι τα πόδια

Είμαι τώρα ένας άνθρωπος που δεν πατάει πια στη γη
κομμένος προς τον ορίζοντα, καμένος προς τη στάχτη
με σκοτώσατε πριν από την έλξη της γης
αχ! πόδια μου, κουρασμένα μου πόδια

Κριτικές

Χρύσα Σπυροπούλου

Ο ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΚΟΥ ΜΕΣΚΟΥ

(Μάρκος Μέσκος, *Ποιήματα, Μαύρο Δάσος I και II*, εκδόσεις Γαβριηλίδης 2011)

Οι δύο τόμοι που κυκλοφόρησαν τον προηγούμενο χρόνο με τον τίτλο, *Μαύρο Δάσος*, περιλαμβάνουν συγκεντρωτικά το έργο του Μάρκου Μέσκου, από το 1958 έως το 2009, ενώ μόλις πρόσφατα εξεδόθη η ποιητική συλλογή με τον τίτλο *Τα λύτρα*.

Ο Μάρκος Μέσκος (Έδεσσα, 1935) ανήκει στους ποιητές της δεύτερης μεταπολεμικής γενιάς, οι οποίοι είχαν δεχτεί τον τραυματικό απόηχο των γεγονότων από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, αλλά και τον Εμφύλιο. Μιας γενιάς που δεν διακατέχεται από ψευδαισθήσεις και οραματισμούς για καλύτερο αύριο, αλλά από το αίσθημα της απαισιοδοξίας και του αδιεξόδου. Ποιητής με έντονη παρουσία στα γράμματα, δημοσίευσε το 1958 την πρώτη του συλλογή με τίτλο *Πριν από τον θάνατο*. Στο έργο του, κυρίως στις πρώτες ποιητικές συλλογές, η ιστορία και ο γενέθλιος τόπος, το αγροτικό τοπίο, ο πόνος εξ αιτίας της απώλειας του αδύναμου, του ηττημένου, αλλά και η δημοτική παράδοση, παίζουν σημαντικό ρόλο, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι δεν αναδεικνύονται παράλληλα και άλλα θέματα, όπως το υπαρξιακό, το οποίο σηματοδοτεί το έργο του, μολοντί το κοινωνικό και ιστορικό στοιχείο θα είναι πάντα παρόντα.

Όταν διαβάζει κανείς τα ποιήματα του Μ. Μέσκου είναι σαν να παρακολουθεί την προσωπική ανθρωπογεωγραφία του, καθώς αυτά διακρίνονται από βαθύ ανθρωπισμό, αγάπη προς τον πλησίον, αγάπη που προέρχεται από έμφυτη διάθεση και όχι από πειθαρχία σε ιδεολογίες ή δόγματα. Επιπλέον, η φύση γίνεται η προέκταση των συναισθημάτων, το απαραίτητο συστατικό για την ολοκλήρωση της ανθρωπιάς, των πιο θετικών χαρακτηριστικών του ατόμου. Η ένωση, άλλωστε, του ατόμου με ό,τι το περιβάλλει, αποδίδεται με εικόνες που είναι παρμένες από τη φύση, από σκηνές οι οποίες προεκτείνουν τις εσωτερικές καταβολές του «αφηγητή», με μεταφορές και παρομοιώσεις μοναδικής λεπτότητας και εσωτερικότητας. Πάντως, πρέπει να τονιστεί ότι η αναπαράσταση του φυσικού τοπίου δεν γίνεται με την ερευνητική διάθεση ενός «φυσιοδίφη» ποιητή, αλλά με την προοπτική να υμνηθεί η ομορφιά των βουνών και των υδάτων και να συνδυαστεί αυτός ο ύμνος με την καταβύθιση του ατόμου στις απαρχές του φυσικού και ανθρώπινου τοπίου.

Τα ποιήματα του Μ. Μέσκου είναι στραμμένα προς την κοινωνία, προς το γενικό συμφέρον με τρόπο ταπεινό, χωρίς μεγαλοστομίες και ηρωικά ξεσπάσματα, ενώ καταγράφονται υπαινικτικά γεγονότα από το ιστορικό γίγνεσθαι, αλλά και την πορεία του ατόμου στο χώρο και χρόνο. Και τότε δεν παραλείπεται να απομονωθούν απλές ανθρώπινες στιγμές για να τονιστεί η ευγνώμων στάση του «αφηγητή» προς το μέγιστο, αλλά και προς το ελάχιστο: « Ευχαριστώ τη μάνα μου/ που μ' άνοιξε ένα παράθυρο: / να εκστασιάζομαι μπροστά στην αυγή,/ να

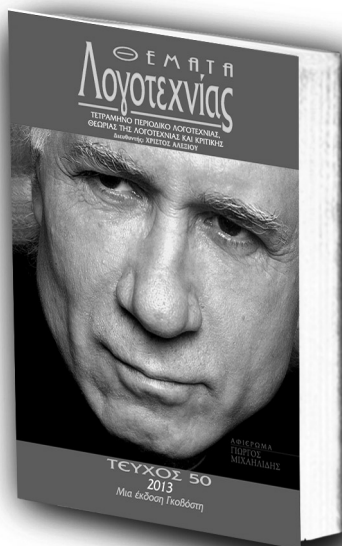
θλίβομαι μπροστά στη δύση...» (*Ανθρώπινο, Πριν από τον θάνατο*, 1958).

Πολλοί στίχοι, σ' όλες ανεξαιρέτως τις συλλογές, δεν είναι παρά ύμνος στη ζωή, ένας διαρκής ύμνος στη δημιουργία, παρ' όλες τις αντιξοότητες, τον πόνο και τις αδικίες. Η νοσταλγία για τον γενέθλιο τόπο, για το Βέρμιο ιδιαιτέρως, συνθέτει τα ποιητικά τοπία, τις μνήμες, τον πόθο για επιστροφή στην αρχή: «(Μητριά πατρίδα πατρίδα μητριά σάπια τα χρήματα στα χέρια μου/ τα γρόσια σου δεν λάμπουν.) Θα περάσουμε κι εμείς τη νιότη- / βαθιά στο τέλος του καλοκαιριού θα χαθούμε... Αχ! πόλη / που με γέννησες δεν μ' ακούς, κάθε νύχτα χτυπά τα τείχη σου / μα οι φύλακες δεν μου ανοίγουν. Γυρίζω πίσω κόβω κλαρί / πάνω τραγούδι να σκεπαστούν τα δάκρυα-τυφλό άλογο περπατώ / και κλαίω μέτωπο στο μέτωπό του.» (*Το άλογο*, συλλογή *Αλογα στον ιππόδρομο*, 1973)

Δεν είναι, όμως, λίγες και οι περιπτώσεις, κατά τις οποίες σχολιάζεται η ποιητική τέχνη, η σχέση του ποιητή με το ποίημα, τη δημιουργία: «Η Ποίηση στις αναγωγές της διυλισμένη και πιθανόν πολλαπλα / σιασμένη, ίσως κάτι απομένει: παράσταση, αναπαράσταση, μίμη / ση και φαντασία- και μην ξεχνάς, το μέγεθος προκύπτει από/ τον μύθο που ιστορείς.» ή «Περίεργο πράγμα η γλώσσα: μέσα σου συνωθούνται χιλιάδες λέξεις / που διεκδικούν την προτεραιότητα της κυριολεξίας στην έξοδο / τους προτού «παγώσουν» στο χαρτί. / Χημεία, μαγεία, τάλαντο, επιλογές. / Πριν απ' όλα «το περιφρονημένο θέμα» που σε κατακαίει.» (Συλλογή *Στον ενικό και πληθυντικό ψίθυρο*, 2009)

Η πρωτοπρόσωπη «αφήγηση» δημιουργεί αμεσότητα και ζωντάνια, που αμέσως ελκύουν τον αναγνώστη, ενώ οι επαναλήψεις επιτείνουν την ένταση και τους ασθματικούς ρυθμούς. Παράλληλα, η τριτοπρόσωπη ισχυροποιεί τον «αφηγηματικό» ιστό και δίνει προτεραιότητα στα γεγονότα, ενώ πρωταγωνιστές σε όλες τις συλλογές είναι τα πουλιά, τα βουνά, οι λίμνες, το αίμα, τα αγρίμια, οι ωραίοι ξωμάχοι, τα άλογα, τα αηδόνια, οι μουριές, τα ρόδα, οι ροδιές, τα σπουργίτια, οι βερικοκιές, ο άνθρωπος, τα βασικά συστατικά του κόσμου του Μ. Μέσκου. Η ποίησή του, καθαρή και αυθεντική, αναβλύζει με φυσικότητα από το ατομικό όραμα και συναντάει το συλλογικό, με τεχνικές από την δημοτική παράδοση, την παραδοσιακή και την μοντέρνα. Ο πειθαρχημένος στίχος με την ομοιοκαταληξία εναλλάσσεται με τον ελεύθερο, ο οποίος ωστόσο δεν στερείται μουσικότητας.

Ο ποιητικός λόγος του Μάρκου Μέσκου είναι συνεπής στην ποιότητα και στη καθαρότητα, χαρακτηριστικά που ήδη είχαν φανεί στην πρώτη του ποιητική συλλογή και φτάνουν μέχρι και την πιο πρόσφατη, *Τα λύτρα* (2012), ενώ η ειλικρινής εσωτερικότητα και η διάθεση αναζήτησης του ουσιαστικού γίνονται οι σταθερές γέφυρες με τον αναγνώστη.

ΤΕΥΧΟΣ 50-51
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2013

ΑΦΙΕΡΩΜΑ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Στο αφιέρωμα αυτό περιλαμβάνονται τα απομαγνητοφωνημένα κείμενα ομιλιών –που έγιναν με αφορμή παρουσιάσεις τόμων της τριλογίας *Της επανάστασης, της μοναξιάς και της λαγνείας*– διακεκριμένων ανθρώπων των τεχνών και των γραμμάτων, όπως οι: Ιάκωβος Καμπανέλης, Κώστας Γεωργουσόπουλος και Θανάσης Νιάρχος. Επίσης, αρκετοί ειδικοί στη μελέτη της λογοτεχνίας επιστήμονες έγραψαν για το τεύχος κείμενα, τα οποία αποτελούν την πρώτη σοβαρή προσπάθεια προσέγγισης του συγγραφικού έργου του Γιώργου Μιχαηλίδη.

www.gouostis.gr

Θ Ε Μ Η Τ Η
Λογοτεχνίας

ΤΕΤΡΑΜΗΝΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ,
ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗΣ
Διευθυντής: ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΛΕΞΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

Ζ. ΠΗΓΗΣ 73 • 106 81 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 2103815433

Σ' αυτό το τεύχος αναβάλλεται η τακτική στήλη
του Δημήτρη Κοσμόπουλου «Νεκρή Ζώνη».

Ποιητικές Αναγνώσεις

Γιώργος Βέης – Χρύσα Σπυροπούλου

Νίκος Βασιλάκης

Η αυλή με τη μουριά

Σφεντάμι

Άλλη μια συλλογή από μινιατούρες. Η βιωμένη χωροταξία, η πληρότητα του καλώς ασκημένου βλέμματος, αλλά και η προσεκτική εξόρυξη του κεκρυμμένου ουσιώδους αναγνωρίζονται αμέσως ως οι κατ' εξοχήν δείκτες των ειδικότερων αποτυπώσεων. Οίκοθεν νοείται ότι επικυριαρχεί η αίσθηση τόσο του υφολογικά, όσο και του θεματικά μη περιττού. Τα λιτά εξωτερικά περιγράμματα, η ασπίδα της κυριολεξίας και η αδιάπτωτη ακεραιότητα του μηνύματος ομολογούν ευθέως τη μακρά, αλλά και δόκιμη μαθητεία του Νίκου Βασιλάκη στο χώρο της δημιουργικής γραφής. Η απροσποίητη αμηχανία του μπροστά στα μεγάλα, πεισματικά άλυτα αινίγματα του κόσμου είναι ασφαλώς συγγνωστή: το ποίημα, ως κατοχύρωση, μεταξύ άλλων, απαντοχής, εισπράττεται κατά κανόνα ως η άδολη παρηγορία. Απομονώνω ενδεικτικά τα εξής: «Το ξαφνικό βοριαδάκι / έφερε τα πρώτα κίτρινα φύλλα / στο μπαλκόνι μου. / Έκλεισα τα εβδομήντα, σκέφτηκα, / μπορώ να ονειρευόμαι / ακόμα;».

Γ.Β.

Χαράλαμπος Γιαννακόπουλος

Γράμματα σ' έναν πολύ νέο ποιητή

Πόλις

Χωρίς περιστροφές κατατίθεται η ποιητική αλήθεια. Στέρεος νοηματικός διασκελισμός. Αντιστοίχως, δεν αποκρύπτεται, ούτε όμως επιβαρύνει τη σκηνοθεσία των στροφών η καλώς αφομοιωμένη φιλολογική διδασχά. Η γενικότερη αισθητική καλλιέργεια παρέχει δηλαδή κειμενική υποστήριξη παρά έπαρση. Οι διάσπαρτοι αφορισμοί δηλώνουν, αν μη τι άλλο, απόλυτο σεβασμό στις αρχές της ουσιαστικής απολέπισης του λόγου. Η δε έκδηλη ευκρίνεια συμβάλλει αποφασιστικά στην ολοκλήρωση του πρωταρχικού σχεδίου. Έστω: «Σκέφτομαι ότι υπάρχουν στον κόσμο άνθρωποι / που σε κοιτάζουν και δεν τους κόβεται η ανάσα / και δεν καταλαβαίνουν». Η ρητορεία του στοχασμού γνωρίζει τα όριά της και σιγεί όταν το επιβάλλει η όλη οικονομία του ποιήματος. Κι άλλο δείγμα: «Άλλη μια προσπάθεια». Παραθέτω: «Η ποίηση είναι αναμνήσεις μιας ζωής / που δεν την έχουμε ζήσει ποτέ». Συγκρατώ επίσης την τάση εξόδου του εγώ από τα ιζήματά του, προκειμένου να αντιληφθεί, όσο αποτελεσματικότερα γίνεται, το εννοιολογικό πλάτος του Πράγματος.

Γ.Β.

Νίνα Γιαννοπούλου

Το ξέρω, λιβάδι μου, το ξέρω

Μελάνι

Δεύτερη εμφάνιση. Φροντισμένη, κατασταλαγμένη γραφή. Η απώλεια του πατέρα αποτελεί το αίτιο και το αιτιατό των περισσότερων εκφάνσεων. Ο λυγμός ελέγχεται. Η εικόνα λειτουργεί εποικοδομητικά. Στην «Αναμονή» καιροφυλακτεί ο μεγάλος εχθρός, η διάλυση δηλαδή των πάντων μέσα στον ωκεανό της ανωνυμίας. Το έρεβος, διατείνεται η συλλογή στο σύνολό της, συ-

νιστά την άλλη όψη της καθημερινότητας. Το ποιητικό υποκείμενο σπεύδει να φωλιάσει στις προσφιλείς λέξεις. Απλούστατα δεν έχει πού αλλού να κρυφτεί. Η εξομολόγηση ορισμένες φορές φαίνεται ότι θα είναι μάλλον η τελευταία. Εννοώ ιδίως τα εξής ενδεικτικά: «Ο ακριβός μας γέροντας φθείρεται / - σπίτι χιλιόχρονο / δίπλα στη θάλασσα / με θεμέλια σαθρά / κι αλμύρα στη στέγη / by pass στα κουφώματα / κι όλα τ' απομεσήμερα στα μάτια. / Περιμένοντας το πρώτο δυνατό ανεμόβροχο / ή κάποιον μικρό σεισμό / για τη λυτρωτική κατάρρευση / μέσα στην άμμο».

Γ.Β.

Μπάμπης Ζαφειράτος

Άδεντρες Πλατείες

Δίαυλος

Στεγάζονται ποιήματα των ετών 1972-2005. Η επεξεργασία πιστεύω ότι δικαιώνει την πρόθεση. Εμπράκτως και εξακολουθητικά. Πρόκειται σαφώς για έναν ολιγογράφο εκ πεποιθήσεως. Τον διαβάζω χωρίς να σκοντάφτω σε παλιολογίες ή σε γνωστά σκαριφήματα της μόδας. Τα πολιτικά δρώμενα κρίσιμων δεκαετιών είναι καθοριστικά από πλευράς θεματολογίας. Ξαναθυμάμαι το φοιτητικό μου όνειρο, μέσα από τις αυθεντικές του μαρτυρίες. Αλλά και η εγρήγορση των ερώτων τροφοδοτεί κατά καιρούς τους στίχους. Το βίωμα δεν ψεύδεται, ούτε ωραιοποιεί, όπως, ως γνωστόν, κατά κόρον συμβαίνει σε άλλες περιπτώσεις. Το μείγμα κοινωνικού-ατομικού παράγει τον απαραίτητο σπινθήρα. Η απλότητά του είναι περισσότερο προϊόν μαθητείας στο σημαίνον, παρά ένα τυχαίο συμβάν της τρέχουσας έκφρασης. Εξ όνουχος τα τρία αυτά τεκμήρια πρόσφορης συμπύκνωσης: «Σαν τοκογλύφος / έρχεται η κάθε μέρα / και με ληστεύει», «Στο μάγουλό σου / συχνά αποξεχνιέμαι / σαν λωτοφάγος» και « Φίδια χορτάτα / κοιμούνται στα μαλλιά σου / τα δάχτυλά μου».

Γ.Β.

Γιάννης Πατίλης

Αποδρομή του αλκοόλ

και άλλα ποιήματα

Υψηλον

Ο στίχος εδώ δεν διερωτάται, αποφαίνεται. Δεν υποκρίνεται τον αδυσώπητο επαΐοντα, ούτε τον τιμητή των πάντων. Ο στίχος είναι κυρίως φορέας αγαθών. Όχι μόνον λεκτικών. Ο επαρκέστατος αυτός ποιητής υπαινίσσεται, μεταξύ άλλων, ότι το θέλημα της ζωής υπάρχει κυρίως στα ελάσσονα του εκάστοτε χωροχρόνου. Η δε «Τειχοσκοπία» συνιστά από την άποψη αυτή ένα είδος εύληπτης Ars Poetica. Αυτούσια έχει ως εξής: «Στης μαιζονέτας σου την πέτρινη θαμμένος κουστουμιά / για όσα κακά στον εαυτό του έχει κάνει / η αντίμαχή του μοίρα τού προκάνει / βάσανο και γλυκειά παρηγοριά / ωραίας γειτόνισσας να βλέπει τον χορό / όταν τα ρούχα στη βεράντα της απλώνει / ή όταν σκύβει να τινάξει το σεντόνι / της ομορφιάς της σπέρνοντας εικόνες στο κενό». Κατά τα άλλα, η αθλιότητα και η βαρβαρότητα μιας πλευράς της πραγματικότητας εκτίθεται, υπονομεύεται αρκούντως και στηλιτεύεται αναλόγως. Και πάλι το δυναμικό εύρημα, η κυριολεξία της εκφοράς και η πρόσφορη, ευθύβολη μεταφορά

συμβάλλουν αποφασιστικά στην εμπέδωση της ποιητικής αλήθειας. Οι επεξηγήσεις στο τέλος της συλλογής είναι πεζόμορφα ποιήματα κι αυτά. Από τις ουσιαστικότερες καταθέσεις των τελευταίων ετών.

Γ.Β.

Κατερίνα Γώγου

*Τώρα να δούμε εσείς τι θα κάνετε***Ποιήματα 1978-2002**

Καστανιώτης 2013

Στον ανά χείρας τόμο βρίσκονται συγκεντρωμένες οι ποιητικές συλλογές της Κατερίνας Γώγου, αλλά και ημερολογιακές σημειώσεις και πεζά κείμενα: *Τρία κλικ αριστερά, Ιδιώνυμο, Το ξύλινο παλτό, Απόντες, Ο μήνας των παγωμένων σταφυλιών, Νόστος, Μελένε Οδύσεια / Τα τελευταία ποιήματα Το έβδομο βιβλίο, Μικρά πεζά για..., Σενάρια και Φύλλα σαν ημερολογίου.*

Αντισυμβατικός, καταγγελτικός, τολμηρός, ειρωνικός, σαρκαστικός, μα πάνω από όλα γνήσιος, είναι ο ποιητικός λόγος της Γώγου. Πρόκειται για μια ποιητική φωνή, που ανεβαίνει από το ασυνείδητο και επικρίνει όλα εκείνα, όλους εκείνους που πιστεύεται ότι συμβάλλουν στην προσωπική δυστυχία. Ιδεολογίες, προσωπικές επιλογές, εικόνες από τις δεκαετίες του '70 και '80 κυρίως, αδιέξοδα είναι μερικά από τα σημεία αναφοράς, μιας και τίποτε δεν ικανοποιεί το αδηφάγο «εγώ». Ποιήματα και πεζά ημερολογιακά κείμενα που περιλαμβάνονται στον τόμο αποτελούν την κραυγή μιας ευαίσθητης προσωπικότητας που αγαπούσε τόσο αυτοκαταστροφικά τη ζωή.

Χ.Σ.

Αντώνης Ζέρβας

Μερσαήρ, Μερσαήρ...., Ειρμολί νεκρώσιμοι

Μελάνι 2013

Ο Αντώνης Ζέρβας δίνει ένα σπονδυλωτό έργο, ένα μοιρολόγι για την απώλεια της γυναίκας του, το οποίο ωστόσο συνιστά σχόλιο για το φθαρτό της ύπαρξης, το παράλογο της ζωής, εφόσον ζωή δίχως θάνατο δεν υπάρχει, την αδικία του έρωτα και του σώματος. Μικρές και μεγάλες στιγμές με την σύντροφο, διαδρομές και αναφορές στην οικογένεια συνθέτουν τον αποχαιρετιστήριο λόγο, τον απολογισμό των ευτυχισμένων συναντήσεων και των συναισθημάτων που δημιουργεί η οδύνη μιας άλλης πραγματικότητας: αυτή της αρρώστιας και του θανάτου. Τρυφερότητα, πίκρα, στοχαστική διάθεση για τα ανθρώπινα είναι ορισμένα χαρακτηριστικά των ποιημάτων, ενώ οι αναμνήσεις, οι γεμάτες υποσχέσεις περασμένες ημέρες στέκονται ειρωνικά απέναντι στο παρόν που καταβροχθίζει τη ζωντανία και την ομορφιά. Λόγος αυθεντικός συγκρατεί το ουσιώδες και δεν ξεπέφτει σε μελοδραματισμούς, ενώ το προσωπικό βίωμα δεν παραμένει στα στενά ατομικά όρια, αλλά αγγίζει τα κοινά: «Διάβαζα για την κόλαση της απουσίας / στους σταθμούς του φιλόδοξου πόνου. / Μόνο το κλάμα και το παραμιλητό, καρδούλα μου / την ώρα που κάνω από συνήθεια να σου τηλεφωνήσω.»

Πάντως, η ελεγεία αυτή αποκαλύπτει την αγαστή σχέση των προσώπων, μια βαθιά συνάφεια που διακόπηκε από την αρρώστια και το θάνατο.

Χ.Σ.

Αλέξανδρος Αρδαβάνης

έκκεντρα**ποιητικό πεζογράφημα**

Γκοβόστης 2012

Ο γιατρός, ογκολόγος, ο οποίος σε προηγούμενες ποιητικές συλλογές του «συνομιλεί» με το θέμα της οδύνης της ύπαρξης, επανέρχεται με τα *έκκεντρα* του πεζοποιημένα, για να κάνει έναν απολογισμό της ιδιωτικής και «επαγγελματικής» του ζωής. Και ενώ αλλού κύριο λόγο είχαν η αρρώστια, ο τρόπος που την βίωναν οι άλλοι, η δική του συναισθηματική εμπλοκή, τώρα επιλέγε-

ται η αναδρομή στο παρελθόν, στον απολογισμό στιγμών και καταστάσεων, στις μνήμες από την παιδική και μετεφηβική ηλικία, στα χρόνια της ωριμότητας. Η σχέση του πατέρα γιου, γιου και πατέρα, ο έρωτας, ο γενέθλιος τόπος αποδίδονται με εξομολογητική διάθεση, ενώ για άλλη μία φορά παρεισφρεί στα ποιητικά τοπία ο πόνος των πραγμάτων και ο πόνος για τα πράγματα. Ο κύκλος της ζωής, με την αρχή και το τέλος, η μοναδική διαδρομή από το ένα σκοτάδι της αβύσσου στο άλλο, συνιστούν τον προβληματισμό κατά την περίοδο των διακοπών, τον μήνα Αύγουστο, όταν εορτάζεται η «μήτηρ» όλων. Αυτοβιογραφικές σημειώσεις, διαγραφή της ανεπαίσθητης διάβασης από το εδώ στο εκεί, περιγραφή της οδύνης που προκύπτει από τη βεβαιότητα ότι το ταξίδι είναι μιας διαδρομής.

Χ.Σ.

Νίκος Μ. Τριανταφύλλου

Τα στεγανά

Αθήνα 2012

Ένας άλλος γιατρός που ασχολείται παράλληλα και με τη λογοτεχνία, ο Νίκος Τριανταφύλλου, Μικρασιατικής καταγωγής, εκτός από την παρούσα ποιητική συλλογή, εξέδωσε το 2006 την πρώτη του με τον τίτλο *Ενδοσκοπήσεις*. Πρόκειται για μια ειλικρινή κατάθεση εμπειριών από το επάγγελμα και από την ιδιωτική ζωή, η οποία υποστηρίζεται, μέσω των παραλληλισμών ή μεταφορών, από τις μουσικές και αναγνωστικές επιλογές για να εκφραστούν η νοσταλγία, η μνήμη, αλλά και τα υπαρκτά ερωτήματα: «Δεν θα μπορούσε να μιλήσει / ποτέ για το αύριο. / Λέξεις, ως αύριο, μετά και ελπίζω, / εμπεριέχουν μονίμως / κινδύνους διαγραφής. / Πίσω από την καθεμιά τους / παρεμβαίνει σαν το στοιχείο / ο απίθανος χρόνος, / караδοκεί το κενό, / το αόριστο, μπορεί το μηδέν...»

Χ.Σ.

Έμιλυ Ντίκινσον

Επειδή δεν άντεχα να ζήσω φωναχτά

Ποιήματα και Επιστολές

(Εισαγωγική μελέτη και επιμέλεια: Λιάνα Σακελλίου)

Μετάφραση: Α. Σακελλίου, Α. Γρίβα, Φ. Μαντά

Gutenberg 2013

Ποιήματα της Έμιλυ Ντίκινσον (1830-1886), της μεγάλης αμερικανίδας ποιήτριας, που έζησε αποκλεισμένη στο πατρικό σπίτι της στο Άμχερστ της Μασαχουσέτης, ενώ όλο της το έργο παρέμεινε κρυμμένο και άγνωστο στο αναγνωστικό κοινό μέχρι το θάνατό της –όσο ζούσε και εν αγνοία της μόνο επτά ποιήματα δημοσιεύτηκαν σε έντυπα–, έχουν μεταφραστεί στα ελληνικά κατά καιρούς, από την Αγγελική Σιδηρά, τον Διονύση Καψάλη, τον Κώστα Ιωάννου, τον Ερρίκο Σοφρά, την Άννα Δασκαλοπούλου, την Έλλη Συναδού και τον Γ. Νίκα. Η ποιήτρια, που επηρεάστηκε από τον θρησκευτικό και αστικό πουριτανισμό της οικογένειάς της, χρησιμοποίησε ως υλικά τις εμπειρίες από το στενό οικογενειακό περιβάλλον, τον κήπο του σπιτιού της, τα βιβλία του νομικού πατέρα της, τις κοινωνικές αρχές της μικρής πόλης. Η ανατρεπτική σκέψη και η ευφυΐα της, η στοχαστική διάθεση και το αυθεντικό ταλέντο της συνέβαλλαν ώστε να γράφει απλά και λακωνικά, να επιλέγει έντονα εικόνες και καθαρές λέξεις με αμεσότητα, αλλά και πάθος. Ανανέωσε τον ποιητικό λόγο και τα τεχνικά μέσα που υιοθέτησε –μουσικότητα, παρηχήσεις, την χωρίς κανόνες ομοιοκαταληξία, ελλειπτικότητα και διφορούμενα ασαφή νοήματα– και έδειξε τον δρόμο για τις επόμενες γενιές τις οποίες επηρέασε.

Η Λιάνα Σακελλίου μαζί με τις συνεργάτιδές της, Α. Γρίβα και Φ. Μαντά, έδωσαν στο αναγνωστικό κοινό εξαιρετική δουλειά, το αποτέλεσμα της συστηματικής μελέτης του έργου της Ντίκινσον. Δίπλα στις μεταφράσεις των ποιημάτων, που κρατούν το ρυθμό του πρωτοτύπου, βρίσκεται το αγγλικό κείμενο, ενώ η προσωπικότητα της ποιήτριας φωτίζεται και από την πυκνή εισαγωγή, αλλά και τις επιστολές της, με υποστηρικτικό και το πλούσιο φωτογραφικό υλικό.

Χ.Σ.

Δείγμα Γραφής

Δήμητρα Αγγέλου

—

Ποτέ σου δεν κατάλαβες
Ότι δε με μεγάλωσαν άνθρωποι
Ότι είμαι αποκύημα καταιγίδας
Αδελφή των κεραυνών
Ότι το σπίτι μου κατοικείται μόνο από βροχή
Ότι η δοτικότητα μου στον έρωτα και τις αισθήσεις
Κάνει πιο πρόθυμες τις ανάσες που παίρνω
Αλλά ποτέ δεν ξεχνώ

Ότι εδώ που είμαι εγώ
Δεν υπάρχει οξυγόνο

(Στάζουν μεσάνυχτα, εκδόσεις Μελάι, 2013)

Βασίλης Βασιλείου
ΔΙΑΤΡΗΤΗ ΟΜΙΧΛΗ

Εμπρός αφήνουμε τη διάτρητη ομίχλη,
προσθέτοντας στις αγωνίες της στιγμής,
την καλαμοσκεπή απουσία μας.
Τρέφοντας με την αλμυρή συκιά τις ρίζες του πρώτου
ικριώματος,
παραδέρνοντας, το δίχως άλλο, στη δεξιά κι αριστερή
του κοίτη,
απ' άπειρον στο λευκό σεντόνι, ως διάττων, άηχος
αστέρας της γαλήνης,
στο μίτο της αυγής που δεν ξημέρωσε.
(G_itterdammerung, εκδόσεις Γαβριηλίδης, 2013)

Πέτρος Γκολίτσης
ΤΟ ΓΥΑΛΟΧΑΡΤΟ

Τα ποιήματα συμβαίνουν με γυαλόχαρτο
τρίβω το γυαλί και βγάζει χόρτα
ανάσκελα βολεύτηκα
και πλέον πλέω στο χώμα
και ονειρεύομαι
σχίζω τις πόλεις μάρμαρα μαζεύω
φηλά στον ουρανό
και μ' ένα τρίκυκλο γυρίζω γύρω γύρω

Βρέχει χαρτόνια γύρω μου παντού
μόνο χαρτόνια

(Το τριβείο του χρόνου, εκδόσεις Μανδραγόρας, 2013)

Μάκης Κατραφύλλιας
ΔΡΑΠΕΤΗΣ

Ένα δωμάτιο σκοτεινό
με βρόμικα τσαλακωμένα σεντόνια

με την αποφορά του πολυκαιρισμένου ιδρώτα
με το ίχνος του σώματος να λακκουβιάζει το στρώμα.

Άδειο.

Ο ένοικος λείπει.
Αποθηκεύει τον ανοιξιάτικο ήλιο
αγνώμων απέναντι στη συντροφιά της μοναξιάς.
(Δια δύο, εκδόσεις Γαβριηλίδης, 2013)

Νίκος Κατσαλίδας

—

Όλα με αποχρώσεις και ανταύγειες τα όνειρά μου,
όρη, ποτάμια, φυλλωσιές, κάμποι, πουλιά, πελάγη,
ακόμα κι η δεντρογαλιά κι αυτή στα παρδαλά της.
(Όφικ οικουρός, εκδόσεις του Φοίνικα, 2013)

Αργυρώ Κεφάλια
ΚΑΡΤΑ

Όλα σε ένα
δύο σε ένα
ένα στο κανένα
κανένας στους όλους
μηδέν στο ηλίκο
μηδέν στο άπειρο
ένα μηδέν φράζει την πόρτα σου
ένα άπειρο μετράει τη ζωή σου
και τη βρίσκει μικρή
ανίδη
ανήμπορη
καταπατημένη.
Τα επιτόκια της θλίψης
στα δανεικά της ευτυχίας.
(Η προσδοκία της άνοιξης, εκδόσεις Γκοβόστη, 2013)

Κώστας Κοκόσης
ΣΩΜΑΤΟΣ ΑΦΗΓΗΣΗ

Εκεί που πριν διαπερνούσε αύρα
χάσκουν οι αυλακιές
στοχαστικού προσώπου.
Τα ακροδάχτυλα που φηλαφίζανε
ακμής τεκμήρια
πασχίζουν να κρατήσουνε ισορροπία
σε ένα τρέμουλο που πάσχει για αθανασία.

«Ουδέ ποτ' ην, ουδ' έσται
επει νυν έστιν ομού παν,
εν, συνεχές»

προειδοποίησε εκείνος.

(12 Μικρά Ποιήματα απαντοχής
σε μικρόφυχους καιρούς, εκδόσεις ΑΩ, 2013)

Έλσα Κορνέτη

—

Ρωτούσε τον Μάγο να του πει
πόσο σκληρή κι ανέκφραστη
μπορεί να γίνει η ομορφιά

— Όσο κι ένα διαμάντι, του απαντούσε
— Τότε κάνε το διαμάντι να τραγουδήσει
κι εσύ Αστρονόμε βάλε το φεγγάρι στο κλουβί

— Ζητώ συγνώμη για τη δυσάρεστη υπενθύμιση
όμως δεν είστε παρά ο χρυσός κληρονόμος
ενός χρεοκοπημένου κόσμου

— Ναι αλλά είναι καλό να έχεις συντελέσει
στη χρεοκοπία του κόσμου
άλλο ένα βήμα
για την ποθητή υστεροφημία

(Ο λαίμαργος αυτοκράτορας κι ένα ασήμαντο πουλί,
Εκδόσεις Σαιξπηρικών, 2013)

Μαρία Κουλούρη
ΑΠΟΔΟΧΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Σοβάρεφε η καρδιά
Μεγάλωσαν και οι προθέσεις
Ακόμα κι η όμορφη μελαχρινή ελπίδα
Σταμάτησε τις βόλτες
Έδωσε στη θάλασσα του έρωτα τα ρούχα
Αντάλλαγμα μια στάλα υγρασία για τον ξερό της μενεξέ
Σε κάποιο σύννεφο οι ρίζες του κρατιούνται
Οι φίλοι
Οι παλιοί μας ουρανοί
Τις μοιρασιές αρχίσαν
Αυτοί το μέλι
Εγώ τον αέρα
Γι' αυτούς το γάλα
Για μένα ο θάνατος
Όχι, δε μ' ενοχλεί η προίκα μου
Ψάχνω να βρω το χώρο
Δεν ευδοκιμεί παντού το οριστικό
Χώμα κυρίως θέλει

(Μουσείο άδειο, εκδόσεις Μελάι, 2013)

Άρης Κουτούγκος
ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ ΠΛΕΥΡΑ

Όταν όλα είχαν πάρει το δρόμο τους
έστρεφε απ' την άλλη το πρόσωπό του
από την άλλη πλευρά, ίσως δε θα 'πρεπε
να δει τις εποχές να εναλλάσσονται τόσο παράξενα,
να ερωτοτροπούν, εποχές δόξας, χειμωνιάτικες, κρίες,
και ανοιξιάτικου πυρετού, να πνίγονται μαζί,
ολόγυμνες στη βροχή, άλλες πάλι, μέσα
στο μαρασμό του φθινοπωρινού πλούτου,
σε χρυσαφένια ενδύματα.

Από την άλλη πλευρά, το καλοκαίρι έλειπε λόγω διακοπών.
Είχε ξεφύγει προς στιγμήν (σαν σε όνειρο)
απ' την πραγματικότητα, μα
πιο πολύ κι από των εποχών, ξέφευγε απ' τη δική του
ανεξέλεγκτη ρευστότητα – κυλούσε πάντα δίπλα σ' έναν ποταμό

(σ' ένα κόκκινο αυλάκι, μια ρωγμή σαν χείλη μισάνοιχτα,
άγνωστο πού οδηγούσε, μα πάντα του υποσχόταν μια απόδραση,
του έγνεφε, το καλούσε) κι έτσι πάντα μαζί, παρέα συνόδευαν
τις ολονύκτιες λιτανείες του Αυγούστου, κάτω απ' του φεγγαριού
ένα μόνιμο κόκκινο φως.

Για μια μόνο στιγμή που νόμισε ότι ξέφυγε, έστρεφε πάλι
το πρόσωπό του από την άλλη.

(Σονάτες για βροχή και πιάνο,
εκδόσεις Γαβριηλίδης, 2013)

Ελευθερία Κυρίτση
ΘΕΡΙΝΟ ΣΙΝΕΜΑ

Μικρή πελώρια ασίγαστη
Απεραντοσύνη στα πλάνα
Όταν έμπαίνα στο βλέμμα σου
Τίποτα δε χανόταν

Ας μη μακρηγορούμε άλλο πάνω στη νύχτα
Υπάρχει για να την πιεις ή για να τη σωπάσεις
Στα χαλίκια του αίθριου

Μείναμε κάτω απ' τον κήπο
Οι τελευταίοι περαστικοί που
Νομίσαμε ότι γίνεται να
Συναντηθούμε στα φίχουλα της πραγματικότητας

Αν μπορείς
Αγάπησέ με ως
Αιώρηση

(Χειρόγραφο πόλη, εκδόσεις Μανδραγόρας, 2013)

Ευτέρπη Κωσταρέλη
ΑΝΤΙΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

Διάπυρα μάτια αποζητούν
τη δροσιά της σιωπής
το ανάλαφρο χάδι της μοναξιάς
Σβηστά τηλέφωνα
Απενεργοποιημένα φώτα
Κεριά να τρεμοπαίζουν
αναποφάσιστα
επιζητώντας την επιβεβαίωση
της ύπαρξής τους
στον αναπτήρα.
Κι όμως γαλήνη διαχέει
ο καπνός των φρεσκοσβησμένων
ρομαντικών ειδωλίων.
Τώρα ξέρεις πως καμιά αλλαγή
δε θα βεβηλώσει
τα μελαχρινά ταξίδια στην ενδοχώρα.

(Βερντάντι, εκδόσεις Μανδραγόρας, 2013)

Δημήτρης Λαμπρέλλης
Ο ΜΑΞΙΜΙΛΙΑΝΟΣ

Στο έργο αυτό
ο Μαξιμιλιανός
δεν είναι εκείνος ο ρόλος ο μικρός ούτε κι ένας απλός ηθοποιός.
Στο έργο αυτό
ο Μαξιμιλιανός
Είναι η μαχαιριά στα σπλάχνα σου
για να δοθεί ένας χρησμός καλός

Είναι ο ζωηρός που φτεροκοπάει μέσα σου ο πετεινός
Είναι ο χαρμόσυνος της στάχτης ο ερχομός
γιατί επιτέλους καήκανε
η σαύρα κι ο ασβός.

Στο έργο αυτό
ο Μαξιμιλιανός
είναι η δική σου η γη
και ο δικός σου ο ουρανός.

(Στοιχηματίζοντας με το σκοτάδι, εκδόσεις Γκοβόστη, 2013)

Γιάννης Λειβαδάς
ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΤΙΠΟΤΑ ΚΑΛΥΤΕΡΟ ΑΠΟ

Δεν υπάρχει τίποτα καλύτερο από
το να σε παρεξηγούν
να σε παρερμηνεύουν.
Αυτό σημαίνει ότι προσπαθούν
να σε διαβάσουν.
Όταν σε διαβάσουν θα σε αφήσουν.
Γιατί θα προχωρήσουν.
Θα συνεχίσουν να παρεξηγούν
να παρερμηνεύουν.
Αυτό είναι
ένα καλό ποίημα
γι' αυτούς.

(La choro Daguerre Ποιήματα Κελύφους, εκδόσεις Κέδρος, 2013)

Γιώργος Λεπίδας
ΣΥΜΒΑΣΗ

Ο όρος της σύμβασης ήταν ρητός:
την απαλλοτρίωση του κάλλους προέβλεπε,
έναντι αποζημιώσεως ευτελούς.
Ακολούθησαν και άλλες, παρόμοιες
και πρόσθετες πράξεις
και παραρτήματα
ώσπου σκιάχτηκε τ' Ωραίο
και το μοιραίο γεγονός ν' αλλάζουμε δεν μπορέσαμε.
Στων τύπων τα είδωλα μελίρρυτα αισθήματα θυσιάσαμε.

(Αναζητώντας τη διαύγεια, εκδόσεις ΑΩ, 2013)

Λάνα Μανδύλα
ΧΟΡΟΣ

Χόρευε το χαμόγελό σου
παίζοντας στα ασημένια κύματα
καθώς οι καμπύλες του κορμιού σου
σκέπαζαν ερωτικά την παραλία.
Χόρευαν τα μάτια σου σπαρακτικά
σπασμένοι καθρέφτες
στη ραγισμένη καρδιά του κοριτσιού
που προσεκτικά έκρυβες
στην προδομένη μήτρα της μητέρας.

(Μεσονύκτιος ήλιος, εκδόσεις Κέδρος, 2012)

Ηλίας Μαργιόλας
«ΠΗΡΑ ΝΑ ΔΙΑΒΑΖΩ ΤΑ ΧΕΡΙΑ ΣΟΥ»

Πήρα να διαβάσω τα χέρια σου
έτσι αφημένα στα γόνατα
σαν πουλιά νυσταγμένα.

Πήρα να διαβάσω τους δρόμους
που μόλις άφησες πίσω
από ένα άσπρο μαντήλι.
Κι εγώ πού να σε φάξω
που λιμάνια δεν πιάνω
και γραφή δεν γνωρίζω.
Κι εγώ πώς να σε μάθω
που φαντάσματα λήθης
κατοικούν τη σιωπή σου.
(Στο τόξο του φωτός και της σιωπής, εκδόσεις Γκοβόστη, 2013)

Τάσος Μπέσιος
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ

Στριμωγμένοι στον τοίχο
ανάμεσα σε δυο αντωνυμίες
από το παρελθόν.
Σπρωγμένοι απ' των ρημάτων
την ορμή
στη σελίδα άγνωστου χώρου.
Τσακισμένοι
χωρίς ήχο
απ' της αμηχανίας
το κεντρί
και τον φίθυρο του καθρέφτη.
Αόρατοι από τη μοναξιά
στιχοι...ομένοι
σα νερά της νύχτας
ταξιδεύουν
για το ανείπωτο.

(Γεγονότα σιωπής,
εκδόσεις Οδός Πανός, 2013)

Ελένη Μπουκαούρη
ΤΟ ΚΟΥΤΣΟ

Δηλαδή εσύ τι θα σκεφτείς αν δεις
Τρία παιδιά να παίζουνε
Κουτσό στο πεζοδρόμιο
Το 'να: αγάπη, αγάπη, αγάπη, αχ
Τ' άλλο: θάνατος, θάνατος, θάνατος, θα
Το τρίτο (ακούω καλά);: Θεός, Θεός, Θεός, Ο

Το πρώτο παίζει, σου απαντώ
Το δεύτερο ξέρει πως θα χάσει
Το τρίτο παιδί δεν είναι
Ούτε παιχνίδι
Μόνο ξανθό χαμομηλάκι ανάμεσα στις πλάκες.
(Δεν, εκδόσεις Γαβριηλίδης, 2013)

Άλκηστις Μπούρα

Κατέβασα το ακουστικό.
Όλα είχαν ειπωθεί.
«Καληνύχτα, να προσέχεις»
σαν να διέγραφες μια και καλή το παρελθόν.

Τώρα, νύχτα βαθιά πια,
σε διαβεβαιώνω πως δε θα προσέξω καθόλου
και σ' αυτό φταις εσύ.

(Μωβ διαυγές, εκδόσεις ΑΩ, 2013)

Γιώργος Μπρουινιάς
ΜΑΚΡΙΝΗ ΑΝΑΜΝΗΣΗ

Καθώς ένα βαζάκι
από το ράφι πέφτοντας
θρυμματιστεί στο πάτωμα
και στο σπίτι γίνει πανικός
μήπως πατήσουμε γυαλιά
μήπως ματώσουμε
ένα χνούδι ο αέρας
άμα τινάξει
ταράζεται ο κήπος όλος
αφού κάποτε κάποτε
μια αγκαλιά τριαντάφυλλα
σαν έπεσε
έστρωσε αίματα το χώμα

(Χνάρια λαφριά, εκδόσεις
Το Ροδακίό, 2013)

Χαρά Ναούμ
ΣΚΟΝΙΣΜΕΝΗ ΤΡΙΣΤΕΣΑ

Όταν ήταν κορίτσι είχε ένα αποπροσανατολισμένο ποδήλατο
Την οδηγούσε σε γκρεμούς που δεν ήταν γκρεμοί
Κι όταν έπιανε στεριά την άφηνε στον ήλιο να στεγνώσει
Κορίτσι
Ζευγάρωνε με τριανταφυλλιές ροδάκινα
Γεννούσε μικροσκοπικά πλατάνια που τυλίγονταν στα πόδια της
Και όπως όλα τα μικρά κουτάβια
μοιράζει το βάρος της σε τέσσερα πόδια
φάχνοντας κάθε τόσο την ουρά της
Παριστάνει ότι ξέρει πως όταν μεγαλώσει
τα πλατάνια θα κλωτσούν τα τοιχώματα της μήτρας της
τις μέρες της ωορρηξίας
Γυναίκα από μάνα και πατέρα
Ξεσκονίζει φτερά
Ζευγαρώνει μ' άντρες αερικά
Γερνά Σαπίζει

Να το θυμάστε όταν μυρίζετε ευκάλυπτο ή γιασεμί
(Αγρυπνες αντιλόπες,
εκδόσεις Μανδραγόρας, 2013)

Βασίλης Νούλας
ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ

Τι είναι η πατρίδας μας;
Μην είναι το αίμα το κακό
παλαιού Γαλάτη
με γαλάζιο μάτι;

Τι είναι η πατρίδα μας;
Μην είναι τα μαύρα δάση
του νεαρού του Βέρθερου
με τα ρομαντικά τα πάθη;

Τι είναι η πατρίδα μας;
Μην είναι της Ολλανδίας
τα φηλά βουνά; Του Λουξεμβούργου
τ' ακρογιάλια τα θαλασσινά;

(Μπενελούζ,
εκδόσεις Γαβριηλίδης, 2013)

Φλώρα Ορφανουδάκη
ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑ

Πιο πικρή από το δάκρυ ετούτο
που θέλησα να σβήσω γράφοντας ποιήματα
μια υπνοβάτης που αναρωτιέται
αν ζει ή αν πέθανε
απ' τους μικρούς κακούργους πόθους
ή, ακόμα χειρότερα, από τους αναλφάβητους
της αγάπης

Τσακισμένα βλαστάρια απόμειναν οι λέξεις μου,
ευωδιά νυσταγμένου άνθους
και τρόμος παιδιού που τους γονείς του έχασε...

Έξω ο ύπνος φαίνεται να καρτερεί
και η βαριά της μοίρας η αχολογή
πιο πικρή από το δάκρυ ετούτο
που θέλησα να σβήσω γράφοντας ποιήματα
μου αρέσει ν' αγαπώ όπως το κύμα τη θάλασσα...

(Τα Θαύματα το καλοκαίρι,
εκδόσεις Γαβριηλίδης, 2013)

Δημήτριος Μ. Περέογλου
ΕΓΩ Δ' ΕΡΗΜΟΣ ΑΠΟΛΙΣ

Είμαι ξένος σ' αυτήν την πόλη
γνώρισέ μου ένα προσφιλές φέμα, σύστησέ μου κάποιον
μποέμ πόνο, στείλε μου έστω μια επιστήθια περιφρόνηση
ή –γιατί όχι– απλώς αγάπησέ με· φτάνει να μην το μάθω,
γιατί έτσι θα σε μισούσα πιο πολύ – ίσως και να σου έκανα
κακό, μιας και δεν μπόρεσα ποτέ να μ' αγαπήσω!

(ΧΩΡΙΣΜε, εκδόσεις Ίρις, 2013)

Γιάννης Σκουλάς
ΑΛΛΗ ΟΨΗ
ΑΙΝΙΓΜΑ

Παλιό και νέο πρόβλημα σε όρισαν.
Το τέλος του θανάτου στου έρωτα σ' οδήγησε
τ' αρχίνημα.
Στο θείο εναποτέθηκες
Το διαφορετικό σου για να ερμηνεύσεις.
Στο κέντρο κύκλου εσύ
που επίστεφες αέναο.
Της νόησής σου τον πολιτισμό επωάζων
οριακά κινούμενος
προς νέα κορυφή ή πτώση.

(Αλλη όψη, εκδόσεις ΑΩ, 2013)

Ελένη Τζιαμουράνη
ΣΤΙΓΜΟΥΛΑ

Στο δέρμα μου βαθιά, το τραγικό,
άρωμα δικό σου ζει κρυμμένο.
Τη μία είναι χάδι αφρόπλαστο,
γλυκά φιλιά μου δίνει.
Την άλλη σα μοιρολόι του χαμού
βγάξει λυγμό, με πνίγει.

Δεν ξέρω πώς να τ' ορίσω
αυτό που μέσα μου ανασταίνεις.
Πότε πότε να 'ρχεται
η Γνώση και η Σοφία,
όλος ο κόπος μιας γενιάς,
σοδειάς που 'χες δουλέφει.
Εναρμόνια να κάθονται
στον κεφαλιού τη σκέψη,
να σου θυμίζουν
στιγμούλα ολόλαμπρη,
αγγελοπρόσωπη που εδιάβει,
σ' ένα παίξιμο βλεφάρων!

(Το άρωμα των ημερών,
εκδόσεις Πολιτισμός, 2012)

Δέσποινα Τσακίρη
ΩΣΠΟΥ ΝΑ 'ΡΘΕΙΣ

Ξυπνώ τα βράδια
την ώρα περίπου που τα όνειρα συρίζουν τον μονότονο
ήχο τους.

Ο χρόνος αλλοιώνεται γύρω μου,
διαστέλλεται γύρω από τη μορφή σου,
την ασχημάτιστη.

Μόνον μίαν αγωνία και μια προσμονή έχω
για να με εξοικειώνει με ό,τι ο ερχομός σου θα σήμαινε.

Μόνον μίαν αγωνία, που με ξυπνά τα βράδια
την ώρα που υπολογίζω να σε βρω
ξαπλωμένο πλάι μου.

(Στοργή, εκδόσεις ΑΩ, 2013)

Editorial

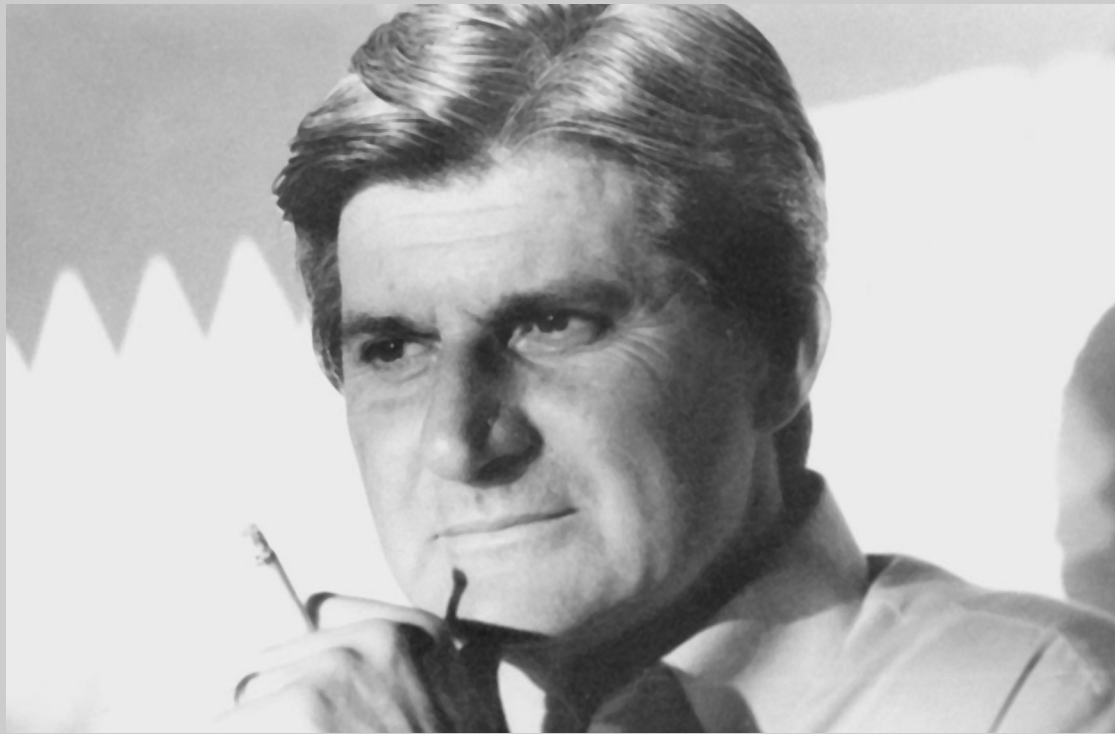
Το 1943, ο Στράτης Μυριβήλης σε μια επιστολή του στη «Φιλολογική Κυριακή», που παρατίθεται στο βιβλίο *Φωνητική γραφή* (εκδ. Κάλβος), έγραφε: «Όμος γενικά βρίσκο ανάξιο για έναν λογοτέχνη να τρέχει καταπόδι από το έργο του με μια μαγγούρα στο χέρι για να το προστατέψει από πάντα εκθρόκε πολέμιο. Γιατί πιστέβο πως κάθε γνίσιο έργο τέχνης, όσο μικρό κε νανε, ίνε ένας οργανισμός δικεομένος μέσα στι φύσι, άρτιος και αφτόνομος. Λιπόν, όπος γίνετε με κάθε ζοντανό οργανισμό, έχι, πρέπι νάχι, ατός του τι δίναμι που του χρίζετε για την αφτοάμινα, όπος τιν έχουν όλα τα πλάσματα του θεού, από το λιοντάρι ος το μερμίγκι. Ας αφίσουμε λιπόν το έργο ναπαντά στον οχτρό, αν έχι δα ναπαντίσι τίποτα. Αφτό θα τον σαρόσι με τις δίναμες που κλίνι μέσα του, αφού το έργο τέχνης ίνε μια αδιάκοπι έκκριξι δινατίς ψυχίς. Κιτάχτε γίρο πόσα έργα χτιπίθικαν χορίς να πέσουν. Απεναντίας αφτά ίνε σαν τα καρφιά. Όσο τα χτιπάς στο κεφάλι, τόσο πιο πολί στερεόνουν.»

Είναι εντυπωσιακό πώς ένα κείμενο μπορεί να λειτουργήσει ερήμην του συγγραφέα του. Στην προκειμένη περίπτωση, το παράθεμα τού ως γνωστόν αντικομμουνιστή Μυριβήλη αναφέρεται προς υποστήριξη του κομμουνιστή Γιάννη Ρίτσου, ως απάντηση σε ένα πρόσφατο κείμενο που απαξιώνει τον Ρίτσο, και, παρεμπιπτόντως, και κάμποσους άλλους κομμουνιστές ποιητές – ένα κείμενο στο οποίο, κλασικώ τω τρόπω, η «καλή» προσωπική ιδεολογία βαφτίζεται αντικειμενικότητα για να στηλιτεύσει την «κακή» ιδεολογία των άλλων. Ο χώρος της λογοτεχνίας και της κριτικής της, ωστόσο, είναι ο χώρος του αισθητικού κριτηρίου, εκεί όπου το έργο μιλάει από μόνο του και ως τέτοιο κρίνεται. Εξού άλλωστε και το περιοδικό, μετά τον Λουί Αραγκόν, περνά στο παρόν τεύχος στον μεγάλο Έζρα Πάουντ και τον πρωτοποριακό βορτικισμό του, που το έργο του είναι επίσης μια «αδιάκοπη έκρηξη δυνατής ψυχής», όσο και αν πλανήθηκε, τασσόμενος στο πλευρό του φασισμού.

Για να μην υπάρξει, πάντως, καμία αμφιβολία ότι στηρίζουμε την πνευματική αντιπαράθεση μέσω εντύπων, ξαναδίνουμε το λόγο στον Μυριβήλη, που επεσήμαινε σε άλλο σημείο της επιστολής του ότι «κάθε αφταρέσκια πέρνι μορφή ασχόρετις ασέβιας μπροστά στι μεγάλι υπόθεσι τις Ελλάδας, που τούτι τιν όρα κρίνετε μέσα στιν ιστορία για πολούς εόνες». Λέει λοιπόν για τις πνευματικές αντιδικίες: «Μαφτά που λέγο, μι θαρίς πως δεν το εγκρίνο να χτιπιθούμε στον τίπο αναμεταξύ τους πνευματικί άνθρωπι. Απεναντίας, ξέρο πως ο καλλιτέχνης ίνε μια ιδιοσιγκρασία καθαρά ιποκιμενικί, γεμάτι πάθος, κε πάθι, λιπόν φυσικό του ίνε να παθένετε κε να πολεμά για τις ιδέες κε για σύμβολα τις πίστις του. Χρέος του κίόλας. Αφτό μπορί να γίνι βίεα, έστο. Χιδέα όμος ποτέ.» Ούτε φυσικά σε συνάρτηση με τις ανάγκες της «μαγκούρας του», της δικής του ποιητικής προβολής, όπως συχνά γίνεται και σήμερα.

Την ώρα που έκλεινε η ύλη του περιοδικού, λάμβανε χώρα ένα μεγάλο ποιητικό γεγονός, εξήντα ποιητές από είκοσι δύο χώρες αλώνιζαν τις γειτονιές της Αθήνας, αναζητώντας τον διάλογο με τον κόσμο – ασχέτως ρίμας και παραδοσιακής φόρμας. Ήταν το 1ο Διεθνές Φεστιβάλ Αθηνών, οργανωμένο από τον Κύκλο ποιητών, τον Δήμο Αθηναίων, το Μέγαρο Μουσικής Αθηνών και το Μουσείο Μπενάκη. Την ίδια στιγμή, ο εκδοτικός χώρος δείχνει σημάδια πολύ ανησυχητικά, σε όλα τα επίπεδα. Τα βιβλία μειώνονται συνεχώς, οι τιμές των συντελεστών τους εξαυλώνονται, η ποίηση, το θέατρο, θα τείνουν σε λίγο να εξαφανιστούν, λόγω μη εμπορικής αξίας. Είναι άραγε μόνο η κρίση; Ή μήπως η κρίση είναι η ευκαιρία για κάποιους;

Η μείωση των βιβλίων πάντως είναι γεγονός αδιαμφισβήτητο. Το πιστοποιεί και ο αριθμός των βιβλίων που κατέγραψε η Επιτροπή του βραβείου Άρης Αλεξάνδρου για να απονεμίσει το φετινό βραβείο: τα μεταφρασμένα ποιητικά βιβλία μειώθηκαν φέτος δραματικά. Είναι προφανές δε ότι ένα μεγάλο τμήμα της ποιητικής παραγωγής, πρωτότυπης και μεταφρασμένης, μετοικεί πλέον οριστικά στο διαδίκτυο, για λόγους αυτοσυντήρησης. Γι' αυτό και το βραβείο, την επόμενη χρονιά, θα λάβει υπόψη του, μέσα σε συγκεκριμένο πλαίσιο, και τα ηλεκτρονικά βιβλία. Στις 11.11.2013 πάντως, στο Polis Art Café, στις 7 μ.μ., θα συζητήσουμε για τη μετάφραση της ποίησης με τους Γιώργο Κεντρωτή, Στρατή Πασχάλη και Έφη Γιαννοπούλου και θα απονεμίουμε το φετινό βραβείο, με την ευγενική στήριξη πάντα του Γραφείου Αθήνας της Γενικής Διεύθυνσης Μετάφρασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Σας περιμένουμε όλους.

Γιώργης Παυλόπουλος

ΤΗΣ ΓΥΦΤΙΣΣΑΣ

Στην Ανθή

Είπα σε μια Γύφτισσα
θέλω να γίνω γύφτος
να σε πάρω

Μπορείς μου λέει να φας για βράδυ
χόρτα πικρά χωρίς αλάτι
κι έπειτα να πλαγιάσεις;

Μπορώ της λέω

Μπορείς μου λέει να πλαγιάσεις
χωρίς να κλαις από το κρύο
πάνω στην παγωμένη λάσπη;

Μπορώ της λέω

Μπορείς μου λέει πάνω στη λάσπη
να μου ανάφεις το κορμί
και να το κάνεις στάχτη;

Αυτό κι αν μπορώ της λέω

Μπορείς μου λέει τη στάχτη μου
να τη ρίχνεις στο κρασί σου
για να μεθάς πολύ, να με ξεχνάς;

Όχι αυτό, δεν το μπορώ της λέω

Γύφτος δε γίνεσαι μου λέει.